

BARTÓKY JÓZSEF

TÉLBEN

BUDAPEST, 1923
FRANKLIN-TÁRSULAT
MAGTAB ÍROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

KIADÁSA

Minden jog fenntartva.

FELTÁMADÁS.

I.

Fineás szőllejének a garadján ült s onnét ügyelt szolgálaira, akik a roskadásig tele almá-fák érett gyümölcsét szedték kosarakba. A mély úton három gyerek közeledett a szüretel ők felé: meg-megálltak s aztán egyre közelebb húzódva, úgy néztek fel a gyümölcs-szedőkre, hogy a tekintetük tele volt kérő kívánsággal.

A szüretelő szolgák közül egy, bizonyos Barabbás nevezetű, megszánta a gyerekeket s egy-egy aranysárga almát vetett le nekik az útra.

Fineás rákiáltott:

— Te tolvaj! Hogy merészkedtél ilyenre vetemedni?!

— Uram! — szólt Barabbás — azt hittem, nem teszek tetszésed ellen! Hiszen te papi ember vagy, s illenék hozzád a jó cselekedet!

— Mit beszélsz, te lázadó?! — üvöltötte Fineás, s ütésre emelte botját.

Barabbás elkapta a botot s elhajította messzire.

Aznap este Fineás szavára Barabbást a poroszlók megfogták, s mert arra is akadt

tanú, hogy agyon akarta verni a gazdáját, tömlőcbe vetették.

Sokáig, sokáig sínylődött Barabbás sötét börtönében. Teste megtört s elsenyvedt a bosszú idők reménytelen nyomorúságában, — a világ meg lassanként egészen elfelejtette, hogy még él az a nagy gonosztévő, akiről valamikor azt mondták, hogy valami hasonlóságért s gyilkosságért vettetett a tömlőcbe . . .

Egyszer, nagy idő múlva, egy napon arra riadt fel Barabbás tömítőce zugában, hogy a nevét kiáltozzák:

— Barabbás! Barabbás!

A rab meg-megsimogatta homlokát. Talán megzavarodott s csak rémlik neki, hogy az δ nevét kiáltozzák? Hallgatódzott. Igen, igen, a Tisztartó oszlopos udvara felől egyre jobban lehallott a föld alá a kiáltozás:

— Barabbás! Barabbás!

— Mi ez?! — tűnődött a rab magában — esztendőik multán kik s miért harsogják az én nevemet?! Talán galambokká lettek a keselyűk?!

Barabbás keserűen felkacagott; kinevette magát, hogy jót gondolt az emberekről!

Fent az oszlopos udvaron pedig szinte üvöltött s ordított a sokaság:

— Barabbás! Barabbás!

Barabbás felállt vackáról s úgy figyelt.

Kisvártatva megcsörrent az ajtó retesze s a tömlöctartó lekiáltott:

— Gyere Barabbás! Szabad vagy!

Barabbás feltámolygott a nyirkos lépcsőkön s a vakító világosságtól s a friss levegőtől megszédültén, elaléltan dőlt neki az ajtófélfának.

— No, Barabbás, — szólt a tömlöctartó — erre gyere az oszlopos udvarra, hadd lássa a nép, bogy Pilátus téged az ő kedvükért elbocsátott!

— A nép kedvéért bocsátanak el engemet?

— Igen, igen! Hiszen tudod, bogy a Tisztartó az innepen mindig elbocsát egy foglyot a község kedvéért; azt, akit ők akarnak. No, csak gyere a palotaudvarra!

Barabbás támolyogva ment végig a folyosón s amint a palota oszlopos udvarára értek, mely tele volt nyüzsgő néppel, roskadtan megállt egy oszlop mellett. A tömlöctartó hangosan odakiáltott a sokaságnak:

— Ímhol, itt van Barabbás!

Senki sem ügyelt a kiáltásra, mert a törvényház felől akkor vezették ki a Tisztartó fegyveresei: Jézust.

Örjögő üvöltés harsant fel:

— Feszítsd meg! Feszítsd meg!

Jézus pedig ott állt a megveszett népek között szótlanul, szelíden, fenségesen.

És az örjögök levetkeztették őt, adának

reá bíbor-veres palástot és tövisből csinált koronát tettek a fejére; nádszálat adtak a jobbkezebe és térdet hajtván előtte, csüfölték őt, ezt mondván: Egészséggel, zsidóknak királya! És mikor eléggé megcsüfölták volna, letépték róla a bíbor-veres palástot, felöltöztették az ő maga ruháiba és elvívék, hogy megfeszítenék . . .

Barabbás zúgó fejjel, szédelegve nézte, ami történt. Nem tudta, hogy ki az, akit a vesztőhelyre visznek; nem tudta, hogy miért tombol a papi fejedelmek, a farizeusok és a publikánusok által uszított sokaság tajtékozó dühe amaz ember ellen?

A Golgota felé haladó nép lármája egyre távolabbról hallott, aztán egészen elenyészett s a palota udvarán nagy csendesség lett. Barabbás lassan indult volna kifelé. Amint a törvényház ajtaja elé ért, azt látta, hogy egy öreg koldus-ember ül ott a lépcsőn maga elé meredve. Barabbás megszólította:

— Mondd, ki volt ez az ember?!

Az öreg csodálkozva pillantott fel, de amikor látta, hogy a most elbocsátott rab áll előtte, szelíden felelt:

— A Názáreti Jézus az, akit most a Golgotára visznek!

— És mit vétett a papi fejedelmek és az írástudók ellen, hogy így ráuszították a sokaságot?!

— Oh, hát mit vétkezhetett volna?! Hiszen azt tanította, hogy: szeresd felebarátodat, mint tenmagadat; áldjátok azokat, akik titeket átkoznak, jót tegyetek azokkal, akik titeket gyűlölnék s imádkozzatok azokért, akik titeket háborgatnak! Mit vétkezhetett volna az, aki azt hirdette, hogy boldogok azok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak; boldogok a békességre igyekezők, mert azok Isten fiainak mondatnak és boldogok, akik háborúságot szenvednek az igazságért, mert azoké a mennyek országa!

Barabbás leült a lépcsőfokra az öreg mellé, kinek mélyre esett szemeiben az élő hit lángja világolt és gyöngé hangja szinte zengett, amíg elmondta, hogy: mit tett Jézus a kufárokkal, miket mondott a farizeusoknak, miről beszélt a hegyen s milyen csudákat tett a népek előtt í

— És hogy beteljék a Prófétáknak mondanása, — így végezte az öreg szavait — ímhol keresztre feszítik most, — de Istennek fia feltámad halottaiból!!

Barabbás elmélyedten sokáig gondolkozott, aztán komoran, szinte csak maga elé mormogva megszólalt:

— Lehet, hogy feltámad halottaiból, de hasztalan, mert ha százszor feltámad, százszor keresztre feszítik!!

Az öreg megdöbbenve nézett Barabbásra s riadtan kérdezte:

— Hát te nem hiszed, hogy Ő igazán Istennek fia? Nem hiszed, hogy igazán feltámad?

— Ő benne — felelte Barabbás — s abban, amit ő tanított s abban is, hogy egyszer igazán feltámad, tudnék hinni, de — nem tudok hinni: az emberekben!!

És Barabbás felállt az öreg mellől, lement az udvarra és a sok összetört nád, tövis, gally és szemét közül felvette ama megtépett palástot, mellyel Jézust megcsúfolták s azt elkeshedt rongyai fölé, vállalára vetvén, komoran elkiment a palotából . . .

II.

. . . Majdnem kétezer esztendő múlva, a feltámadás ünnepe után való második héten, Barabbás kikerült a kórházból s a város széléről befelé bicegett a nyüzsgő milliók közé. A leégett, porrá lett falvak és városok pusztulásának képe, a drótsövényeken fennakadt, megölt harcosok tekintetének riasztó emléke, a sok halálra vált ember égre üvöltő ordítása, a maga nyomorult voltát feledtetve, úgy élt s úgy harsogott lelkében, hogy a szíve csordultig tele volt keserűséggel, megvetéssel, haraggal.

Amerre ment, öreg kőkereszt állt az útfélen. Valaki húsvétkor barkából font koszorút tett a Megváltó fejére. A barka azóta összeszáradt s most már olyan volt, mintha tövises giz-gaz koszorú lett volna Jézus fején.

Barabbás megállott, nézte-nézte Isten fiának kifaragott képét, aztán kibuggyant belőle a keserűség:

— Hazugok vagytok, ti emberek! — hördült fel. — Milliókat kergettetek a halálba, népeket s országokat öltetek meg s azt hiszitek, ilyen útszéli keresztre vetett hervadó virággal megcsalhatjátok azt, aki hasztalan támad fel, mert ti mindig újra megfeszítitek?!

Nem messze a kereszttől egy ember javította az utat. Barabbás közelébe érve megállt. A napszámosember rászólt:

— Mit bámulsz?!

— Csak pihenek! — felelte Barabbás. — És irigylem, hogy ép ember s dologra való vagy!

A napszámos felmordult:

— Talán bolond vagy, hogy azt irigyled, aki dolgozik?! Én a kutyát is irigylem, amelyik egész nap a napon heverhet!

Barabbás erre nem felelt, hanem féloldalt fordulva, visszanézett az útszéli keresztre. A megfeszített Krisztus ott volt a kereszten, nem támadt fel s mintha mélyebbre hajtott volna le koszorús fejét.

Barabbás tovább bicegett. Beért a városba. A hosszú, széles utcán sok-sok ember jött-ment fel és alá. A legtöbb kiéhezett, fakó orcával, bágyadtan vonszolta gondoktól roskadozó, leromlott testét, némelyek meg, akikről lebögött a dús jólét, selyem és bársonyba öltözöttek, kihívó vidámsággal feszelegtek előre-hátra. Egy fényes mulatópalota pompás csarnokaiból éppen akkor oszlott haza az átmulatott éjszaka dőzsölő népe. A szép tavaszi reggel ragyogó napja szégyenkezve nézett le a lenge ruhákban divatosan meztelenkedő hölgyekre, s a férfiak gyűrött, unott, mindennel jóllakott és mindentől megcsömörlött ábrázatára. És míg a szelid napsugarak a ragyogtatásra felkínálkozó gyémántokról is ijedten siklottak tovább, a mulatóház kapuja elé csődült báméskodók, a termekből kihalló őrzőzene lármájától kéjesen elbódulva, áhítattal lestek a távozók minden mozdulatát s gyönyörködve figyeltek meg minden rojtot, gombot, rongyot!

Barabbás egy darabig meredten nézte-nézte a szétmarcangolt ország nyitott sírja mellett így vigadni tudókat, aztán megfordult, visszanézett és — Jézust nem látta sehol.

Útja az árúsok csarnoka felé vezette Barabbást. A bicegő ember akaratlan besodró-

dott a besiető sokasággal a fedett piacra s ott ide-oda vitték őt a tolongás hullámai.

— Nézd, — így szólt egy vevő a társához — ez a kosár eper kétezer korona. Ma vendégség lesz nálunk, veszek vagy két kosárral!

Odébb a kenyérárus előtt egy összetöpörödött öregasszony állt.

— Hogy ez a kenyér? — kérdezte az öregasszony bátortalanul.

— Száz korona.

— Oh, száz korona?! — sóhajtotta az asszony.

— Igen! és ha nem tetszik, — rikoltotta az árus — menjen a pokolba!

Barabbás a kijáró-ajtó felé iparkodott; ott megállt és visszánézett. Látta a nyüzsgést, hallotta a zsongást; sokáig állt ott és várt, várt, de aki kiűzhetette volna a lelketlenek lelkéből az ördögöt: Jézus nem jött elő.

Barabbás a kufárok csarnokából kifordult az utcára és bicegett tovább előre. Egy sarokház faláról százféle hirdetés ordított feléje: egy részük víg mulatást, táncot, cifra ruhát, ékszer, jó bort s pálinkát kínált, más részük pártot kínált s hazafiakat, akik nem olyan hazaárulók, mint a többi párt emberei! És a tarka, színes, ordító papirosokkal teli ragasztott fal mellett ott állt: egy öreg koldus.

Barabbás odament az öreghez és megszólította:

— Hát hiszed-é még most is, hogy Jézus egyszer igazán feltámad?

— Most még inkább hiszem, mint valaha!
— felelte az öreg. — Az elrothadó világ helyén, most már felépül az Ő országa!

Barabbás nem felelt. Valahogy az kapta meg, hogy nem messze tőlük, valami falusi parasztasszony állt egy kosár foltos, tavalyi alma mellett. Az asszony oldalán ott állt a fia, kis buksi parasztgyerek. Az asszony, hogy a gyerek békén maradjon, négy almát adott neki; négyet a szebbek és nagyobbak közül; hiszen a rothadtja a vevőnek is jó! A gyerek egyik zsebébe is belegyömöszölt két almát, a másikba is.

Az utca túlsó vége felől nagy barátsággal összefogódzva három iskolásfiú jött az almásasszony felé. Az egyik fiú, ruhája után ítélve, úrigyerek volt, a másiknak kék vászonból való kabátja azt mutatta, hogy ez a gyerek valami munkásembernek a fia, a harmadik gyereknek pedig az iskolás-táskája olyan finom és új volt, hogy ilyen holmija csak annak lehet, akinek az apja ilyenekkel kereskedő, boltos.

A három gyerek jó távolra, oldalvást megállt az almás-kosár előtt és szinte kopogott a szemük a vágtyól. Az asszony ügyet

se vetett reájuk, de buksi fia észrevette s egy darabig nézegette őket. Azok is visszanéztek reá, de nem szóltak, csak nézték egymást. A buksi parasztyerek aztán, mikor az anyja elébe egy pár vevő került, csendesen odalépkedett a három fiúhoz s a zsebéből mindegyiknek a kezébe nyomott egy-egy almát. A buksi nem szólt semmit, a három fiú sem szólt semmit, de a szemük összemolygott. A tiszta lelkek testvéri szeretetének e jövőt jelentő mosolyát látva, Barabbás szíve boldogan fellobbant s aztán egyszerre kicsordultak szeméből az örömnök régen elapadt könnyei, mert íme, a négy gyermek mellett, az igazán való feltámadás égi fényességében, ott állott: Jézus!

GALAMBOSÉK ÉJTSZAKÁJA.

Kívülről valaki olyat ütött ököllel az ajtóra, hogy akik a házban voltak, egyszerre felriadtak álmukból.

— Jézus! Rajtunk a török! — rebegette fojtottan Galambosné, s halálra riadtan ugrott a gyerekek ágyához, mintha a testével akarta volna fiacskáit megvédeni.

Kívülről megint megverték ököllel az ajtót, s bekiáltott valaki:

— Atyafi, nyiss ajtót!

Galambosné megörült a magyar szónak: akárki, akármilyen szándékkal jön, legalább megérti a könyörgést! Épen az ajtóhoz akart lépni, hogy majd kinyitja, mikor az ura, a lárma felneszelve, megszólalt a félszer előtt az udvaron.

— Mi az no?!

— Hát csak gyere közelebb. Nem kiabálhatom fel az egész falut!

Galambos felcammogott a sötétben a ház ajtaja elé.

— Kinek a jobbágya vagy? — kérdezte az idegen.

— A fehérvári püspöké! — felelte Galambos, aki az idegennek test e-tartásából, s

fegyvere meg-megzörrenéséből azt sejtette, hogy ez, ha nem is nagyon nagy úr, de mégis valami úr lehet.

— Van lovad?

— Van.

— Hátha van lovad, akkor egy-kettőre fogj be abba a szekérbe, amelyik a ház előtt áll!

Galambos elindult a sötétben a felszer felé a lovakért. Egy szóval sem ellenkezett, még azt sem kérdezte, hogy merre, mennyi időre kell elmennie, vigyen e magának s lovainak élelmet? Úgy sem ér az semmit — gondolta magában — amit az ilyen háborús időkben kérdésre mondanak!

Nem messzire a háztól szekér állott a sáros út közepén. Galambos odavezette felszerszámozott lovait, s befogott, de amíg fogott, folyton arra figyelt, hogy mit mond az idegen úr annak az embernek, aki lovaival eddig fuvarozta őket, s most már visszafelé cihelődik.

— Ha még nálatok találod a nagyasszony emberét, mondd meg neki, hogy mikor hazaér az összetört kocsiival, mindjárt jelentse, hogy idáig eljutottunk. Azt is jelentse, hogy a társam előre ment, lóháton.

Bizony ebből nem sokat tudott meg Galambos, mert az úr, ezenfelül aztán jóformán csak annyit mondott a kifogott lovak gazdájának, hogy no most már békével haza

mehet. Az úr valamit adhatott is a fuvaros embernek, mert az olyan köszönőmfélet motyogott, aztán felkapott az egyik lovára, s neki vágott a sötét éjtszakának. Egy darabig hallott is, hogy cuppogott a lovak lába a degeszes sárban.

— Készen vagy? — kérdezte az idegen úr Galambost.

— Mehessünk! — válaszolt a jobbágy és fellépett a szekérre.

Mikor a szekéren volt, Galambos csak akkor vette észre, hogy hátul, egészen a saroglyában kucorog még valaki, a szekénderék meg tele van szalmával. Az az úr, aki Galambost kiparancsolta, felült mellé a kóróból csinált ülésre, aztán elindultak. Galambos félszeggel odapillantott a háza felé és a sötétben is meglátta, hogy a felesége utánuk les az udvarról. Legalább megnyugszik a szegény valamennyire — gondolta Galambos magában — mert látja, hogy Fehérvár felé megyünk, s nem arra lefelé, amerre a hadak mentek, a török torkába!

A nagy sárban a szekér semmit sem zörögött, s a falusi kutyák mégis mind felriadtak, s a portákról furcsán ugattak kifelé; valahogy úgy tütáltak, hosszan, keservesen. Galambos a kórőülésen mélyen hallgatott, s míg csupa megszokásból meg-megbiztatta a felvágott úton dülöngélő lovait, elgondol-

kozott, hogy milyen csodálatos is ez a földi élet: az ember neki megyen a sötét éjszakának, azt se tudja hova, azt se tudja meddig, azt se tudja miért; azt is csak sejti, hogy az a szekér, amelyen ül, valahonnét Tolnából való lehet, mert ott szoktak a löcsnek olyan kötést csinálni, mint amilyen ennek van, — de azt már nem is sejti, hogy ki az, aki mellette ül, ki az, aki a saroglyában kucorog, s a szekérderékban szalmába ágyazva nagy titkosan kinek, s miféle kincseit viszik valami jobb helyre a török elől?!

Jó ideig hallgatagon haladtak a kegyetlen rossz úton az októberi sötétségben. A szekér a kátyúban hol erre, hol arra zökkent. Egyszer aztán mégis megszólalt az idegen úr:

— Mindég ilyen rossz az út erre tifelétek!

— Nem az, uram! — válaszolt Galambos — a nyár végén, mikor a hadak Mohács felé húzódtak, akkor vágódott ez így fel, a nagy esőkben. Máskor mitőlünk ezen az úton, ilyen könnyű szekérrel, egy szaladásra bent van az ember Fehérvárott.

Galambos itt elhallgatott, s leste, hogy mit mond erre az idegen úr. Az pedig ezt kérdezte:

— De azért csak beérünk éjféltre?

— Éjfél sem lesz mire beérünk! — felelte hirtelen Galambos, s örült, hogy most már legalább azt tudja, hogy Fehérvárra mennek.

Nagy ideig megint szótlanul haladtak. Az idegen úr behúzódott a köpönyegébe, de — ezt a sötétben is jól látta Galambos — nem csuklott le a feje, nem bóbiskolt, csak úgy némán nézett a sötétségbe, mint aki elgondolkozik. Egyszer aztán megint megszólalt:

— Hát ti, hogy maradtatok meg?! Erre felé nem járt a török?

— Ránk jött biz az uram — felelte Galambos — itt köröskörül el is pusztított mindent, de amikor a mi falunk alá értek a dúlok, egyszerre, mintha az égből szálltak volna alá, ott termettek Kristóf gróf katonái, s úgy elszaladt a török, mint a nyúl! Azóta aztán nem is mutatják magukat. De jól is teszik, ha nem mutogatják magukat, mert már most Lajos király jobban meg fogja a dolgot! . . .

— Lajos király? Azt mondd, hogy Lajos király már most jobban-megfogja a dolgot? — kérdezte fojtott hangon az idegen úr. —

Hiszen Lajos király elesett Mohácsnál!

Galambos lelkét elöntötte valami csodálatos melegség, s akaratlan kitört belőle a szó:

— Nem igaz az uram, hogy a mi királyunk odaveszett! A lova kivitte a csatából, s Lajos király már most összefog a jobbágyokkal, s kiveri a törököt a világból! Azt mondják a Tiszán túl jár most a király, csak úgy

szűrben, paraszti ruhában; így szedi össze a jobbágyokat, akik kitartanak mellette, nem úgy mint az ország nagy-urairól, akik ahányan vannak, annyifelé húznak . . .

Galambos itt megijedt a maga szavától, hogy íme esztelenül az ország urairól mondott valamit, s hirtelen elhallgatott. Az idegen úr meg minderre nem szólt semmit, csak egy nagyot sóhajtott. Ugyan miért sóhajtott? — tűnődött ijedtsége csillapultával Galambos magában. Azért, mert az urak annyifelé húztak ahányan voltak? vagy azért, hogy a király már most a jobbágyokkal fog össze? vagy azért, mert aki magyar, annak ebben a világban mindig van ezer oka amiért sóhajtsa?!

A kis lovak, mintha az imént ők is megértették volna, hogy csak Fehérvárig kell menniök, úgy belefeküdtek a hámba, hogy Galambos tűnődéseiből egyszerre csak arra riadt fel, hogy: már a fehérvári kapu előtt állnak!

Egy kurjantásra a strázsa kitekintett a vigyázó-résen, aztán egy-kettőre előkerült az őrség hadnagya is.

— Kegyelmed az Sárffy György uram? — kérdezte a hadnagy.

— Én vagyok. Megjöttünk.

— No rögvest nyitatom a kaput!

Míg a strázsakatonák a nagykapuval baj-

lódta, a hadnagy odaállt a szekér mellé, s beszélgetni kezdett:

— Este felé megjött Ulrik kamarás. Mindent elmondott, de csak éppen beszólt, lovat váltott, s nyargalt tovább Pozsony felé a jó hírrel.

— Jó hírrel? jó hírnek mondogod?! — kérdezte komoran Sárffy György.

A hadnagy egy kicsit hebegve felelt:

— Hát, izé, csak azért mondtam, hogy jó hír, mert hát legalább szerencsével jártak kegyelmedek s megtalálták! Meg aztán rosszabb hírt is viszen Ulrik kamarás. Itt arról ver a hír, hogy János vajda ide igyekszik, hozza a koronát, megteszi magát királynak! Sokan vannak mellette! Hinné-e kegyelmed, hogy a nádor édesöccse is vele tart? Sietnie kell Ferdinándnak, ha a trónusra akar kerülni. Még azt is beszélük, hogy az öreg Kristóf grófnak is ilyesmi jár az eszében!

Galambos csak úgy nyelte a szót. Furcsa — gondolta magában — hogy az urak mind azt hiszik, hogy a király csakugyan ott vezett Mohácsnál, s most ez is, az is király akar lenni, pedig lám Lajos király ott jár a Tisza mellett szűrben, paraszti ruhában, összefog a jobbágyokkal és így veri ki a törököt a világból!

A kapuszárnyak nagy kordulással meg-

nyíltak. A hadnagy odakiáltott egy fáklyás katonának:

— Te meg menj elől a fáklyával, útmutatónak!

Galambos suhintott egyet az ostorával, s megindultak a fáklyás katona után.

A hosszú utcán a fáklya fényétől sorra megvilágított néma házak oly riadtan tekintettek a lassan haladó szekér felé, hogy Galambos szinte megborzongott. Hiszen járt ő már máskor is itt ezeken az utcákon, s ha jött, ha ment, ezek a házak soha észre se vették, most meg, amint a fáklya fénye feléje suhant, minden ház rámeredt, azután sorra mind, rémülettel, hirtelen az arcára rántotta az árnyék fekete gyászkendőjét.

A prépostság háza előtt megállott a fáklyás katona. Galambos is megállt a szekérrel. Sárffy György leszállott, s aki eddig hátul kucorgott a saroglyában, az is leszállt. A fáklyás katona megkopogtatta az ajtót. A kukucskálón kiszólt valaki:

— Kegyelmed jött meg Sárffy György uram?

— Isten segítségével, megjöttünk!

— Megjelentem s mindjárt kimegyünk! Sárffy György most odafordult Galamboshoz, s így szólt:

— Szállj le, fiam, a szekérről, s állj a lovak elébe. Aztán ha elkészülünk, haza

mehetsz. Nesze itt van egy ezüstpénz. A szerket is neked adom. Megfizettem az árát annak, akitől elhoztam!

A prépostság kapuja megnyílt, s vagy tizenkét pap jött ki egy csapat fáklyás emberrel. Elöl járt a prépost. Sárffy György elébe lépett, s meg-megcsukló hangon mondta:

— Meghoztam, uram, Lajos királyunk holttestét! Vegyétek át tőlem az anyaszentegyház nevében . . .

Galambos, mintha villám vágott volna le mellette, megrendült, szinte megtántorodott, s úgy megszedült a feje, hogy alig látott. Mintha álom lett volna csak, úgy látta, hogy a papok a szalma közül kiemelnek egy gyalatlan deszkakoporsót, felemelik a fedelét, a préposttal együtt megnézik a halott arczát, aztán négy pap a vállára emeli a koporsót, s lassan, méltóságosan viszik befelé a prépostság kapuján . . .

A koporsó után egyszerre feltört hangos zokogással az haladt, aki a saroglyában jött idáig.

— Szegény öreg Mihály! — szólt a préposthoz Sárffy György — nem csodálom, ha nem bír magával, hiszen Lajos királynak ő volt a legkedvesebb belső szolgája!

A király szolgájának zokogása sokáig ott csengett Galambos fülében. Ezt hallotta folyton, míg a fáklyás katonával a kapuhoz

visszaért, ezt hallotta akkor is, amikor már az országúton a koromsötétben haza felé haladt. Az, hogy a király koporsóját ő hozta idáig, az, hogy előtte vitték be a halottat a prépostság házába, az mind nem volt bizonyosság arra, hogy a király csakugyan meghalt Mohácsnál, de a szegény Mihály, a szolga, a jobbágy szívéből felszakadt zokogás, az csakugyan megbizonyította, hogy óh, Lajos király nem jár a Tisza mellett, szűrben, paraszti ruhában . . .

Szerencse, hogy a nagyfejű, kócos kis lovak jól tudták az utat hazafelé, mert bizony Galambos nem igen törődött velük. A gyeplő a kezében volt ugyan, de nem is tudta, hogy ott tartja, s míg kis lovai kormányzás nélkül is szépen hazafelé tartottak, gondolatai, mint fékevesztett szilaj paripák száguldoztak az agyában. Hát meghalt Lajos király! Nem jár a Tisza táján! Nem fog össze többé senkivel! Mi lesz hát a föld szegény népével? Hány király fog uralkodni felette, s ki megyén rá a dúló törökre?!

Mély, reménytelen keserűség ülte meg Galambos lelkét, s valósággal fájt neki, hogy Lajos király halálát bizonyosan tudja! Oh, milyen jó azoknak, akik megjöttére reménykedve várnak; milyen jó azoknak, akik azt tudják, hogy a király a Tisza mellett jár most valahol!

Galambos szeméből kicsordult a könny, s amint így körültekintett a sötét éjtszakában, úgy rémlett neki, mintha a fehérvári házakhoz hasonlatosan feléje meredő bús orcával jobbágy-testvéreinek ezrei állnának körülötte, s mintha a szél sikoltása azok hangjával kérdezné tőle:

— Igaz-e Galambos, hogy meghalt Lajos király? Mondd meg Galambos, igaz-e?!

Galambos megrázkódott. Nem, nem igaz! — harsant fel gyötrődő lelkében annak az eltökélésnek szava, hogy nem, ő nem lesz a hívő lelkek reménykedésének gyilkosa, s ha kerékbe törik, akkor se fogja soha senkinek se elmondani, hogy a szekerén vitte a megholt királyt, s hogy ő hallotta az elárvult szolgáló fájó zokogását! Ha majd meghallják, hogy az ország urai Fehérvárott nagy ünnepel eltemették Lajos királyt, hadd kételkedjenek a népek, hadd súgjanak-búgjanak, hogy ezt csak az urak akarják elhitetni a föld népévei; hadd reménykedjenek, álmodjanak tovább s meséljenek arról, hogy itt vagy ott látták a királyt szűrben, paraszti ruhában . . .

Galambos mikor így felfogadta magában az örök hallgatást, úgy érezte, hogy eltalálta, ami ebben a dologban szent kötelessége, de aztán, hogy gondolata jobbágy testvéreitől vissza-

szállott a király fakoporsójához, a szíve azt súgta neki, hogy ha holtig tagadja is a király halálát, nem hagyhatja temetetlenül még sem! És e gondolatra egyszerre feléledt lelkében valami régi pogány emlék: hirtelen megállt a szekérrel, leszállott, aztán vigyázva, óvatosan, hogy el ne hullassa, szépen kihordta a szalmát a szekérderből az útszélre valami szárazabb foltra, aztán féltérdre ereszkedett, s három-négy helyen bele csiholt a-kis kupacba. Az őszi éjszakában megnyirkosodott szalma nehezen fogott tüzet, de aztán jött valami fuvallat, s egyszerre lángaborult az egész szalmacsomó, s a piros láng a sötét éjszakában messzire világolva úgy lobogott fel az égre, mint azok ősi vitézsége, akik ott voltak, s ott maradtak Mohácsnál.

Galambos térdelve nézte a lángot, csendesen levette a süvegét és szódtalanul imádkozott. Aztán ellobbant a láng, & pernye alatt elhunyt a zsarátnak és az éjszaka elfeketedett megint.

Még akkor is sötét volt egészen, mikor Galambos haza ért. Előbb ellátta a lovakat, aztán bement a házba. Mire belépett, a felesége már meggyújtotta a mécsest.

— Úgy-e Fehérvárott járt kend? — kérdezte az asszony.

— Ott. Kaptam egy ezüstpénzt.

Az asszony a méces világhoz tartotta a ritka pénzt és sokáig nézegette. Aztán megkérdezte:

— Úgy-e ez Lajos király képe?

Galambos megrezzent, s halkan, nehezen felelt:

— Nem tudom . . .

— Aztán ki volt az, akit kend Fehérvárra fuvarozott?

— Nem tudom. De a szekeret is nekem adta, amivel mentünk . . .

Az asszony hirtelen az ura felé fordult.

— A szekeret is?! Akkor én tán jó gondoltam! Tudja kend, hogy mit gondoltam, mikor utánuk lestem és láttam, hogy valaki még van a szekéren?! Azt gondoltam, hogy talán — Lajos király jött meg titkosan a Tiszán túlról, s most így megyén be szekéren Fehérvárra! . . .

Galambosnak a torkában vert a szíve. Nem tudott szólni. De aztán, mikor észrevette, hogy a legnagyobb gyerek ébren van s lesi, hogy miről beszél az apja meg az anyja, megemberelte magát, s bár a lelke hangtalanul, némán együtt zokogott az öreg Mihálllyal, — úgy mintha az útszélen gyújtott áldozati tűz lángja lobogott volna fel a hangjában, — ezt mondta:

— Nem jól gondoltad ezt, anyjuk! Mert ha Lajos király megjön a Tisza mellől, nem így, hanem százezernyi szabad néppel jön meg, s a lova előtt hajtja, száz basával együtt, talpig vasban, a törökök császáraját! ...

SZERELEM.

Az öreg Martin mester régi gyékényfonásos karszékében üldögélve sütkérezett a kút mellett. A szivattyús-kút, mely bizonyára a legelső ilyen kút lehetett a Ferencvárosban, szinte büszkélkedve állt a tavaszi napsütésben, magábaroskadt vén gazdája mellett. A kút, bár megcsökkent erővel, még bírta a munkát, az ember meg régen letette már megfáradt kezéből a szerszámot. Martin mestert nem bántotta ez a hetykeség; hiszen nem is látta már a kutat, csak tudta, hogy ott van. A nyolcvanhét esztendő öreg szemek alig láttak már valamit, hanem azért az összetöpörödött aggastyán a házban, s a kis udvaron el-eltipegetett még erre-arra; hiszen minden úgy maradt, mint valaha volt; az utcára pedig valami húsz esztendő óta évenként csak egyszer, az «anyus» halála napján lépett ki, akkor is csak éppen, hogy ki tipegetett a kapu elé; ott a fia s menyé felsegítették a kocsiba s úgy mentek ki a temetőbe.

Hátul a műhelyben vígan folyt a munka. Sűrűn kattogtak a kalapácsok és a fiókoszekrényekre, almáriumokra s tabernáku-

lumokra régi minták után karikás rézhúzókat, kulcspajzsokat s véretekét csináltak. Lám, — gondolta olykor az öreg mester — az én időbeli régi bútorok, régi veretek megint divatba jöttek, de divatba jön-e még valaha a régi csendes és egyszerű élet s az elmúlt időknék elhagyott sok kedves szokása? Nehéz léptek kopogtak végig a kapuboltozat alatt. Mire az öreg feleszmélt, már ott állt előtte valami hivatalos ember, írásokkal.

— Martin urat keresem.

— Odahátul van a műhelyben.

— Az idősebbik Martin úr? En azt keresem.

— Engem keres?! — kérdezte felriadva az öreg. — Engem? Hiszen én húsz esztendeje átadtam már legidősebb fiamnak . . .

— Hát kérem az írás idősb Martin István-nak szól.

— Nekem szól? Nekem?!

— Igen kérem, tessék, itt van!

A hivatalos ember átadta az írást az öregnek. A reszkető kézben zizegett a papiros,

— Én nem tudom már elolvasni! Nem látom a betűt. Hiába adja nekem. Mit akarnak én velem?

— Hát kérem, semmi veszedelem nincs benne, csak az van ebben az írásban, hogy a 17-ik parcellából ki kell venni a holtakat, mert elmúlt harminc esztendő és ha . . .

Itt a hivatalos ember visszavette az öreg kezéből a hivatalos írást, belepillantott és aztán tovább mondta:

—És ha Martin úr nem vált új sírhelyet feleségének, született Vas Erzsébetnek, akkor a többiekkel együtt egy sírba teszik azt, ami még megmaradt az illetőből. . .

Az öreg mester hallgatta, csak hallgatta, amit a hivatalos ember beszélt, aztán fakó kis arca eltorzult, besüppedt szemeiből megereedt a könny s hangtalanul sírt.

A kézbesítő nem tudta, mihez kezdjen. Szerencséjére a műhely ablakán véletlenül kitekintett az ifjabb mester, kijött, átvette az írást, s a hivatalos ember odábbállhatott.

— Csillapodjék, édesapám! — vigasztalgatta az öreget az ifjabb mester, aki már maga is olyan hatvan körüli ember lehetett. — Csillapodjék apám, hiszen majd eligazítom én ezt a dolgot! Ez csak olyan beszéd és ha fizetek, akkor nem bolygatják meg az «anyus» sírját.

Az öreg lassanként elcsendesedett, szemeiben felszáradtak a könnyek; hanem azért lelkében nagy keserőséggel gondolt azokra, akik az anyus sírját fel akarják bontani! Rettenetes még elgondolni is, hogy: megzavarják síri nyugalma annak, aki míg élt, maga volt a szeretet, a jóság, az áldás s aki mikor meghalt, úgy feküdt szelíden

mosolyogva koporsójában, mintha az örök álomban is azokról álmodnék, akiket olyan nagyon szeretett! Igen, igen: szép haja úgy volt lesimítva tiszta, nyílt homlokára két oldalt, mint ahogy mindig viselte a haját, az orcáin még látszott az a két kis gödröcske, melyek lánykorában is olyan kedvessé tették mosolygását; balkezén ott volt a simára kopott karikagyűrű, s kebelén ott volt az a kis medallion s abban egy barna hajfürt. . .

Az öreg mester lelke boldog emlékezéssel szállt vissza az elmúlt időkbe. Istenem, mikor is volt az? Több mint hatvan esztendővel ezelőtt?! Tavasz volt s búcsú volt a Ferencvárosban; akkor beszéltek egymással először. Aztán, amikor a fiatal mester megkérte az öregektől az Erzsike kezét, milyen nagy dolog volt az, akkor! Milyen kedves volt az első kis lakás, s a kis műhely! És mikor aztán ezt a nagy házat építették, hét lépcsővel fel a tornácra... És az anyus mély barna szemeiben utolsó pillantásáig mindig milyen csodálatosan szelíd, derült s meleg sugarak fénylettek!

Az öreg Martin mester boldogan elszundikált a napsütésben.

*

Az ifjabb mester hiába kilincselte a hivatalokban, nem engedhették meg, hogy az anyus megtarthassa eddigi helyét, mert a

parcellákat másképp akarták beosztani és épen ott, ahol az anyus sírja van, széles kocsiutat kell csinálni. Oh, hogy az élők még a holtakat sem hagyják békében!

Az ifjabb mestert nagyon bántotta a dolog, kivált az apja miatt. Hogy mondja meg a szegény öregnek, akinek elgyengült testében alig-alig pislogott az élet, hogy anyus haló porait mégis meg kell zavarni?! Borzasztó dolog az örök nyugalomnak ilyen kegyetlen megcsúfolás az olyan előtt, akinek a földi útja már a sírhoz ért!

Az ifjabb mester napokig úgy jött-ment, tett-vett, hogy valahogy szóba ne kerüljön ez a dolog. Egy nap azonban az öreg mester így szólt a fiához:

— István, ha még nem végeztél volna anyus dolgában, jobb szeretném — ha semmit sem tennél!

— Miért, apám?!

— Hát, István, ha már elrendelték a dolgot, akkor — megláthatom őt megint! Olyan régen vágytam már arra, hogy újra lássam!

István egy darabig nem tudta, hogy mit szóljon, de aztán abban reménykedve, hogy talán sikerül apját majd rávenni arra, hogy a sírbontáskor ne menjen ki a temetőbe, ráhagyta az öregre:

— Amint akarod, apám. Akkor hát csak véghez kell vitetni a dolgot mielőbb!

— Hát csak mielőbb fiam! De mellette megvedd ám az én sírhelyemet is!.. .

Ettől kezdve az öreg nap-nap után türelmetlenül sürgette a dolgot. István egy nap azzal jött haza, hogy holnap reggel megtörténik az áthelyezés.

— De azt gondoljuk, apám, hogy jobb lenne, ha apám itthon maradna! Hátha nagyon felizgatja majd a dolog; kímélje magát, apám, legalább a mi kedvünkért! Ott leszünk mi gyerekek, az unokák, apám helyett is!

Az öreg hallani sem akart erről.

— Nem, nem fiam! Hogyis gondolhattok már ilyet? Hiszen én alig várom már, hogy az anyust megint láthassam!

Hasztalan volt minden gyöngéd beszéd, minden kedves rábeszélés.

Másnap reggel az öreg mester a fiával s a menyével kocsin kiment a temetőbe.

Az anyus sírjánál ott voltak már a többi gyerekek, az unokák, s a dédunokák, mind.

Mikor Istvánék megérkeztek az öreggel, a sírásók nagy erővel nekifogtak a munkának. Az öreg mestert két felnőtt unokája gyöngéden karonfogta s úgy álltak vele a sírtól néhány lépésnyire. Két fiatal sudár nyárfa között egy korhadt fűzfacsonk.

Mikor a sírásók lejutottak a sír fenekére, az egyik odaszólt az ifjabb mesternek:

— Ott vagyunk! Megvan kérem! István belenézett a sírba. Semmi egyebet nem látott, csak egy barna koponyát. A koponya sötét szemüregei kísértetiesen meredtek az ég felé. István megremegett és megtántorodott.

— Látni már? — kérdezte halkán az öreg. — Most már megnézhetem én is?

A megrendült unokák közelebb vezették az öreget a felbontott sírhoz. Felálltak a földhányásra. Az öreg karjaikra támaszkodva előrehajolt, belenézett a sírba, s aztán valami átszellemült boldog mosollyal az arcán, fejével kétszer, háromszor üdvözlét intett a sír mélye felé. Aztán megrogytak a térdei, kimerülten reszkedni kezdett. Gyöngéden felfogták s beemelték a kocsiba, s a szomorú dolog véghezvitelét a többi atyafiakra hagyván, Istvánék hazasiettek vele.

Az úton nem szólt az öreg semmit. Kimerülten pihegett.

Otthon ágyat bontottak neki.

— Jobb lesz apám, ha lefekszik. Megviseli az embert az ilyen . . . Nem tagadom, én is megrendültem!

— Nem, nem, csak az udvarra ülök ki, ahogy szoktam, a napra!

Az öreg kiült a rendes helyére a kút mellé. Ott összeszedte magát valamennyire s még ő kezdte a beszédet.

— Örülök, hogy láttam az anyust és láthattam, hogy most is olyan, de most is szakasztott olyan, amilyen volt! Úgy-e, nem változott meg semmit! A haja olyan sima maradt, mint amilyen volt, amikor elment! A két kis gödör az orcáján, most is olyan, mint lánykarában volt! A mosolygása is a régi és ott van a gyűrű a kezén s a medallion, az én hajammal, a kebelén . . .

István és felesége, alig-alig tudták visszatartani a hangos sírást.

Az öreg tovább beszélt:

— Mikor a ferencvárosi búcsún először találkoztunk, mindjárt tudtam, hogy ő az, akit az Isten nekem kirendelt. Azt ti is tudjátok, hogy milyen áldott, jó asszony volt az anyátok, de hogy milyen szép volt, azt csak én tudom! Se a Giza, se a Teréz nem volt olyan szép! A Teréz unokájának, a kis Pannikának van olyan barna szeme, mint amilyen az anyus szeme volt, de az anyus nézése mégis másmilyen volt! A Pannika orcáin is ott van a két kis gödör, de a mosolygása mégse egészen olyan, oh nem olyan . . .

Az öreg egyre csendesebben beszélt, motyogott s aztán elszundikált.

István s a felesége aztán, nehogy felébresszék, csendesen bementek a házba.

A második temetés napján a műhelyben

nem dolgoztak. Csend volt az udvaron: az öreg mester békén alhatott. Mikor aztán az atyafiak a nagyapó hogylétéről tudakozódní, úgy egy kis óra múlva megjöttek a temetőből, a kapuboltozat alól igen nagy megnyugvással látták, hogy a nagyapó öreg karszékében, a vén kút mellett szelíden, derűs arccal, csendben alszik a napsütésben.

— Pszt! Csendesebben járj! —intette az anyja Pannikát. — Fel ne ébreszd nagyapót!

Pannika, akinek a szeme olyan volt, mint az anyusé, kedves ügyetlenkedéssel, lábujjhegyen, nagy vigyázva ment fel a hét lépcsőn a tornácra, pedig a nagyapó álmát akkor már nem zavarta semmi dobogás . . .

EGYENLŐSÉG.

Száldoboson annak idején a forradalmi földosztás nagy gondot okozott az embereknek. A határban két uradalom van, az egyik Kovách úré, a másik Bájmejj úré, aki igazság szerint Beimel. A két birtok együtt valami ötezerkétszáz hold; ha már most ebből, amint akkor széltében hírlelték, minden száldobosi embernek egyformán tíz holdra lett volna jussa, akkor éppen tizenhét nincstelen száldobosi ember maradt volna föld nélkül, arról persze nem is szólva, hogy az uraságoknak egyáltalán semmi sem maradt volna. Igaz, hogy a bölcsebbek magyarázgatták a népeknek, hogy minden községben kell földnélküli embernek is maradni, mert ha ilyenek nem lennének, ugyan ki az ördög menne szükség esetében a tízholdas gazdákhoz napszámba, — azonban, ez a különben helyes magyarázgatás semmi megnyugtatót nem hozott, mert, ha már egyszer beütött az egyenlőség, senkisémet akart közérdekből földnélkül maradni. Másfelé sem akart elmenni senkisémet. Akik katonák voltak, azt mondták, hogy ők már eleget csavartak esztendőig a világban, viszont,

akik nem voltak katonák, azt mondták, hogy ők igen tapasztalatlanok a másfelé való vidékeken, tehát senkisémet kívánhatja tőlük, hogy vaktában most menjenek el az Isten tudja miféle földekre. Vasárnaponként, ha ősi szokás szerint, a falu-háza előtt összegyűltek az emberek, nagy, nyomasztó aggodalom lebegett felettük; már-már beszélgetni is alig mertek, mert mindenki attól félt, hogy olyasvalamit talál mondani, amiből némelyek azt gondolhatnák, hogy ő talán beérné öt hold földdel is, vagy hogy hajlandó lenne a maga tíz holdját a Kováchék alsólaposi tagjából elfogadni. Pedig micsoda egyenlőség volna az, ha valaki ott az alsólaposi dülőben kapná ki a földjét!?

Ámbár, amint ennyiből is látható, az egyenlőség és a földosztás általában sok gondot okozott a szárdobosi embereknek, valamennyi között a legnagyobb bajba mégis a Bájmejjék parádéskozására jutott: az öreg Ferenc, aki negyven esztendő telt már az Ilkapusztán. Előbb a gróféknak volt a kocsisa, vagy kilenc esztendő óta pedig a Bájmejjéket szolgálta. Nem lehet eltagadni, hogy amikor, a gróf eladta az Ilkapusztát, az öreg Ferenc egyáltalában nem helyezte a gróf elhatározását. Akkoriban gondolt is arra, hogy a legközelebbi Szent György-napon otthagyja a szolgálatot s más urasághoz szegődik be,

ezt a szándékát azonban nem valósíthatta meg, mert a Bájmejj úr két olyan pej csikót adott betanítás végett a kezére, hogy azokat a csikókat lehetetlen volt otthagynia! Ilyenformán Ferenc aztán lassan beletörődött a változásba, megszokta, hogy a Bájmejj nem «méltóságos uram», hanem csak «nagyságos úr» s lelkének egyensúlyát utóbb már az sem zavarta meg, hogy valami harmadfél esztendő múlva egyszer csak a Bájmejj is azt mondta, hogy már most ezután őt is méltóságos úrnak kell tisztelni. Mert hiszen, ha jól meggondolja az ember: a felfelé való egyenlőség valósággal szép dolog!

Mikor mindenfelől az hallatszott, hogy az egyenlő nagy földosztás már most csakugyan meg lesz, Ferenc százszor is végig gondolta a dolgot, de akárhogyan forgatta is elméjét, mégis mindig csak az jött ki, hogy: ha már most ezután nem lesz se uraság, se uradalom, akkor nyilván nem lesz urasági parádés-kocsis sem; ha pedig ez a szép hivatal eltöröltetik a föld színéről, neki sem marad egyéb hátra, minthogy vissza kell mennie parasztnak! Már maga ez kegyetlen dolognak tetszett, de azt még valahogy nagy keservesen csak eltudta gondolni a jó Ferenc, hogy ne csak a hintó bakjáról nézzen le a szántogató béresekre, hanem a saját két kezével fogja meg az eke szarvát, de azzal

már sehogy se tudott megbékülni, hogy ahol ő eddig megkülönböztetett állásban élt, éppen itt az Ilka-pusztának egy tízholdas darabján, mindenféle paraszti népekkel egy sorban viaskodják a földdel azért a kis termésért!

Ferencnek az ilyen kegyetlenül igazságtalan egyenlőségről való felfogását teljes megértéssel helyeselte a felesége, ami egészen természetes, hiszen eddig soha senkise mivonta kétségbe, hogy Julis asszony mint a parádés-kocsis felesége, mindjárt a gépészné és a bognárné után következik s így feltétlenül előbbre való, mint a béresasszonyok, s általában mint mindazok a falubeli asszonyok, akiknek az ura nem bíró, nem esküdt, vagy kurátor. És hogy most ő, a parádés kocsis felesége, csak olyan parasztasszony legyen, mint a többi?! Nem, nem, az ilyen hátratételt nem lehet elszenvedni! Hiszen, ha az embernek van annyija, amennyi a szükségesre bőven elég, aztán egy csöpp gyereke sincsen, miért nem hagyják az embert békében s miért akarja az embertől a törvény öregségére azért a rongyos tíz hold földért éppen azt a kis rangját elvenni?!

Ferenc és a felesége egész nap, de legkivált este, folyton a jövődőről gondolkoztak. Beszélni nem igen beszéltek, mert a magyar ember, ha eszik, keveset beszél, ha pedig

valamit fontolgat, akkor meg egyáltalán nem beszél. Egy este azonban Ferenc mégis megszólalt s ezt mondta az asszonynak:

— Tegnap, hogy azt a két urat vittem a vasúthoz, hát hallom, hogy azt mondja az egyik úr, hogy: «A fene érti, miért akarják ezt a két uradalmat itt parcellázni, mikor Kiskodályon az alapítványnak huszonötezer hold földje van és egy kis falut kivéve, fél napi járásra sehol sincsen élő ember. Hát ott kaphatna földet, akinek föld kell!» Erre azt kérdezte a másik vendég úr, hogy: «hol is van az a Kiskodály?» Erre azt mondta aztán az első úr, a vékonyabbik, hogy: «Ha az ember innét este Bogdány felé vasúton elmegy, hát hajnalban már ott van.»

Ferenc elhallgatott és várta, hogy majd mit mond erre az asszony? Hát az csakugyan azt mondta, amire Ferenc várt:

— Tán jó volna, ha megnézné kend azt a helyet! ...

Ferenc két napig tusakodott még magával, aztán kért három napi szabadságot és Istennek ajánlván lelkét, felült a vonatra és elment Kiskodályra.

A majorban törték a fejüket a népek, hogy hová és mi járatban kelt Ferenc útra? Az igazságot, persze nem lehetett megmondani. Az asszony azt mondta hát, hogy Ferencnek meghalt egy távoli rokona s így az örökség

dolgában kellett a gyámtörvényszékhez mennie. Ezt aztán éppen azért, mert a sohasem emlegetett rokon és az örökség egy kicsit meseszerű volt, a népek elhitték.

Harmadnap Ferenc hazaérkezett a nagy útról. Az asszony várta a jelentéstételt, noha Ferencnek szemeiből kiolvashatta már, hogy nem örömhírt hoz.

— No, mondja hát kend!

— A föld se olyan, mint az idevalósi! — így kezdte Ferenc. — De az emberek meg egészen másfélék! Nagy karimás kalapban járnak, olyanban, mint errefelé a juhászok! Aztán a férfie emberek is melleskötényt viselnek, mint itt a lányok!

Julis asszony nagyot sóhajtott: jajj, de másféle világ lehet Kiskodályon!

— Aztán — folytatta Ferenc — nyavalyás fajzat az, nálunk a panyor csak az urakat, meg legfeljebb a gyerekeket, meg az öreg-asszonyokat veri le a lábáról, ott meg a férfie emberek is csak úgy hullanak a panyortól.

Julis asszony szomorúan rázogatta a fejét: hát csakugyan miféle emberek lehetnek azok, akiket ez az újmódi spanyol-betegség leüt a lábukról? A korela az igen, de a panyor?!

Ferenc egy percre elhallgatott, aztán ki-mondta a legrettenesebbet:

— És aztán ott a parasztok is, nem lóval, hanem mind ökörrrel szántanak! Alig-alig van ló a faluban . . .

Ferenc felesége sírva borult a lóca karjára. Hát most már egészen nyilvánvaló, hogy Kiskodályba nem lehet elmenni, mert lám azok a nyavalyás emberek nagy kalapot, melleskötényt viselnek és ökörrrel szántanak! Mit is kezdenének ők ketten ilyen népek között?! Hiszen még a birka is elpusztul, ha nem nyájban van és csak úgy egy-kettő lézeng a majorban! Úgy látszik, nincs innét menekvés, itt kell ezek között a parasztok között lesülyedni! Hogy az Isten verje meg ezt a nagy egyenlőséget!

Hogy ne búsítsák egymást, Ferenc szomorúan kiment a házból és átment az istállóba. A lovai nagy nyerítéssel fogadták: azt hitték, zabot hoz. Ferenc megsimogatta a rudast; a csiklandós rudas nyikkant egy kicsit s úgy tett, mintha ki akarna rúgni. Ferencet elöntötte a keserűség:

— Hejnye, az árgyéhusodat! Ne kényeskedj, mert itt hagylak benneteket s úgy ki-megyek ebből az egyenlőséges disznó világbul, hogy ...

Az istállóban már sötétedett. Ferenc felült a zabosládára és elgondolkozott, hogy mi az istennyilát akarnak voltaképpen ezzel a nagy

egyenlőséggel?! Hát nem elég, hogy a temetőben egyenlők leszünk? Hát hogy lehetne itt a földön egyenlőség, mikor itt semmiben sincs egyenlőség! Az ujjunk sem egyforma. Az egyik fa nagyra női, a másik fa kicsire marad. Nincs egyforma két búzakalász! És ez a négy sárga is ló, meg a parasztok lova is ló, s mégse lehet őket egy napon együtt emlegetni! Mit akarnak hát?! Várjon mindenki addig, amíg a temetőbe kerül, ott aztán csakugyan egyenlők leszünk!

Sokáig füstölgött így Ferenc magában, de a gondolkozás egyre nehezebben ment, mert a pipa sehogyan sem ízlett. Aztán egyre sötétebb lett az istállóban. Egyszer csak azt látta Ferenc, hogy a sötétségben, hol itt, hol ott, furcsa tüzes csillagok szikráznak, libegnek, ugrándoznak, amiktől a hideg végig-végig szaladt a hátán, majd meg valami nagy forróság öntötte el a fejét. Pedig ezek a cikkázó tüzes csillagok se voltak egyformák, az egyik kicsi volt, a másik nagy volt, szóval a csillagok között sem volt egyenlőség.

Késő este volt már, mikor Julis asszony bekiáltott az ajtón Ferencnek, hogy jöjjön már enni! De bizony Ferencnek nem volt már akkor jártányi ereje sem s két igáskocsinak kellett a beteget átvinni a házba.

— No, no, — vélekedett az egyik igáskocsis, — bizonyosan a panyor ütötte le

Ferencet. Az én kis gyerekemmel is így kezdődött . . .

— Hogy mondhat már kend ilyen bolondot?! — zúdult fel Julis asszony s igen megharagudott, hogy ímhol ezzel a nagy egyenlőséggel már odáig sülyedtünk, hogy egy igás-kocsis ilyet mer mondani a parádés - kocsisról!

Másnap az uraság kihozatta a doktort. Az öreg doktor is azt mondta, hogy bizony a spanyol fogta meg Ferencet.

— Nem lehet az, uram, — suttogta Julis néni, — nem ez az úri betegség gyötri az én emberemet!

A doktort elfutotta egy kicsit a méreg s haragosan dörmögte:

— Nem úri betegség már ez! Vagy van egyenlőség, vagy nincs! És ha egyszer már mindenbe beleütött az egyenlőség, akkor a nyavalyákból is mindenki megkaphatja a maga parcelláját!

Ferenc felesége erre nem tudott mit felelni. Azt nem merte elárulni, hogy nekik bizony nem kell az egyenlőség és hogy éppen a nagy egyenlőség miatt való szívbeli búbanat sújtotta le Ferencet; de, én Istenem, hiszen ezt a bús titkukat csak nem adhatta a világ szájára! . . .

Ferenc egész nap mozdulatlanul behunyt szemmel feküdt az ágyon. Lámpagyújtás

után aztán fel-felnyitotta szemét s mintha valakivel beszélt volna, egyre motyogott:

— Az egyik csillag kisebb, a másik nagyobb; a fák sem egyformák; az ujjam sem egyforma; a kiskodályi föld sem olyan, mint az idevalósi. Csak a temető földje egyforma. Hát nem elég, hogy majd ott mindnyájan egyenlők leszünk?!

Ejféltájban Ferenc anélkül, hogy tudta volna, hogy mit csinál, félig felült az ágyban s a két kezét úgy jártatta a takarón, mintha keresne valamit.

— Már jobbacskán lesz! a gyeplőt keresi: a lovakat akarja már hajtani! —súgta Julis asszony az öreg Rébéknek, aki az ágy lábánál ült.

Az öreg Rébék, mint igen tapasztalt virasztó asszony nagyon jól tudta, hogy minden haldokló így keressék és kaparászik a takarón, de nem akarta a szegény Julis asszonynak megmondani, hogy Ferenc bizony már a Szent Mihály lovának gyeplőjét keresi!

És csakugyan Ferenc harmadnap, a tíz hold helyett, birtokba vette a maga parcelláját a száldobosi temetőben, ahol — ezt eddig nem jól tudta Ferenc! — szintén nincsen egyenlőség, mert, lám, száz síron százféle vadvirág virágzik: példánakokáért Szűcs István porából pipacs nőtt, a fel végi Farkas

szívéből székfűvirág fakadt, Sas Gábor hamaiból pedig, ámbár amíg élt az öreg, harangozó volt, s mióta a féllábát ott hagyta Königrátnél, soha feléje se járt a vetéseknek, — ímhol mégis szép, kék búzavirág sarjadt fel! . .

MENNYBŐL AZ ANGYAL ...

Pistike lázban égve, elesett mozdulatlan-
sággal feküdt ágyacskájában. Nem tudott
már semmiről semmit. Nem látta már, bogy
az a sok játék, amit tegnapelőtt a Jézuska
bozott, mind ott van balomba rakva a kis
asztalon; nem látta, bogy a papa, s a mama
milyen riadt rettegéssel néznek ő reá; nem
vette észre, hogy a doktor bácsi megfogta
a kezét, megsimogatta a homlokát és azután
azt suttozta a papának: kérem, a Természet
talán még segíthet!

A szoba borongós félhomályában valami
csendesség ölelte körül Pistikét. Kint is
nagy csend volt. Az utolsó villamos, na-
gyokat döccenve a váltón, régen elbaladt
már a villa előtt, s a fekete világra sötéten
ráborult éjtszakának hallgatását, hosszú-
hosszú órákon át nem zavarta semmi sem.
Nagy idő múlva azután Pistike valami olyan
neszt hallott, mintha megzörgették volna
az ablakot. És azután szépen, lassan ki-
nyílt az ablak magától és belebbent a szo-
bába az Angyal.

Az Angyal, akit senki se látott, csak
Pistike, leült az ágy szélére.

— Oh, köszönöm, — suttogta Pistike úgy, hogy csak az Angyal hallotta — köszönöm szépen, hogy eljöttél megint. Így megköszönhetem neked, hogy tegnapelőtt, kara csony estéjén oly sok ajándékot hoztál nekem a Jézuskától!

— Azért hoztam a sok ajándékot — felelte az Angyal — mert megérdemelted!

— Jaj, pedig én — hebegte a gyerek — sokszor szófogadatlan voltam. Mindig mondták, hogy a Gyurkával ne barátkozzam, mert ő nem hozzám való, de én, ha csak lehetett, mindig leszöktem a rácsos kapuhoz. Azért, mert: a Gyurka szeretett engemet! Pedig ő már sokkal nagyobb, mint én; váltóállító-gyerek itt a mi villánk előtt. A mi kapunk mindig be van zárva: én sohasem voltam a Gyurka kis bódéjában, ő sem jöhetett be hozzánk a kertbe.

— Tudjuk, Pistike, tudjuk, hogy ebben az egy dologban szófogadatlan voltál, de a Jézuska mégis nagyon szeret téged, mert te is mindig szeretted őt és mindig bíztál benne!

Pistike arcán boldog öröm hajnallott fel, de sokáig nem szólt, hanem elgondolkozva hallgatott.

— Min gondolkozol? — kérdezte egy kis idő múlva az Angyal.

— Azon gondolkoztam, — suttogta Pistike, — hogy a Gyurka hiszi-e igazán, hogy

van Jézuska? Mikor a nyáron egyszer azt mondtam Gyurkának, hogy karácsonykor a Jézuska majd sok ajándékot hoz nekem, Gyurka akkor oly furcsán mosolygott, mintha ő nem hinné, hogy a Jézuska hozza az ajándékokat! Azután, egyszer azt mondta a szakácsnénk a kertésznek, hogy: ha Isten van az égben, megbünteti az én apámat, mert egy bácsival összeperelt, az én apám meg is ütötte azt a bácsit, azután pisztolyokat vettem elő és kimentek valami erdőbe és a papám a nagy pisztollyal megölte azt a bácsit, pedig annak öt kis gyereke volt. Én sokáig nem mertem megkérdezni senkitől, hogy igaz-e az, amit a szakácsnénk mondott a kertésznek, de ha a papára néztem, mindig az a bácsi jutott az eszembe, akit pedig én sohase láttam. Az igaz, hogy a papát is ritkán láttam, ő sohasem játszott velem. Azt mondták, hogy ő sohasem ér rá velem játszani. Egyszer azután megkérdeztem a Gyurkát, hogy igaz-e, amit a szakácsnő mondott? Gyurka azután azt mondta, hogy ő nem tudja, hogy igaz-e, vagy sem, de azt mondta, hogyha még igaz volna is, a Jézuska én rám akkor sem haragszik. Ezt úgy mondta Gyurka, mint aki igazán hisz a Jézuskában. En azután mindig imádkoztam, hogy a Gyurka igazán higgyen a Jézuskában; még a templomban is imádkoztam ezért. . .

— Hát jártál templomba? — kérdezte az Angyal.

— Ha a mamával bementünk a városba, néha-néha bementünk a templomba, de csak éppen hogy benéztünk, mert a mamának mindig sok dolga volt a boltokban és korzóra kellett menni sétálni. Hanem azért lehet, hogy a mama hisz a Jézuskában. Bizonyosan nem tudom, mert ő sohasem imádkozott velem. Este, mikor én aludni mentem, mindig vendég volt nálunk, vagy a mamáék voltak vendégségben. Tegnapelőtt, mikor a Jézuska ajándékait meghoztad, ugye te is láttad, akkor is tele volt a ház vendéggel . . . Nekem akkor már fájt a fejem, melegem is volt, fáztam is, de akkor még a német kisasszony se imádkozott velem, mert neki is segíteni kellett a nagy vacsoránál. Engem hamar levetkőztetett, beledugott az ágyba; kértem, hogy tegye mellém azt a húzós harmonikát, amit te hoztál a Jézuskától, hát azt mellém tette és azután ő is itthagyt. Én meg, pedig fájt a torkom, arra gondoltam, hogy: hogy fog örülni Gyurka, ha odaadom neki ezt a nagy harmonikát. Hiszen abba a levélbe, amit a Jézuskának küldtem, éppen azért diktáltam bele a húzós harmonikát, mert Gyurkának volt egy harmonikája, de az egészen szétment. Hát neki kértem . . .

Odakint, nagyokat döccenve a váltón,

ekkor haladt el a villa előtt a reggeli első villamos. Pistike felfigyelt, mikor azután a villamos bűgása a kanyarodon túl elhalt, tovább beszélt:

— Megjött a Gyurka! Már itt van a kis bódében. Bizonyosan fázik. A keze mindig kék és vörös. Mert szegény fiú a Gyurka. Sokszor egész napra csak egy kis darab kenyeret kap a mamájától. Egyszer nekem is adott a kenyeréből, pedig tudta, hogy nem vagyok éhes, de azért adott, mert: szeretett engemet. Pedig igazán csak a rácson keresztül barátkoztunk. Gömbölyű kavicsot is gyűjtött nekem és egyszer adott egy törött nagyfejű srófszeget. És most én nem tudom odaadni neki a harmonikát, mert beteg vagyok. Da ha meggyógyulok . . . Mondd kedves Angyal, sokáig leszek még beteg?

— Nem, Pistike, meggyógyulsz mindjárt, hiszen azért jöttem, hogy meggyógyítsalak és el vigyelek innét oda, ahol nemcsak a Gyurka fog szeretni tégedet. . .

— Oh, a Jézuskához?! Istenkém, de jó! — suttogta a halálra vált gyerek és égi boldogság fehéren sugárzó mosolygása derült fel az arcán.

— Induljunk, Pistikém? — kérdezte szelíden az Angyal.

— Menjünk, menjünk! — szólt Pistike — de még mondani akarok valamit a papáéknak.

Pistike ekkor hangosan megszólalt:

— Mama kérem, azt a nagy húzós harmonikát vigye le a Zsófi a Gyurkának és mondja meg neki, hogy ezt a Jézuska küldte neki és az a jó Angyal hozta, akivel én most elmegyek. De, kérem, papa, most mindjárt küldjék le a harmonikát a Gyurkának, mert a Gyurka szeretett engemet, pedig igazán mindig csak a rácson át barátkoztunk . . .

Az anya, mintha Pistike szavai szíven ütötték volna, megtántorodott és a vesztét érző világ eszeveszett vigalmaiban elvándorolt teste odaomlott az ágy elé, az apa meg, nem úgy, mint mikor a pisztoly után nyúlt, hanem nyomorultan remegő kézzel kapta fel a harmonikát, s kiszédelegve a szobából, hörögve adta ki a parancsot Zsófinak a folyosón.

Zsófi valami kendőt kapott magára, s a lépcsőn, s a lejtős úton sietve szaladt le a vasrácsos kapuhoz. Siettében persze a kulcsot se vitte magával.

— Gyurka! Gyurka!

Gyurka kijött a kis bódéból és esetlen nagy csizmáival oda lépegetett a kapuhoz. Éppen mikor odaért, valami fényesség suhant fel az égre, Gyurka ügyet se vetett rá. Azt gondolta, hogy a felsővezeték szikrája lángolt ki valahol a villa mögött a kanyarodon túl és az vetett ilyen sugárkévét az égre.

— Gyurka! — lihegte Zsófi — Pistike haldoklik! Ezt a harmonikát neked küldi. És azt üzeni, hogy ezt a Jézuska nevével az az Angyal hozta, akivel ő mostan elmegyen . . .

Gyurka valami sejtelmes érzéssel akaratlan felvetette szemeit az égre, arrafelé, amerre az imént az a fényesség felsuhant és bárha ő azt tudta, hogy a húzós harmonikák nem az égből kerülnek a földre, — most mégis érezte, hogy ezt a harmonikát csakugyan a Jézuska küldte, mert: a szeretet maga a Jézus!

Zsófi a vasrácson kidugta félig a harmonikát. Gyurka remegő kézzel nyúlt utána. És amint így húzta volna kifelé a harmonikát, az valahogy megakadt a vasrács valami cifraságában és egymásután négy-öt hang megszólalt, hosszan, hangosan, diadalmat jövendölő harsogással, úgy, mintha a gyerekszívekből felfakadó megváltó szeretet himnusza zendült volna fel a lassan hajnalodó téli szürkületben.

SZEKERES JULI MESÉJE.

Nem hiába, hogy a kis Szekeres Julinak az a Juli néni volt az öreg-anya, aki az alsóvárosban az utolsó híres mesemondó volt, de az unokájának nagykorára is olyan maradi a szeme, mintha Nagy-Meseországból csak úgy véletlenül tévedt volna ide ebbe a furcsa, mesék nélkül maradt, hideg földi vilárba s itt is folyton tündérkirályokat, örökkön-örökké virágzó virágokat látna. Még ahol laktak, a szanazugi gát őri-ház is olyan volt előtte, mint valami tündérkastély.

— Úgy-e, Péter — így szólt egy este Juli az urához, — a mi életünk egészen olyan, mint valami szép mese?! Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy ember . . .

— Jaj, de gyrek vagy! — nevetett fel Péter. — Aztán nekem nincsen kender-szakállam!

— Na, nem kell semmilyen szakáll se a meséhez! Hát, volt egyszer egy embernek egy derék kocsisa. Ez a kocsislegény maga sem tudta, hogy miért, miért nem, egyszer a Messinger-korcszmában egy olyan kis lányt húzott el a táncba, aki még jóformán gyerek volt s aki éppen akkor aztán volt legelő-

szőr bálban. Mindenki csodálkozott, hogy ugyan mit találhatott azon a kis lányon?! Aztán, azt a derék kocsislegényt, kértére, a gazdája, az igazgató főmérnök úr megtette gátórnek és a szanazugi új gátór elvette azt a csitri lányt, pedig főzni se igen tudott még. És most ott laknak a nagy víz mellett: körös-körül nincsen semmi emberi hajlék. Úgy vannak ott, mintha csak ketfcn él- nének a világon. Azután, van egy tehenük, két malacuk, három tyúkjuk, egy cirmos cicájuk és sok-sok öreg fűzfájok az őrház előtt. . .

Péter hallgatta is, nem is a mesét, aztán egy idő múlva elővette a zsebóráját, ki- nyitotta, s piszkálni kezdte a birkájával.

Juli elhallgatott s egyszerre szomorú lett, hogy Péter most a zsebórájává babrál, pedig lám, mióta kinn laknak, mind e mai szent napig talán azt sem nézte meg soha, hogy hányat mutat az óra.

Péter, mintha észrevett volna, hogy Juli megneheztelt, megszólalt

— Elromlott benne valami, hát bele aka- rok nézni.

— Nem is tudtam még, hogy kend olyan ezmester, s ehhez is ért?!

— Hogyne értenék. Nem olyan nagy tu- domány ám egy órát megreperálni!

Péter tovább babrált az órájával, Juli

meg azzal vigasztalta magát, hogy nem baj az, ha Péter most csak az órájával törődik, hiszen a mesékben csak azért nem történik ilyen, mert a mesékben még a királyfinak sincsen zsebórája!

A nagy csendességben megszólalt a társulati-telefon élehangú csengője.

Juli eddig sohasem riadt fel a telefon csengésétől, de most, mintha valami rossz sejtelen fogta volna el, összerezzent. Péter félretette az órát s odament a telefonhoz.

Az igazgató főmérnök úr szólott ki a dróton.

— Te Péter, gyere be holnapután! Két lovat kínálnak; megvenném az öreg szürkék helyébe, de ez a Dani gyerek nem nagyon ért a lóhoz, én sem sokat tudok hozzá, félek hát, hogy becsapnak. Te meg nagy lócsiszár vagy!

Péter, ámbár csak három hónap óta laktak itt az őrházban, most titokban örült, hogy a városba hívják. Talán, ha hirtelen megkérdezték volna, maga sem tudta volna megmondani, hogy voltaképpen miért örül annak, hogy bemehet a városba, de az bizonyos, hogy örült. Juli előtt, mintha azt érezte volna, hogy már ezzel is vét ellene, titkolta az örömét. Még dörmögött is, hogy: miért nem hagyják már az embert békében?!

Másnap Péter elindult a városba. Juli el-

kísérte egy darabon, aztán sokáig nézett utána.

Péter háromszor visszatekintett s háromszor intett vissza a kezével. Minél messzebb, messzebb haladt Péter a gáton, Juli szíve annál nehezebb lett és mikor már könnybe - lábbadt szemei alig láttak a nagy messzeségben a gáton egyebet, mint egy kis fekete pontot: eszébe jutott, hogy volt egyszer egy ember, aki elindult világot próbálni . . . És azután az is eszébe jutott, hogy éppen pénteki napon hagyja őt Péter először magára. A péntek pedig nem jó nap!

*

Úgy volt, hogy Péter legkésőbb vasárnap reggelre hazajön. De bizony csak hétfőn délre jött meg. Addig Juli sehogy sem találta magát, ehhez is hozzáfogott, ahhoz is hozzáfogott, tett-vett, de bizony legtöbbet a ház előtt állt s azt kémlelte, hogy nem jön-e még az ura? Mikor aztán hétfőn délfelé észrevette, hogy Péter a töltésen jön már hazafelé, amennyire a háztól bátran elmehegett, elébe sietett. Péter pedig lassan ballagott hazafelé. Nem sietett. Juli szeme már ezt is észrevette és a szíve megsajdult. Hát nem siet haza, csak ballag, ballag?!

— Jaj, jöjjön már, de nagyon várom

már kendet! — kiáltott Juli, mikor már annyira voltak egymástól, hogy szót lehetett váltani.

— Hát, mi baj? — kérdezte Péter úgy, mintha valami álmokból riadt volna fel.

— Nincs semmi baj! — felelte Juli s elszorult a szíve, hogy lám, az ő embere nem érti, hogy akkor is nehezen várja az urát az asszony, ha sem a tehénnek, sem a malacnak, sem a tyúkoknak nem esett baja.

Mikor összetalálkoztak, Juli meleg öleléssel akaratlan a mellére borult az urának. Péter aztán megsimogatta a haját, megveregette a hátát, de az asszonyka mégis érezte, hogy csak nem úgy teszi most ezt, mint ennekelőtte.

Amíg Péter evett, Juli titkon folyton azt leste, hogy mit tudna leolvasni az ura arcáról, de csak annyit látott, hogy ámbár Péter megjött, itthon van, eszik, mégis, mintha valahol másutt, idegenben járna az esze.

Evés után Juli beszélgetést kezdett.

— No, mesélje el hát kend, hogy volt, mint volt?

— Hát bementem. Aztán megvettük a két lovat. Jó két ló. Egy kicsit meghajtottam őket. Megint kocsis voltam! Hiába, csak a ló az igazi állat. Hallod Juli, csak jobb lovat hajtani, mint itt a gáton pockokra lesni!

Juli meghökkent egy kicsit. Oh, hát ez

a Péter a boldog, csendes világból talán visszavágyik a lovakhoz?

— Aztán, hogy szombaton megvettük a lovat, akitől vettük, áldomást fizetett nekem, meg a Daninak a Messingernél. És tudod, amit akkor kezdtek csinálni, mikor még ott laktunk, már most készen van: a villám. Hát gondoltam, ha már benn vagyok, megvárom az estét. Este aztán meggyújtották a villámot. Meg sem ismernéd a várost, olyan ragyogó. A Messingernél is villám világít. Valami gyönyörű szép dolog ám az!

Minél nagyobb lelkesedéssel dicsérte Péter a villám ragyogását, Juli szívére annál sötétebb aggodalom borult. Jaj, talán ennek a Péternek nem elég az égi csillagok ragyogása?!

— Vasárnap reggel jöttem volna már haza, de a piac-téren összeakadtam ezzel is, azzal is, aztán csak azt vettem észre, hogy delet harangoznak. Hát gondoltam, akkor már benn maradok délután is, mert a Magyar Királyban, a nagy szállában mozi mutogatnak. Úgy-e, te azt sem tudod, hogy mi az a mozi? Hát beül az ember a nagy szállába, elől van egy nagy fehér lepedő, aztán eloltják a villámot s a lepedőn csodálatos képeket lát az ember. Aztán minden mozog, mintha igazi volna! Alszik egy ember az

ágyon, egyszer nyílik az ablak, bejön egy másik ember s szó nélkül megfojtja azt, aki alszik s elviszi a nagy kincset. Aztán kezdik keresni a gyilkost, keresik, kergetik. Az meg mindig kijátsza azokat, akik kergetik. Felpattan egy olyan masinára, amilyen a Mágocsy grófnak is van. Autónak mondják és gép jár benne. No, ez aztán a legjobb lónál is jobban megy!

Juli csak sápadozott. Jaj, ennek az embernek talán sötét lesz már ez a ház, kietlen a nagy töltés és siket, sivár ez a nagy egyedülvalóság?!

*

Elmúlt egy-két hét; aztán egy meleg nyári napon rettenetes újságot mondott a telefon: kiütött a háború! Péternek is be kell rukkolni!

Szegény Julit nagyon leteperte ez a borzasztó dolog s ájuldozó szívét csak azzal tudta élesztgetni, hogy lám, a mesékben is úgy van, hogy ha az idegen népek megölik a meseországbeli királyi herceget, akkor a gyilkos népek ellen háború indul és a mesékben mindig megbűnhődnek a gyilkos népek és a megsértett ország vitéz katonáinak semmi-baj a sem esik! A jó Isten bizonyosan megsegíti és haza vezérli Pétert is!

Mikor Péter elment katonának, az igaz-

gató főmérnök úr az öreg Szabó Gábrist rendelte ki helyettesnek a szanazugi őrházba. Gábris bácsi valamikor maga is gátőr volt, aztán kiöregedett a hivatalból, de most megint elővették. A hivatalos dologba persze hamar beletalálta magát az öreg: végig-végig sétált a töltésszakaszon és esténként hűségesen bejelentette a telefonba, hogy nincs semmi baj. A szakaszon nem is adta elő magát semmi: pockok nem mutatkoztak, karót, rőzsét senki sem akart lopni. Hiszen, akiben lett volna annyi erő, hogy ilyen messze föld-ről lopni járjon, az mind oda volt már katonának! Hanem, ha Juli dolgáról is jelenteni kellett volna, akkor már nem mondhatta volna az öreg, hogy: nincsen semmi baj, mert biz az a nagyszemű vézna, kis gyerek-asszony napról-napra jobban hervadt s mint az égő gyertya, egyre pusztult. Napközben szótlanul úgy tengett-lengett a csendes házban, mint valami álomjáró, esténként meg kiült a ház elé a padra és fél éjszakákon ott sóhajtozott magában.

Bár se a felsőség, se senki nem bízta rá Julit. Gábris bácsi mégis úgy érezte, hogy ő valahogy mégis csak felelős ezért a szegény asszonyért, próbálgatta is vigasztalgatni, de sikertelenül. Gábris bácsi néhai felesége — Isten nyugosztalja — rettenetes nagy hárpia volt, így hát nem tanulhatta meg az öreg,

hogy kell bánni az ilyen szomorú asszonnyal?! Utoljára, egy este, mikor a konyhában üldögéltek, mégis elszánta magát az öreg s így szólt Julihoz:

— Nézd, lányom, nem jól van ez így! Te itt betegre búsulod magadat. Az éjszakák is hidegek már. Egyszer agyonfázítod magadat. Azt tartom, legjobb volna, lányom, ha hazamennél az édesanyádhoz arra az időre, míg az urad oda lesz. Rám bízhatnád a házat; én gondját viselném mindennek!

Juli rávetette szemét az öregre.

— Jaj, Gábris bácsi, hogy mehetnék én innét el?! . . .

Ezt valahogy úgy mondta Juli, hogy az öreg nem tudta tovább biztatni, elakadt a beszélgetésben s hogy másra terelje a szót, a lába fejével elrúgta magától a macskát, mely barátságosan a csizmájához akart dörögni.

— Sicc te, ronda!

Juli fölsikoltott, fölkapta a cirrascicát, beszaladt vele a szobába s ott babusgatta:

— Jaj, ne haragudj, kedves cicám! Jaj, ne haragudj!

Az öreg nagyot nézett, aztán csak csóválgatta a fejét. Hát ez már mi? Azt gondolja talán Juli, hogy valami lélek lakik ebben a macskában?! De furcsa is az ilyen gyerek-asszony! A három tyúkjával úgy elbeszélget,

mintha értene, hogy azok mit mondanak, a malacok meg úgy pislognak rá, mintha érteneék asszonyuk szavát; a minap, meg, amikor a Riska egy este elbődült az istállóban, Juli ugyancsak bizonykodott, hogy: a Riska bizonyosan kísértetet látott a sötétben!

Ettől kezdve Gábris bácsi, csóválni ugyan sokszor csóválgatta a fejét, de nem igen mert beleszólni a Juli dolgába. Nem tudhatja az ember, hogy az olyan asszonnyal, aki nem veszekszik s nem csapkodja az edényt mérgében, hogy' kezdje és hogy' folytassa?!

Juli esténként ezután is rendesen kiült a ház elé a padra s nézte az öreg fűzfákat. Úgy összebarátkozott ezekkel a vén fűzfákkal, hogy szinte sírva fakadt, mikor az igazgató főmérnök úr telefonon azt parancsolta, hogy: mert nem lehet a téli tüzelőfa kihordására semennyiért sem fuvarost kapni, hát vágjanak ki annyi fűzfát, amennyi csak kell!

— Édes Gábris bácsi, — így könyörgött Juli, — ha már muszáj őket bántani, akkor legalább azok közül vágjon majd ki, akik leghátul vannak s nem látszanak ide. Ezeket itt, elől, mind ismerem! Ez itt, a legelső, nézze, úgy tartja azt a két ágát az ég felé, mintha könyörögne . . .

Az öreg csak megcsóválta a fejét. Sehogy

sem tetszett neki, hogy Juli úgy beszél, mintha látomása lenne!

Harmadnap este, amint Juli magábaroskadtan gubbasztott a ház előtt a padon, egyszer csak megszólalt a legelső fűzfa, de úgy, hogy csak Judit hallotta:

— Kedves egy leányom, köszönöm, hogy megoltalmaztad az életemet! Mert tudd meg, hogy én a tündérek elátkozott királya vagyok! Úgy-e, öreganyád sokat mesélt énrólam?! Hát, amiért te engem most megmentettél, teljesítem három kívánságodat. Mondd meg hát, mit kívánsz először?

Juli nem gondolkozott, hirtelen felelt:

— Hírt szeretnék kapni az uramról. Negyedik hónapja azt sem tudom: él-e?

— El az urad, leányom, — szólt az öreg fűzfa — és majd hírt ad magáról!

. . . Csakugyan, egy pár nap múlva megszólalt a telefon. Az igazgatósági irodaszolga beszélt:

— Halló! Tar Péterné?! Tábori kártya jött az urától, de nincs, akivel kiküldjük. Nincs semmi baja. Vagy várjon, fölolvassam a lapot!

A hivataloszolga aztán hangosan fölolvasta a kártyát. Bizony arra nem volt sok írva, csak annyi, hogy Péter Lembergben van; ez egy csodaszép város s olyan, mintha háború sem volna. Aztán, hogy ő

egy automobilos tiszt úr mellett van, de még csak kocsimosó és hogy hála Istennek, jól megy dolga. Azt nem kérdezte Péter a kártyán, hogy hát: Juli lelkem, te hogy vagy? gondolsz-e reám? Azt sem írta, hogy: én sokat gondolok rád! Semmi, de semmi ilyent nem írt!

Szegény Juli ettől a híradástól bizony nem lett vidámabb, hanem talán még szomorúbb lett. Valahogy úgy érezte, hogy ez a Péter abban a nagy, fényes városban egészen elfelejti az ő kis feleségét, az egykori boldogságot, a nagy csendességet, a halkán hömpölygő nagy vizet, a széles töltést, a csillagos estéket, a fűzfákat s mindent, de mindent!

... Az az egyszeri bojtár, aki Tündérorszámban járt s már a vőlegénye volt a királykisasszonynak, egy reggelen megpillantott a palota ablaka alatt egy elszáradt rózsafát s az, mikor a bojtár ránézett, rögtön fölélédt s egyszeribe tele lett friss piros rózsával! És úgy-e, a bojtárnak erről eszébe jutott az ő otthonmaradt Iluskája s ott hagyta Tündérországot s hazasietett ahhoz...

Juli azzal altatgatta a szívét, hogy Péterrel is így lesz. És mikor erre gondolt, halavány orcáján két nagy piros rózsa támadt. . .

Január közepe lehetett; a csillagok csak úgy szikráztak a kegyetlen hidegben. Juli nyakába vetett valami kendőt s hogy az öreg Gábris bácsi észre ne vegye, lassan kilopakodott a házból. Juli nem gondolt arra, hogy hideg van, hogy csikorog a hó s hogy a kis pad is csupa jég. Leült a padra s rámeredt az öreg fűzfára.

Az elátkozott tündérkirály kisvártatva elérte, hogy miért néz rá Juli olyan könyörgő szemekkel és megszólalt:

— No, kedves egy leányom, hát: mi a második kívánságod?

— Azt szeretném, ha az uram már most hazajönne . . .

—Jól van, leányom, meg lesz, amit kívánsz!

. . . Csakugyan, egy pár nap múlva megjött Péter, épségben. Prémes bundája volt, sárga bőrtok volt a lábaszárán s a bajusza úgy le volt nyírva, mint az ide aratni járó tótok bajusza. És ez a kicserélt Péter csak éppen egy napra jött haza, s ez az idő kevés volt arra, hogy a feleségével törődjék. Pedig észrevehette volna, hogy azt a kis nyápic asszonyt a fűtött szobában is rázza a hideg, aztán meg a lázas forróságtól nagy, piros rózsák nyílnak halovány orcáján. De Péter nem kérdezte, hogy: mi a bajod, lelkem, mitől pusztultál így le? Nem, Péter semmit sem kérdezett, csak magamagáról beszélt.

— Csak jó dolog a háború! Ha nem jött volna a háború, vénségemig itt ülhettem volna az Isten háta mögött. Így meg rá-találtam a szerencsémre! Kocsimosóságon kezdtem s most már meg soffőr vagyok. Ez úgy esett, hogy egyszer a generálist vittük. A soffőr mellett ültem. Hátul a generális az én grófommal. Egyszerre csak piff-paff, oldalról csak ránk tüzel egy ellenséges járőr. A soffőr úgy megijedt, hogy megállította a gépet, kiugrott s beszaladt a kukoricásba. Már a generális és az én grófom is azt gondolták, hogy most már végünk van, mikor én aztán egyszerre megkaptam a kormánykereket, megindítottam a gépet, egy kicsit előre hajtottam s aztán hirtelen megfordultam s úgy hazaszaladtam a generálissal, meg a gróffal, mintha sohasem jártunk volna ott, ahol ellenséges járőrök mászkálnak. Megdicsértek, hálálkodtak, mert a haláltól vagy a fogságtól mentettem meg őket! A gróf megkérdezte, hogy én hol tanultam meg így bánni a géppel? Hát, mondom, micsoda magyar ember volnék én, ha egy hónapig mosom a kocsit s még csak meg se tanultam volna, hogy hogy kell vele bánni?! Azóta én vagyok a gróf soffőrje s megfogadott úgy, hogy a háború után is nála maradok Pesten. A palotában van garázs, meg egy soffőrszoba. Az lesz az én szobám. Neked

Juli, veszek föl valami szállást. Azért szaladtam haza voltaképen, hogy elmondjam, hogy: hogy gondolom én az egészet?! Hát, amíg a háború tart, te maradj itt és nem szólunk arról senkinek, hogy én nem akarok többet visszajönni, mert akkor az osztálymérnök úr nem fizetné ki neked tovább a gátóri fizetésemet. De, ha vége lesz a háborúnak s én a grófommal Pestre kerülök, akkor megmondhatod a főmérnök úrnak, hogy kereshet más gátórt ide, s te szépen hazahurcolkodsz az anyádhoz arra az időre, amíg én Pesten neked jobb szállást találok. Persze, az nem könnyű dolog, mert azt mondják, alig lehet Pesten szállást kapni, de te, Juli, ne félj, majd csak megcsinálom én azt ügyesen, valahogy!

Juli könnyelábbadt szemmel csak hallgatta, hallgatta Péter szavait. Ilyen mesét sohasem hallott senki sem! A mesében a csatából visszatérő győztes vitézek mind hazamennek, ahhoz, akit szeretnek s nem mondja egyik sem a párjának: hogy én nem maradok itt, én elmegyek, aztán majd egyszer, valamikor talán, lehet, hogy te is utánam jöhetsz . . .

Mikor másnap, mindjárt ebéd után, Péter fölkerelkedett, Juli elkísérte, de csak az első jelzőcölöpig. Hideg szél fújt, a lábai sem bírták tovább s lázas feje is zúgott. Ott elbúcsúztak.

És mikor Péter elindult s ment-ment a város felé a gáton, egyszer sem fordult vissza, egyszer sem intett vissza . . .

*

Juli hazatámolygott, leomlott az ágyra és késő estig ott tépelődött magában. Aztán, mikor Gábris bácsi bement a kamrába aludni, Juli magára kapta a kendőjét, rogyadozva ki vánszorgott a ház elébe s leült a padra.

Az északi szél veszettül süvöltött s beiebelemarkolt a fűzfák üstökébe. Jó időbe telt, míg az elátkozott tündérkirály megszólalhatott:

— No, édes egy leányom, hát: mi a harmadik, utolsó kívánságod?

— Hát azt kérném, hogy fordítsd vissza az uram szívét én hozzám!

A tündérkirály sokáig hallgatott s aztán azt mondta:

— Olyat kértél, leányom, ami nincs hatalmamban! Ha a szívben kihűlt a szerelem, semmi tündér sem tudja azt visszavarázsolni . . .

Juli nagy szemeiből bús könnyek omlottak.

Egy kicsit elgondolkozott, aztán megszólalt:

— Hát, akkor az lenne a harmadik, utolsó kérésem, hogy: oltsd ki az én szí-

vemből a szeretetet, hogy ne tudjam az uramat szeretni!

— Szegény leányom, — felelte erre, szinte búsan az elátkozott tündérkirály, — ez sincs hatalmamban, mert ha a szív ilyen nagyon szeret, csak a Halál tudja a szerelmet kioltani abból!

Juli erre azt akarta mondani, hogy hát akkor a tündérkirály küldje el érte a Halált. De a szél úgy süvített, hogy gyöngeszavát nem hallotta volna meg a tündérkirály. Várok, míg elül a szél egy kicsit, — gondolta magában Juli s hátradőlt a padon. A teste csupa egy tűz volt s orcáján a két nagy piros rózsaszín lángolt. Még jól is esett neki, hogy a hideg szél hűti forróságát.

Az északi szél egyre jobban tombolt. Egyszerre vad erővel felrántotta az őrház külső ajtaját, s aztán úgy bevágta, hogy csak úgy dördült. Az öreg Gábris erre felriadt; kijött a kamarából megnézni, hogy mi történt, s ott találta, elaléltan Julit a padon.

Az öreg felvette az eszméletlen beteget s bevitte a szobába.

Julit egész éjszaka s másnap egész nap égette a nagy forróság. Gábris bácsi nagy tehetetlenségében csak tapogott ide-oda a beteg körül. Este aztán, mikor telefonon bejelentette, hogy a szakaszon nincs semmi újság, azt is megmondta, hogy jó volna, ha

kiküldenék a doktort! Jó maga ugyan nem adott semmit a doktorok tudományára, de azt még sem akarta a lelkére venni, hogy ez a szegény penészvirág, ha már meghal, miatta haljon meg doktor nélkül.

Juli egész éjszaka megint össze-vissza-beszélt mindent. Hajnalban egyszerre hirtelen felült az ágyán s ezt mondta:

— Gábris bácsi! Péter lesz a tüadérkirály, mert ez az öreg már nem jól tudja a dolgát! Nekem sem tudta harmadik kívánságomat megtenni! Ugy-e, Gábris bácsi, Péterből jobb tündérkirály válik?!

Gábris bácsi, ámbár nem értette a dolgot, a beteg kedvéért ráhagyta, hogy: persze, jobb tündérkirály lesz Péterből!

Juli erre elcsendesedett.

Reggel aztán, mikor az öreg odament hozzá megnézni, hogy alszik-e még, akkor már egészen hideg volt a teste és mesehallgató nagy szemei valami csodálatos boldogsággal úgy néztek az ég felé, mintha a Halál azt súgta volna neki, hogy: az Élet nem mese, hanem ami aztán jön, az minden mesénél szebb, gyönyörűbb, örökös valóság!!

A LEGNAGYOBBI CSODA.

Ama Századosnak atyja, aki a keresztfa ellenében állott, mikor Jézus meghalt, rettenetes kínok gyötrelmei között vergődött fekvőhelyén. A szomszédok mind odagyülekeztek; odagyülekeztek a Századosnak némely fegyveresei is, de senki sem tudta semmivel sem megcsillapítani a haldokló teetének és lelkének borzasztó fájdalmaikat, s a pislogó mécsesekkel gyéren megvilágított homályos szobában valamennyien tanácstalan tehetetlenséggel állták körül az ágyat, s borzadva hallgatták az öreg felhördülését.

— Oh, csillapodj férjem! — vigasztalta volna a felesége a halálra váltat. — Majd meglátod reggelre elmúlik a baj! Azután a mi jó fiúnk kérni fogja, hogy parancsolják őt haza, a Városba és otthon a mi isteneink megsegítenek bennünket!

— A mi isteneink?! — üvöltötte az öreg. — Nincs Isten! Se Rómában, se itt, se sehol! Hiszen ha volna, megszánna! De nincs, nincs! Semmi sincs, csak a fojtogató Halál, az van csak!

— Atyám, — esengett a Százados — ne vétkezz ilyen beszéddel! Mióta hallottam a tanításokat s ott álltam pénteken a keresztfá előtt, azóta én hiszek egy Istenben és vallom, hogy Istennek fia az, aki fölfeszítettet! És ha Hozzá emelnéd szívedet, bizony ő megsegítene!

— Hallgass! — hördült fel az öreg — ne prédikálj nekem! Azért, mert vénségemre rászorultam arra, hogy a te házában kegyelemkenyéren éljek, ne merj velem úgy bánni, mint valami gyerekekkel! Megvetlek a te ostoba Isteneddel együtt! Menj, takarodj a szemem elől!

A Százados, hogy a fájdalomában őrvjögő tovább ne tüzelje miatta magát, remegő anyjának szelíd nógatására, megszomorodottan elhúzódot atyjának ágya mellől, lassan kiment a házból s leült odakint az ajtó előtt a kőpadra.

Szép, csillagos tavaszi éjtszaka borult a világra. Csönd ült az egész alvó Jeruzsálem fölött; békében aludtak a Papifejedelmek, a Farizeusok és mindazok, akik úgy hitték, hogy a fölfeszített Jézus igazán meghalt és az igazak álmával békében aludtak a hívők, akik tudták, hogy Ő halottaiból föltámad, mert hiszen megmondta a tanítványoknak: Minekutána föltámadok, előttemek megyek Galileába!

Az éjtszaka nagy csöndességében a halállal vívódó öreg rémítő üvöltése olykor-olykor kihallott a házból.

— Isten fia?! Hogy lehetne az Isten fia, mikor Isten sincsen! Hogy ő feltámad? Bolond beszéd! Oh, jaj, jaj! Mintha eleven szénnel volna megrakva a fejem és folyton éles kövekkel törnék száraitam! Hová bujt hát a ti Isteneteknek csodatévő fia?! Miért nem jön s miért nem vált meg a rettenetes haláltói?!

A Százados kezeibe temette az arcát s az istenkáromlástól szinte megdermedve ült jóidéig a ház előtt a padon. Egyszer aztán valami csodás, meleg érzés öntötte el a lelkét és amint lassan fölpillantott, íme, ott állott előtte: Jézus!

— Atyádhhoz jöttem, — szólt szelíden a Megváltó — vezess hozzá engemet!

A Százados lelkében áhítatos örömmel, boldogan vezette be Jézust a házba. A bentlévőknek a megdöbbent álmélkodástól szinte elállt a lélegzete, mikor Istennek föltámadt csodatévő fia égi fényesség sugaraitól övezetten belépett közéjük.

Jézus egyenesen a beteg agyához ment és kezével szelíden intett, hogy a többiek mindnyájan mennének ki a házból és hagyják őt magára a vergődő öreggel.

Mindenek, akik a beteg körül voltak, ka-

rikára nyílt szemekkel vissza-visszapillantva, csendesen kimentek a megvilágosodott szobából és megálltak kinn, a ház előtt.

Eleinte el mélyedt en, csendben voltak, senki sem szólt egy szót sem és — bentről sem hallott ki semmi szó . . . Egyszer aztán a várakozó hívők kis csapatjában suttogva megszólalt az egyik szomszéd:

— Meglássátok, Jézus csodát tesz! És a Százados apja egészségesen térhet meg majd Rómába s bizonyoságot tehet majd ott is, hogy Istennek fia csakugyan föltámadt halottaiból!

— Egy testvéröcsém Kapernaumban szolgál, — mondta egy katona — s Jézus meggyógyította őt, pedig már halófélben volt.

— Oh! — szólt halkán egy vén ember — nemcsak betegekkel, — halottakkal is tett Ő már csodát! Én ott voltam, mikor a Gadarénusok tartományából megtért Galileába s alig hogy kiszállt a hajóból, a lába elé esett Jairusz s kérte őt, hogy menne el az ő házába, mert egyetlen leánya halálán van. Jézus elindult, mi mindnyájan, az egész nép, nyomában. Alig mentünk valamennyire, egy ember jöve Jairusz házából és ezt monda annak: «Meghalt a te leányod, ne fáraszd a Mestert!» Jézus pedig, mikor azt hallotta volna, ezt monda Jairusznak: «Ne félj, csak higgy és megtartatik! » Aztán tovább

indult és odaérkezvén, bement a házba Péterrel, Jakabbal és Jánossal. Jairusz és felesége fenszóval sírtak. Jézus pedig monda: «Ne sírjatok, nem halt meg, hanem aluszik!» Azután mindeneket kiküldvén a házból, megfogta a leányzó kezét és hangosan monda: «Leányzó, kelj föl!» És megtért annak lelke azonnal s fölkele! A magam szemével láttam, mikor a leányzó kijött a házból és leült a pitvar elé . . .

Alighogy ezt elmondta a vén ember, megnyílt a Százados házának ajtaja, kilépett Jézus és a leborult hívőknek áhítatos kis csapat ját szelíden köszöntvén, sugáros fenségében csendesesen, — úgy, mintha csak lélek lett volna — elment az úton, Galilea felé . . .

Mikor Jézus a messzeségben eltűnt szemek elől, felocsúdtak a hívek, s befordultak mindnyájan a házba a tett csoda látására!

A Százados atyja pedig egészen holtra váltan, mozdulatlanul feküdt az ágyon, alig-alig pihegett s mélyresüppedt, homályosuló szemeiben alig-alig parázslott már az élet tüze.

— Úgy-e megsegített?! — kérdezte atyját a Százados.

— Oh megsegített! — suttozta az öreg, — Leült ide az ágyam szélére, általvert jobb kezével megillette szívemet, szelíd szemével

szemembe nézett és azt mondta, hogy: mikor az Úr magához szólít, kulcsoljam össze kezeimet a keblemen, így és mondjam, Reá gondolva, amit ő mondott a keresztfán: Atyám, a te kezeidbe teszem le az én lelkemet...

És minekutána kezeit keblén összekulcsolva a Századosnak atyja ezeket mondta volna, sóhajtott egyet és meghalt csendesen...

. . . A csodátváró szomszédok és fegyveresek zavarodottan néztek hol a megholtra, hol egymásra és suttogának:

— Hogyan?! Igazán meghalt ez az ember?! Jézus hát nem tett csodát vele?!

A Százados pedig, mikor észrevette, hogy mit suttognak azok, fenszóval így szólt:

— Bizony mondom néktek, ez az Ő legnagyobb csodatétele, mert ímhol, megtanította az Isten lehelletéből lett embert önmagához méltóan békével meghalni! . . .

AZ APJA FIA.

Mikor a kerekfejű, kopasz ügyész beszédének a végén halált kért az apagyilkossággal vádolt Nagy Pál fejére, a hallgatóság padjain felmordult a méltatlankodás, s egy pillanatra megfeledkezve magáról, még a törvényszéki elnök is álmélgodva nézett az ügyészre.

A vézna, fakóképű vádlott a maga kopott paraszti ruhájában mozdulatlanul ült a két fegyveres őr között, de bús nézésű sötét szemei felvillantak, mikor az ügyész a halál szót kimondta. Oh, az Isten áldja meg ezt az urat, — gondolta magában — ez igazán jót akar velem!

Alighogy az ügyész leült, felállt a kirendelt védőügyvéd s a kis vöröshajú, pápaszemes emberből csak úgy dőlt a szó. Nagy bőbeszédűséggel elmondta, hogy a vádlott apja egészen züllött, részeges ember volt, hogy a vádlott a falusi iskolában jó tanuló volt, egy hallásra minden verset megtanult, de aztán néha meg olyan volt, mint a holdkóros s ilyenkor a betűket sem ismerte meg. Azt is elmondta a kis vöröshajú, hogy Nagy Pali suttyógyerek korában fából kifaragott egy

kis cséplőgépet, máskor meg hétszámra semmi hasznát sem lehetett venni s ügyefogyottságában még a járomszeget sem tudta rendesen betenni a helyére. Minél tovább beszélt a kis vöröshajú ügyvéd, Nagy Pali zúgó fejében annál több keserű gondolat támadt fel ellene. Mit hozakodik elő ez az ember az ő egész életével?! Mire való ez a sok beszéd, mikor az ügyész, — az Isten áldja meg — már kimondta a halált?! Miért magyarázgatja ez a kis vörös ember, hogy ennek az ifjúnak a lelkében milyen őstehetségek csiráit ölte meg az a pálinka, amit az apja megivott?! És ha ez igaz, miért nem akarja, hogy az ő elrontott életétől végre megszabadulhasson a halál által? Hiszen a tavasz óta, a vizsgálati fogságban, folyton ezért fohászzkodott!

A kis vöröshajú rendületlenül beszélt, beszélt:

— A kiderített tényállás alapján véden-cemet elítélni egyáltalán nem lehet. Mi történt voltaképen? A gádorosi nagy legelőn az évek óta nem használt úgynevezett «török-kút»-at az uraság ki akarta tisztíttatni. A munkát felvállalta idősebb Nagy Pál, véden-cem apja, aki régóta foglalkozott ilyen munkákkal. Egy napon az öreg kútásó ki ment a fiával a nevezett helyre; létrát, kötelet s más szükséges szerszámokat vit-

tek magukkal. Az apa leeresztette a hosszú létrát a kútba, a kötél egyik végét a fia kezébe adta, a másik végére hurkot kötött s azt a maga kezében tartva, a létrán indult volna lefelé a kútba. A fiú rászólt az apjára:

— Miért nem köti kend a kötelet mindjárt a derekára?!

— Fogd be a szád, te szamár! Majd lent. ha látom, hogy kell, akkor majd a derekamra vetem, de addig mi az ördögnek dörzsöltetném végig a kötelemet?!

Ennek a párbeszédnek tanúja volt az a béres, aki az apát a fiával s a szerszámokkal a «törökkút»-hoz kiszállította s aki, mikor lecihelődtek, hazafelé indult onnét. Alig ment azonban a béres száz-szátötven lépésnyire, egyszerre csak azt hallotta, hogy a vádlott segítségért kiabál. A béres otthagynya ökreit, visszaszaladt.

— Mi baj?

— Nem bírom felhúzni!

A béres is megkapta a kötelet s ketten húzták felfelé. Így aztán nagynehezen felhúzták a kútból a vádlott apját, halva. A hurok a nyakán volt. Megfulladt. Az ügyész úr azt mondja, hogy bizonyosan a vádlott vetette a hurkot az apja nyakába abban a szempillantásban, mikor a béres elköszönt s elindult és aztán belódította az öreget a kútba, ahol függve maradt a kötélén. Ez

noha a fiú nem rajongott, s nem is rajonghattott az apjáért, egyáltalán képtelen feltevés, hiszen az öreg sokkal erősebb ember volt, mint a fia, s egyáltalán nem lehet feltételezni, hogy szó nélkül tűrte volna, hogy a fia így elbánjon vele. A szerencsétlenség úgy történhetett, hogy az öreg lent a kútban a derekára akarta húzni a kötelet, s amint azt a fején a vállára átvette, megcsúszott a lába a létrafokon, s a hurok a válláról a nyakába szorult s megfojtotta. Különben az is lehet, hogy azért nem tudta az öreg a hurkot a derekáig lehúzni, mert a «törökkút» tele van mérges gázokkal s így az öreg leszédülhetett . . .

Nagy Palinak sehogysem tetszett az, amit a vöröshajú emberke beszélt. Igaz, hogy úgy mondta el a dolgot, amint történt, de: miért akarja ez az ember mindenáron megszabadítani a haláltól? Míg a védője beszélt, Nagy Pali olykor szinte könyörögve nézett fel a kopasz ügyészre s tekintetével szinte rimázkodott, hogy: valahogy ne engedjen a halálbüntetésből!

A védőügyvéd aztán fordított egyet megint a beszédén s újra elővette a vádlott részes apját, aki a pálinka mérgével szerencsétlenné tette a fiát; erről aztán rátért arra, hogy voltaképpen világszerte az államférfiakat kellene a vádlottak padjára ül-

tetni, mert csak azért, hogy az államnak jövedelme legyen, nemzedékeket tesznek tönkre a pálinka által!

A bíróság és a közönség unottan hallgatta ezeket az ezerszer hiába elmondott dolgokat. A két fegyveres őr s a tanúnak behívott béres is jobban szerették volna már, ha az ügyvéd nem beszél folyton a pálinkáról, mert szinte megszomjaztak, s már görcs állt a torkukba, úgy kívánták az italt. A vörös ügyvéd ezután, hogy így az egész társadalmat a vádlottak padjára hurcolta s nyomban el is ítélte, — - végre befejezte beszédét.

Az elnök, aki egészen belerekedt a hallgatásba, karoos hangon szólt a vádlotthoz:

— Van valami mondanivalója?

— Volna . . .

— Nohát, mit akar mondani?

— Megint csak azt akarom mondani, — kezdte Nagy Pali — hogy igen is bűnös vagyok!

— Hát beismeri, hogy maga vetette a hurkot az apja nyakába?

— Nem, kérem alássan, de — nagyon kívántam az apám halálát ...

— Ezt már mondta!

— Igen, mondtam, de most sem tudom elég jól megmondani, hogy: milyen nagyon kívántam! Mikor az apám átlépett a kút

káváján, elfogott valami rettenetes keserűség és egy szempillantás alatt eszembe jutott minden, de minden . . .

— Mi az a minden? — kérdezte az elnök. Nagy Pali valami mélységes szomorú hangon felelte:

— Az életem ... És akkor ott azt éreztem, hogy az apám valami nagyot vétett ellenem és akkor azt kívántam, hogy büntesse meg az Isten és veszítse el a kútban! Soha, mióta megvagyok, nem kívántam úgy semmit, mint akkor, ott, az apám halálát kívántam és betelt a kívánságom . . .

Nagy Pali elhallgatott s egész testében remegett a felindulástól.

Az elnök, aki mint afféle Pestről mostanában lekerült ember, azt hitte, hogy minden paraszt olyan egészséges, mint a makk, — hirtelenében nem tudta, hogy mit mondjon. Egy darabig babrált hát valanit a hivatalos írások között, aztán felvetette megint a fejét s megkérdezte Nagy Palit:

— Akar még valamit mondani?!

— Csak azt akarom még mondani, — felelte csendesen Pali, — hogy a halálítélet ellen én nem is appellálok . . .

Az elnök szinte megörült, hogy a vádlott ezzel a mondással felébredt részvétét visszahajszolta a paragrafusok közé s nagy hangosan rázördült:

— Mit beszél itt apellátáról? Hiszen azt sem tudja még, hogy mi lesz az ítélet!

Ezzel az elnök hirtelen összekapkodta az írásokat, s a bírakkal együtt kiment a teremből.

Nagy Pali ott maradt a két fegyveres ember között. Behunyta a szemét. Így behunyt szemmel is folyton maga előtt látta a kopasz ügyészt, ezt a jó embert, s a kis vörös ügyvédet, aki rossz ember!

Csend volt az üresen maradt teremben; de Palinak egyre az zúgott a fülében, mintha az a két ember folyton az ő élete és halála felett disputálna.

A bíróság egy jó negyedóráig tanácskoztott. Éppen annyi ideig, amennyi elég volt arra, hogy a kis vörös védőügyvéd, aki az imént a pálinka ellen beszélt, a folyosó végén lévő büffében bekaphasson három kupica konyakot.

Mikor a törvényszéki urak visszajöttek és leültek a zöld asztal mellé, az elnök csengett, aztán felállt az egész bíróság s az elnök kihirdette az ítéletet.

Nagy Pált felmentették. Az ügyész megnyugodott.

Az elnök megkérdezte a vádlottat:

— Megértette az ítéletet?

— Megérteni megértettem volna, — felelte Nagy Pali — csak azt nem tudom, hogy ha én beismertem, hogy bűnös vagyok . . .

— Nézze, fiam, — most már így beszélt az elnök a felmentett vádlottal — ez a dolog már nem mi reánk tartozik! Hogy maga olyan nagyon kívánta az apja halálát, azt, fiam, végezze el a maga lelkiismeretével és az Istennel! Ez nem tartozik már a földi bíróra! Már most, fiam, haza mehet békével!

*

. . . Nagy Pali el is indult hazafelé, de bizony lelki békesség nélkül. Egész úton azon tépelődött, hogy miért nem végezték el az urak ezt a dolgot teljes tökéletesen, mert hiszen a maga dolgában csak nehezebben mond az ember ítéletet, mint aki idegen!

Péntekhelyről Gádorosig hosszú az út annak is, aki nem gondolkozik, annak pedig, aki tépelődik, nagyon, de nagyon hosszú! Pali sokszor le-leült pihenni, de ha teste pihent is, a lelke csak nem nyughatott: úgy tetszett neki, mintha a kopasz ügyész s a kis vörös ügyvéd ott az országúton mindig vele járnának, s míg az egyik folyton a halálról beszél, a másik meg egyre ellene szól . . .

A faluba hazaérve, Nagy Pali az anyját nem találta otthon: napszámban volt valahol. Fölment hát a községi bíróhoz, átadni annak azt a hivatalos írást, amit a fogház-igazgatótól kapott.

— Nohát megjöttél?! — ezzel fogadta a

bíró. — Eleresztettek? Lám, rólad azt hitük, hogy nem vagy ki egészen, vagy hogy többed van egy kerékkal, s nézze meg az ember: hogy ki tudtad' magadat mosni! Ügyes egy ember vagy! Az apádért pedig nem kár! Rászolgált arra, mit tettél vele!

— Tenni nem tettem én veled semmit! —
hördült fel Nagy Pali.

— Nem-e?

— Nem, én csak kívántam, hogy ott vesszen!

— No, no, hát hogy volt hát?

Itt Nagy Pali elmondta a dolgot a bírónak éppen úgy, mint a törvényszék előtt. Amíg beszélt, a bíró nem nézett a szemébe, hanem folyton meg-megránduló kezére nézett. Aztán mikor Pali elmondta, amit el tudott mondani, a bíró úgy félszemmel ráhunyorított:

— Jó, jó, öcsém! Én elhiszem, ha te mondd, hogy te csak kívántad az apád halálát. Hiszen utoljára te arról nem tehetsz, hogy a kívánság nagyon is a kezedbe ment! Arról se tehetsz, hogy mikor az öreg ott lent a kútban a hurkot a fején keresztül vetette s a hurok éppen a nyaka körül járt, a kezed észrevette, hogy mozog ott lent a kötél, s egyet rántott rajta! Csupa kívánságból, persze!

Nagy Palinak szinte elállt a lélekzete; ki-meredt szemmel nézett a levegőbe s nem

tudott szólni. Az agyveleje úgy égett, mintha a bíró mondása eleven parazsat vetett volna bele. És akárhogy csigázta magát, nem, nem, sehogysem tudott arra emlékezni, hogy: idő előtt megrántotta volna a kötelet! De azt sem tudta, hogy: akarata nélkül mit tett a keze?!

Nagy Pali kiszédelgett a bíró házából. Hazament, leült az udvaron valami tönkre, s maga elé meredve órákig tépelődött magában. Mintha a kopasz ügyész ott állt volna előtte s egyre azt hajtogatta volna: No látod! No látod!

Napszállta után megjött az anyja. Sírva-riva ölelgette a fiát.

— Jaj, lelkem, gyerelem, csakhogy megszabadultál! Nem hiába imádkoztam érted. Meghaltam volna bánatomban, ha amiatt a disznó apád miatt bajod esett volna! Jól tetted, amit tettél! Megérdemelte, százezer szer megérdemelte!

Nagy Pali nem szólt semmit. Estig szótlanul gubbasztott a tornácon. Este aztán a szobában lefeküdt az ágyra és: törvényt ült maga felett!

— Igazán kívántad az apád halálát? — kérdezte a kopasz ügyész.

— Kívántam! Szinte imádkoztam, hogy ott fulladjon meg! Ezért megérdemlem a halált!

— A bíró, meg a tulajdon édesanyád is gyilkosnak tart! Mit szólsz ehhez?!

— Azt, hogy az egész falu gyilkosnak fog tartani, s mindenképen jobb lenne nekem meghalni! A temetőben békességben pihennek a holtak. Ott jó! Csak ott jó!

A vörös ügyvéd felkiáltott:

— Hát ha a halál jó, akkor te nem vétettél semmit az apád ellen!

— És ha a te szemedben a halál jó, — szólt most a kopasz ügyész — akkor a halál neked nem is lenne büntetés, s rád más-milyen büntetést kell mérni! Ha bűnösnek vallod magadat, bűnhődj hát azzal, hogy kínos gyötrődésekben: holtig élj! Akinek a halál jó, annak az életfogytiglan való élet az igazi büntetés!

Nagy Pali kínosan felzokogott:

— Jaj, kegyelem, kegyelem!

Az anya felébredt fiának az éjszakai csendességet megriasztó hangos szavára:

— Mi bajod, Pali? Rosszat álmodtál?

— Nem álmodtam, — felelte a fiú, — hiszen nem is aludtam.

— Hát akkor miért kiáltottál kegyelemért?

— Én nem kiáltottam, — tagadott a fiú. — Talán te álmodtad azt anyám, hogy halálra ítélték s te kiáltottál, s a magad szavára ébredtél fel. Mondom, én eddig nem is aludtam . . . Nagyon meleg van idebenn!

— Hát eredj ki a tornácra, ott a hárságy, vidd ki a szűrödöt

Pali kicihelődött. Szép csillagos nyári éjtszaka volt odakint. A telihold megszépítette az egész világot. A szomszéd disznóóljának ócska, korhadt födele is olyan ragyogó volt, mintha ezüst zszindelyből lett volna. De Pali semmiből semmit se látott, csak levetette magát tehetetlenül a hárságyra. Alig, hogy behunyta a szemét, elébe lebbent a kopasz ügyész és faggatni kezdte:

— Mondd, hát miért félsz te olyan nagyon az életfogytiglan való élet-büntetéstől?

— Azért félek, mert az én életem nem élet! Az én igaz életemet megölte az apám. Ilyen megölt étellel élni mindennél rosszabb: nyomorult a testem és nyomorult a lelkem. Akár hiszik az urak, akár nem, én tudom, hogy milyen vagyok, de az a baj, hogy néha azt is érzem, hogy milyen lehettem volna! Olyan vagyok, mint valami sínylődő, beteg állat és egészséges legény lehettem volna én is, olyan, aki örömmel élhet Isten teremtett szép világában, olyan, akinek a karja, válla erős, s aki, ha megszólal a szíve, új nótákat csinál . . .

— Ha így áll a dolog, — szólt megint az ügyész — keserúségedben talán mégis meg-rántottad azt a kötelet?

— Ha tettem, akaratlan tettem . . .

— No már pedig azért, amit az ember akaratlan tesz, igazán nem felelhet: akkor téged nem lehet semmiféle módon büntetni.

Pál egészen elalélt az ügyésznek ettől a szavától. Mi ez?! Hát már ez a jó ügyész is elállott a haláltól? Már ez is úgy kezd beszélni, mint a védő? Rettenetes!!

Egy kis idő múlva megszólalt a vöröshajú ügyvéd:

— No hát, hogy már egyszer egészen tisztán lássuk a dolgot, mondd meg minekünk: milyen messzire állottál a kút szájától?

Erre a kérdésre Nagy Pali hirtelen felült a hárságyon és besüppedt szemében valami sunyi, ravasz sugár villant fel.

— Tudják mit? — szólt örömet leplezve, halkán — menjünk ki a török-kúthoz. Ott megmutatom, hogy hol álltam én, hol állt a béres, hol állt az apám. De csendesen menjünk, hogy fel ne ébredjen az édesanyám . . .

Nagy Pali kiosont az udvarról, s a holdvilágos éjszakában sietve ment, ment az urasági legelő felé. Néha-néha hátranézett. A kopasz, meg a vöröshajú, úgy látta, követték, mint az árnyék. No — gondolta Pali magában, — örülök, hogy kicsalhattam őket ide s most túljárhatok az eszükön! A legelőszélen aztán, hogy hamarabb odaérjenek, Pali szaladni kezdett.

Lihegve ért a kút közelébe.

— Nézze, ügyész úr, álljon oda a dülő útra, oda, ahol a nyárfa árnyéka keresztbe fekszik az úton: ott állt a béres a szekérrel. Az ügyvéd úr álljon oda, ahová a kút gém árnyéka esik a földre: ott álltam én. Itt állt az apám, itt egészen a kút mellett: aztán fogta a kötelet és így átlépett a káván. Hirtelen, átlépett, így . . .

És Nagy Pali, a kopasz és vöröshajú elől, így elment ama Bíró elébe, aki az apák és gyermekek, államférfiak és részeges parasztok felett egyaránt igazságosan ítél s aki tudja, hogy kinek mi megyén büntetésszámba: az élet-e, vagy a halál?

MUNDUS VULT DECIPI..

A főtisztelendő osztálytanár úr kivételesen megadott engedélyével Péterke a plébánia-templomban vasárnaponként nem az iskolásunk között, hanem a felnőttek között, a nagypapa mellett szokott ülni. A nagypapa tudniillik olyan beteges öreg úr volt, hogy a hívők gyülekezetének nagy sokaságában csak akkor volt nyugodt, ha családtagjai közül valamelyiket az oldala mellett tudta.

Egy vasárnap, mikor az egyházfi a persellyel körüljárt, a nagypapa reszkető kezeivel addig kaparászott, addig keresgélt a pénztárcájában, hogy utoljára is néhány krajcárt leejtett a földre. Péterke lebukott a pad alá és fölszedegette a krajcárokat. Eközben azonban, hogy, hogy nem, Péterke lelke két darabra szakadt!

Mikor a kétlelkű Péterke fölbukkant a pad alól s átadta a krajcárokat a nagypapának, olyan áhitattal borult le a fölmutatott oltáriszentség előtt, mintha mind a hét krajcárt visszaadta volna. Pedig csak ötöt adott vissza, kettőt a maga zsebébe csúsztatott. Péterke jobbik lelkével a mise alatt gondolt ugyan arra, hogy az Isten mégis látta az ő

tettét, de a másik lelke megnyugtatta, hogy a Mindenható ezt bizonyára nem tartja bűnnek, mert különben fölvilágosította volna a nagyapó elméjét, hogy: nem öt krajcár pottyant a pad alá, hanem hét krajcár!

Mikor a mise után a templomból kifelé indultak, a nagyapó, mint minden vasárnap, egy négykrajcárost adott át Péterkének, hogy dobja majd a kalapjába annak a félszemű, sánta koldusnak, kinek minden vasárnap kijárt egy ilyen susztertaílér. Péterke átvette a susztertaillért, s mikor a kifelé hullámzó sokaság sodrában a templomajtóhoz értek, a félszemű, sánta koldus kalapjába beledobott — egy krajcárt. A testes susztertaillér, a másik elcsent krajcárral békesen hallgatott a Péterke zsebében. Úgy látszik, a pénz nem bánja, ha lopják is; neki mindegy, nem szól, nem csörren meg.

Másnap Péterke a Soroksári-utcából nagy óvatosan átlopakodott a Stáció-utcába s a susztertailléron árpacukrot vett. A cukor olyan édes volt, mintha nem koldusnak szánt pénzért adták volna.

A megtakarított egy krajcár segítségével Péterke a következő vasárnapon megint elcsente a koldusnak szánt susztertaillért, de másnap már csak három krajcárért vett cukrot, hogy a negyedik krajcár segítségével, a legközelebbi vasárnapon megkaparinthassa

a négy krajcárost. És ez így ment néhány esztendőn át: Péterke mindig áhítattal hallgatta a misét és a mise végén mindig megcsalta a félszemű, sánta koldust.

Aztán telt, múlt az idő; a nagyapa meghalt; Péterke ifjúvá, majd férfiúvá lett s lassankint beleélte magát egészen abba a gondolatba, hogy neki joga van arra, hogy a jobbik lelkének tiszta köntösében, a másik lelke szerint éljen.

Péter szelíd, jóságos és emberséges embernek mutatta magát s ilyen álarc alatt, önző, gyűlölködő, irigy, embertelen volt s egészen aljas. Uzsoráskodott, de a más neve alatt; a közéletben a színpalak mögött keverte a mérget, a nyílt színen pedig maga volt a nyíltság; olyan emberek becsületét, kik útjába állottak, bamba barátai által sárral dobáltatta meg, azonban ő volt az első, aki a meghurcolt ártatlan embert titokban részvétével vigasztalta; vallásos és emberbaráti jótékonycélokat istápolta a mások szeretetadományaival; szegény, nyomorult, földhöz-ragadt emberek kiváló munkáit a maga munkája gyanánt szerepeltette és a családi tűzhely tisztaságát hirdetve, titokban, kéjelegve fetrengett a pocsolyában. A hízélgést pedig, amit a legbiztosabb eszköznek tartott a közszeretet és közbecsülés biztosítására, mások által még nem igen al-

kalmazott kitűnő rendszerrel használta föl. Az ostobák szemtől-szembe hízelegnek. Péter a közvetett hízelgés mestere volt: ismerte mindenkinek barátait, jóembereit és leköteltjeit, tehát ezek előtt magasztalta az egekig azt, akit éppen meg akart nyerni. A barátok, jóemberek persze hírül vitték a magasztalva dicsőített embernek, hogy Péter milyen elragadtatással beszélt róla — a háta mögött! És mert eddig az emberek csak azt szokták meg, hogy a hátuk mögött mindig rosszat mondanak, Péternek hizelkedési rendszere mindenkit levett a lábáról!

Péter képmutató szerepét hosszú, hosszú esztendőkön át olyan mesteri tökéletességgel játszotta, hogy utoljára nemcsak a világ, hanem már maga is hitte, hogy ő talpig tiszta és igaz ember. A sokszor megcsalt félszemű, sánta koldusra sohasem gondolt és rá sem hederített jobbik lelke néha föl-fölzengő szavára.

Egyszer Péter, a kiváló, jeles, nagy tiszteletben álló férfiú, valami díszünnepélyen szónokolt. A közönség természetesen elbűvölve hallgatta a kitűnő ember ékes beszédét.

Az ünnepség után Péter egyedül sétált hazafelé. Egy kicsit megfájdult a feje; azt gondolta, jól fog esni egy kis séta. Séta közben a rosszabbik lelke ujjongott, hogy megint bolonddá tartotta ezt az ostoba vi-

lágot, mely mindig a látszat után indul s a mesterséges fénysugárban ügyes kézzel csillogatott üvegcserépről maga hirdeti ujjongva, hogy: gyémánt!

A plébániatemplom előtt Péter hirtelen megtorpant, mert: az esthomályból hirtelen elébe lépett a régen meghalt vén koldus s levett kalappal alamizsnát kért.

Péter iszonyatosan megdöbbsent, a szívverése is elállt. Aztán ideges kapkodással előrántotta a tárcáját; egy nagy bankót vetett oda a vén koldusnak és szédelegve tovább ment.

A Zöldfa-utca sarkán megint elébe lépett a régen meghalt vén koldus.

Péter megint egy nagy bankót vetett oda neki.

Aztán a Borz-utca sarkán, az Egyetem-utca sarkán s minden utca sarkon elébe toppant a vén koldus, aki most is éppen olyan volt, mint negyven esztendővel ezelőtt, csak a mankója volt nyíló rózsák füzérével fölékesítve s megvakult szeméből ragyogott ki valami csodálatosan fényes csillag! Péter folyton dobálta az öregnek a nagy bankókat. Nagy csomó ember csődült már össze Péter körül, követve a furcsa embert, ki a bankókat csak úgy dobálja a sárba. A Kecskeméti-utca végén azután valami ismerős orvos, aki véletlenül arra járt. hozzászegődött a

dúlt arccal siető Péterhez és szelíden, gyöngéden elvezette . . .

A régen meghalt vén koldus ettől kezdve minden áldott nap meglátogatta Pétert. Az orvosok, az ápolók, bárha Péter váltig mondta nekik, hogy megint besurrant az öreg a szobájába, sohasem látták se őt, se virágos mankóját, se megvakult szemének csillogását. Az öreg, amint jött, csak megállt a sarokban és szótlánul nézte, hogy a híres férfiú négykézláb csúszik, mászik a földön és így keresi a templomi padok alatt egykor kettészakadt lelkének jobbik felét.

— Várj — mondogatta folyton Péter, — várj, öreg, mindjárt megtalálom a jobbik lelkemet s akkor odaadom a pénzedet, mind odaadom . . .

Mikor pedig híre ment, hogy Péter elméje elborult s az utcán pénzt szórt a nép közé és hogy ama szomorú házban most is folyton a lelkét keresi s pénzt Ígéretet egy öreg koldusnak, mély megilletődéssel mondogatta a világ: óh, milyen igazságtalan és kegyetlen a Végzet, hogy ilyen sorsot rendelt annak, aki mindig nagylelkű s igaz férfiú volt, s aki, ímhol, mikor elhomályosult nemes lelkében az égi szikra, öntudatlanul még akkor is a nép jóvoltára akarta minden pénzét odaadni s betegségében is valami láthatatlan koldussal bajlódik folytonosan!

És aztán, mikor Péter teste meghalt, az egész város ott volt a nagy temetésen. Az öreg, félszemű, sánta koldus is ott volt. Ott állt a koporsó fejénél, de senki sem látta az öreget, senki sem hallotta a szavát, csak a meghalt Péter kétfelé szakadt lelkének job-bik fele hallotta, hogy míg a szónokok sor-jában, dicsőítő és magasztaló szavakkal búcsúztatták a nagy férfiút, az öreg koldus a rettenetes rémülettől eltorzult arcú hul-lának egyre azt sugdosta a fülébe:

— Magadat s a világot megcsalhattad, de, látod, a csalással magát ostobán csaló világ hiába áll melléd: az Istent nem, nem lehet megcsalni!

MIHÁLY KEZEÍRÁSA.

Miska, a tehenes-gyerek csak úgy olvadozott a gyönyörűségtől, ha a kisasszony vacsora után zongoraszó mellett énekelgetett s ő a nyitott ablak alatt, a kert bokrai közé meghúzódva hallgathatta az ismeretlen zengésű szép dalokat. Bálint, az öreg udvaros ilyenkor alig-alig tudta Miskát lefekvés idején a bokrok közül előkeríteni.

A tisztartó úr tehenei igen nemes fajtájú és jól tartott állatok lévén, sohasem kívánczoktak a tilosba; egymásnak békét hagytak, s olyan nyugodt komolysággal legelésztek egész nap, mintha az ő társadalmi állásukkal már nem fért volna össze, hogy a zöld legelőn ficáncoljanak is egy kicsit. Így Miska őfelölük egész nap nyugodtan heverészhetett a fűvön, s próbálgathatta az Erzsike kisasszony nótáit fütyölni; de bizony sehogy sem tudta azokat a német nótákat eltanulni, mert, bár az ő tizenöt-esztendő szívében is olyan sejtelmes érzések buzogtak, mint amilyenek a Schubert-dalokban szárnyra keltek, a fütyölésből, akárhogy próbálgatta, mégis mindig csak olyanforma nóták kerekedtek ki, mint amilyen például

az, hogy: «Jegenyefa tetejében, ül egy holló feketében.» Ez nyilván onnét van, — biztatgatta magát Miksa — hogy énekelni még csak lehet németül, de fütyölni, azt már igazán csak magyarul lehet!

Egyszeriben a tisztartó úrral az Erzsike kisasszony is kikocsizott a kis-majorba s ott a legelőn teleszedte a kocsit vadvirággal. Ettől kezdve Miska, noha senki sem parancsolta neki, szent kötelességének tartotta, hogy minden másnap, harmadnap friss virágokat vigyen be a kisasszonynak. Miskának az volt a hivatala, hogy a teheneket reggel kísértáltassa a közeli kismajori legelőre s este szépen hazasétáljon velük a községben levő tisztartói «nagy házba». Ilyenformán sem a majorban, sem a községben, sem a «nagy ház» udvarában nem tűnt fel senkinek sem, ha a tehenes-gyerek estefelé egy-egy nagy csomó mezei virággal ballag a méltóságosan sétáló öt komoly, önérzetes tehén után. Mindenki azt gondolta, hogy parancs szerint szedi, s hordja a virágokat, éppen úgy, mint eső után a gombát.

A mezei virágokat Miska rendszeren a szobaleány kezébe adta. Egy nap azonban olyan szerencséje volt, hogy Erzsike kisasszony az udvarkertben éppen a bejáró ajtó felé sétálgatott, mikor Miska megjött a tehenekkel. s így maga adhatta át a virágokat.

— Köszönöm, — így szólt a kisasszony — nagyon szépen köszönöm, hogy ilyen sok gyönyörű virágot hoz maga nekem! Várjon egy kicsit, mindjárt jövök!

A kisasszony sugár alakja ellebegett, Miska pedig elpirultan ott állt a kerti út közepén. A kisasszony kedves szavától megreszketett a szíve, az meg, hogy a kisasszony nem tegezte őt, hanem «magá»-nak tisztelte s ezzel elismerte, hogy ez a Miska már nem tacskozó gyerek, — egészen elbódította a fejét. Néhány pillanatig úgy érezte magát, mintha Tündérországba került volna, s nem a «nagyház» udvarkertjében, hanem a tündérek ligetében várná a királykisasszony jöttét, de aztán szinte megdermedt attól a rettenetes gondolattól, hogy: hátha a kisasszony azért ment be a házba, hogy pénzt hozzon neki virágaiért! Az ilyen lealacsonyítás megbecstelenítő csapásától rettegve, kőszoborként állt Miska a találkozás helyén, s hogy meg ne érje ezt a megszégyenítést, legjobban szeretett volna a föld alá süllyedni. A föld azonban — rossz szokása szerint — most sem nyílt meg, s a kisasszony piros pettyes fehér ruhájával nemsokára előlibbent és — egy, marék cigarettát adott Miskának.

A tehenes-gyerek szemében megcsillantak a némasáig nagy hála gyöngyei. Oh, nem a cigaretták miatt, hanem azért, mert nem

pénzt kapott s mert a cigaretta ismét annak az elismerése, hogy: ő már nem gyerek! És mély meghatottságában Miska esetlenül addig-addig kapkodott a kézcsók ellen tiltakozó kisasszony keze után, hogy végre mégis sikerült az áldott kézre egy becsületos, hálakönnyekkel súlyosbított csókot rácupantania.

Vacsora után a kisasszony, énekelt és zongorázott. Miska megint odalopakodott az ablak alá és áhítattal hallgatta a szép nótákat, amíg Bálint udvaros rá nem parancsolta a lefekvést. Az álom csodálatosan szép képkel boldogította ezen az éjszakán. Azt álmodta, hogy a kismajori legelőn, nem messze a kúttól, tűznyelv villant fel a földből. Itt ő kutatni kezdett s megtalálta Attila király kincses ládáját, s így gazdag herceg lett belőle. Ennek a mesékből álmodott álomnak a végét, hogy tudniillik a herceg aztán feleségül vette az Erzsike kisasszonyt, már nem álmodhatta meg, mert hajnalban az öreg Bálint felrázta az álomszuszékot, s hajszolta kifelé a tehenekkel a legelőre.

A hercegség, s a lakodalom elmaradt ugyan, de Miska boldogsága nem fogyatkozott meg. A magázás s a cigaretta által legénnyé avatva, ezután még több s még szebb virágot hordott haza a kisasszonynak, aki miért, miért nem? azt a szokást kapta fel, hogy

nagy fekete Dirigó kutyájával estefelé mindig az udvarkertben sétálgatott fel s alá s így Miska egy álló hétig minden áldott nap köszönthette a kisasszonyt s maga adhatta át a mezei virágokat. És a kisasszony kedvesen mosolygó kék szemeiben valami boldogságos örömnék fényes csillagai tündököltek!

Miska egészen megzavarodott. A legelőn egész nap azon törte a fejét, hogy mit jelenthetnek a kék szemeknek szép csillagai? S ifjú szívében eddig nem ismert bolond remények, örült vágyak s megszedítő lehetőségek össze-visszasága forrongott. Hiszen ő is tudta azt a nótát, hogy:

Szépen legel a kisasszony gulyája,
Maga sétál a kisasszony után
S már messziről kiáltja a bojtárnak,
Szívem Bandi, terítsd le a subádat...

Miska napokig szinte beteg volt a boldogság s a boldogtalanság, a remény és a kétségbeesés váltakozó érzéseitől. Egy hét múltán aztán megtudta, hogy miért sétálgatott a kisasszony a Dirigó kutyával az udvarkertben a bejáró-ajtó felé és kék szemeiben miért tündököltek azok a fényes csillagok?! Bizony nem másért, hanem csak azért, mert az új szolgabíró a hivatalos óra után minden áldott nap eljött «a nagyházba» s már megkérte s meg is kapta a kisasszony kezét!

Aznap, mikor ezt a dolgot Miska a szoba-leánytól megtudta, egész éjszaka álmatlanul fetrengett a tehénistállóban az ágyán. Zúgott a feje, kiszáradt a torka, s a szemei megfájdultak az elnyomott könnyektől. A hosszú éjszaka bizony nem tudott megvigasztalást adni, s reggel a friss levegő s a mosolygó nyári ég sem tudták Miska lelkének nyugalmat meghozni. A legelőn lefeküdt a fűre s két könyökére támaszkodva bámult a levegőbe, meg a legelő melletti nagy búzatábla felé, ahol a Nyitrából jött tót aratók dolgoztak.

Úgy dél tájban, valami fehérruhás, sárgakendős leány jött az aratók felől a legelőkútra.

Miska feltápáskodott s ő is a kút felé ment. Olyasmit érzett, hogy: a szívnek szent oltárképét csak úgy lehet elfelejteni, hogy az ember azt mondja, hogy «gombház, ha leszakadt, lesz más!» És lám, talán a jó isten maga küldte ezt a kis tótlányt, vigasztalásul, Nyitrából ide a kismajorba, a legelőkútra.

— Vízet akarsz vinni? Mi? — kezdte Miska az ismerkedést.

A kis tótlány csak rángatta a vállát, s csak nevetett, mint aki nem érti a kérdést.

Miska egy darabig nézte a lányt, aki olyan korú lehetett, mint ő maga, s aztán újfent megkérdezte:

— Vízért jöttél?

— Nem tudsz magyar! — felelte a lány s kék szemeivel ránevetett Miskára.

Miska megdöbbsent: éppen olyan mosolygós, csillogós volt ennek a leánynak is a szeme, mint az Erzsike kisasszony szeme! Szakasztott olyan volt!

— Hát húzzak vizet?

A kis tótlány csak nevetett.

Miska nagy komolyan felhúzta az itatókút vedrét s megtöltötte a lány két korsóját. A kislány tótul mondott valami köszönetet s indulni készült.

— Hohó! — szólt utána Miska egy kicsit elfogódott, s a benső reszketéstől bizonytalan hangon. — Hát a fizetés hol marad?!

— Nem tudsz magyar!

— De ezért két csók jár nekem, hallod-e?!

A lány talán Miska ajkának formájáról megértette, hogy miről van szó. Pajkosan felkacagott, s elsietett az aratók felé. Miska pedig magával megelégedetten, de szinte belepirulva az első támadásba, hosszan nézett a lány után . . .

Másnap a kis tótlány megint eljött a kútra. A tegnapi «beszélgetés» szórul-szóra ismétlődött, hanem a kislány már most nem úszta meg szárazon a dolgot, mert a vakmerő Miska, mikor a lány a két vizeskorsóval elindult, hátulról elkapta s egy nagyot csókolt a kendőn keresztül a nyakára!

A kislány visongott, elszaladt, jó távolról azután megállt s kedvesen visszaszólt:

— Huncut te magyar! — és gyerekes hamissággal nevetett.

Miska büszke és boldog volt, s boldogan ballagott este haza a tehenekkel s Erzsike kisasszony előtt, aki persze megint várta már a vőlegényét, szinte hetykén, de mégis a kiengesztelődés megbocsájtásával emelte meg a kalapját.

A tehenes-gyerek ezen az éjszakán megint szépeket álmódott. De most sem jutott el álmában odáig, hogy feleségül vehette volna a nyitrai leánykát, mert megdördült az ég és az égzengés felriasztotta álmából. Olyan felhőszakadásforma vihar tombolt ezen az éjszakán, hogy három napig nem lehetett a teheneket kihajtani a felázott legelőre, így, az égi hatalmak megfosztották Miskát attól, hogy a barátkozást folytathassa.

Negyednap reggel kísétálhattak a tehenek megint, s velük Miska is kiballaghatott a remélt paradicsom virágos mezejére. Hanem a nyitrai vízfordólány csak nem mutatkozott egész nap! Miska csalódottan indult alkonyatkor hazafelé a tehenekkel.

A gádorosi úton az ispán úr kocsija jött rá a község felől, üresen.

— Hol járt, András bácsi?

— A doktort vittem haza.

— Hát kinek kellett doktor a kis majorban?

— A tótok közül beteg a vízfordólány. Azt mondja a doktor, hogy belső gyulladása van, s lehet, hogy kampec neki!

Miska megtántorodott ettől a rettenetes hírtől és szédelegve bandukolt haza s a rejtett aggodalom s a titkolt bánat eddig ismeretlen érzéseitől három napig olyan volt, mint a ki álmában jön-megy. Megtette a *dolgát, de csak úgy, mint & gép. Az esze* folyton a nyitrai lánynál járt, s kínos vergődésében lelkének keserősége sokszor a kétségbeesés istentagadásáig hányta fel magát. Negyednap azután, — szombat volt — arra riadt fel Miska a legelőn, hogy ímhol viszik már a kis tótlányt, koporsóban, a község szélén nem meszire levő akácós temetőbe . . .

A halottat vivő szekér után gyalog mentek a nyitrai tótok, meg egy-két bérelasszony az idevalósiak közül.

Miska csak nézte-nézte a szekeret, meg a gyászoló kis csapatot a legelőszélről, s bár a torkát fojtogatta a sírás, amíg az emberek láthatták, levett kalappal keményen állt, hanem mikor a tanyai temetés szomorú menete valamennyire elhaladt, ledobbant a földre s mint a világ legboldogtalanabbja, hörögve, bűgva sírt és zokogott jaj keservesen.

A mélyen érzett fájdalom keserű könnyei

nem enyhíthették meg a szenvedő lelket, s a fekete bánat földjéből a halálba vágyás bús virága hajtott ki. — Igaz is, — gondolta Miska magában — hogyha mind a két lány, akit szeretett, így elhagyta őt és a sors így megölte minden szép reményét, legjobb lesz elmúlni ebből az életből s az akácós temető csendességében megpihenni! Hány megtört szívnek hozott már a halál biztos orvosságot! . . .

Aznap este vacsora után Erzsike kisasszony megint énekelgetett. Miska az ablak alá sompolygott, hogy még egyszer s utoljára hallgathassa a zengő énekeket. A dalok úgy meglágyították a szívét, hogy azt határozta el magában, hogy a holnapi eljegyzési ünnepet még se rontja meg azzal, hogy: reggel akasztott embert találjanak a szénapadláson! Majd hétfőn hajnalban, az eljegyzési vacsora s dáridó után végez magával! . . .

Vasárnap délelőtt s délután Miska nem igen készülhetett a halálra, mert az eljegyzési vacsora miatt a szakácsné meg a szobaleányok hol ide, hol oda szalajtották. Estefelé azonban magába szállhatott. Behúzódott a kocsiszínbe s ott zavartalanul elrendezgette a ládáját, az ünneplő ruháját, a fésűt, a keféket, a kis tükröt, a bicskáját. Mikor mindent rendbe tett, akkor vette

észre, hogy a sarokban egy vödör kátrányfesték áll. Az ácsok hagyták ott szombaton. Miska fogta a pemzlit s a festék láttára megszületett szép gondolatot valóra váltván, búcsúlevél helyett a kocsiszín deszka-ajtájára belülről öklömnyi nagy fekete betűkkel két szomorú kereszt közé felírta a nevét így:

+

Miháj

... Az eljegyzési vacsorából csakugyan nagy dáridó lett. A cigányok az előszobában muzsikáltak, úgy hogy az urak bent a házban táncoltak, a konyhabeli lányok, a szakácsné meg a szobaleányok az udvaron járhatták.

Miska felleges lélekkel messziről, gunyasztva nézte a mulatozókat. Hanem egyszer csak az inas azzal jött ki, hogy ezt a két üveg pukkanós bort a kisasszony azért küldi, hogy igyanak ők is ilyen bort az ő egészségére! Ennek az italnak a jóságától, vagy talán inkább a jó híretől azután tisztára megveszekedett a konyhabeli asszony nép s táncos hiányában erőszakkal előcibálták Miskát, itatták, ölelgették, viháncoltak, szorongatták a kezét, táncközben hozzásimultak, úgy, hogy Mihály lelkéből az élet élni akaró tüze a halálbavágyás fekete gyászvirágát kiperzselte s ennek helyébe édes, rej-

telmes, rettegett és mégis égető szomjúsággal áhított vág্যakozásokat fakasztott ki. És így a piros Élet megmentette a fekete Haláltól Miskát, aki másnap nem is gondolt másra, csak Zsuzsira, a leggömbölyűbb mosogatólányra.

Bálint, az udvaros mikor másnap észrevette a fekete betűket a kocsiszín ajtajának belső oldalán, jól elpüfölte a gyereket. Ezzel azután napirendre tért a világ Miska írása felett, hiszen se az első kocsis, se a második kocsis, se Bálint, se senki nem gondolt arra, hogy az ilyen firkálás még jelenthetett is volna valamit!

. . . Azután múltak a napok, múltak az évek, a tehenes-gyerekből kisbéres lett, azután elvitték katonának, három kis esztendő múlva hazakerült, igáskocsis lett a kis majorban, megházasodott s elvette valami gádorosi dohányosnak a lányát, akivel hat párnát, egy tehenet s két malacot kapott. Mikor pedig az öreg Márton meghalálozott és András, a második kocsis lépett az első helyre, a tisztartó úr Mihályt tette meg második parádéskocsisnak.

Mihály valahányszor a kocsiszín ajtaján belül meglátta a maga eltörölhetetlenül felírt nevét a rendületlen feketeségben álló két kereszt között, mindig arra gondolt, hogy: bizony szép pályát futott ő meg e földi

életben, s úgy lehet, hogy idővel mint első kocsis fog majd megvénülni s majdan innét egyenesen az akácos temetőbe menni . . .

Egyszer aztán a gróf egy rossz napon egyet gondolt s bolond fejjel az egész uradalmat eladta valami pesti bankosoknak. A «nagyház»-ból ki kellett hát már most menni mindenkinek!

Az utolsóelőtti nap reggelén a tisztartó úr szét akart nézni az udvaron, utoljára. Amint a kocsisínhez ért, azt látta, hogy Mihály nagy ügyetlenül, valamiféle rossz egyenes fűrészszel, belül, nekiesett a kocsisín ajtajának s ugyancsak fűrészszel, mintha valami kukucskáló ablakot akarna az ajtószárnyon kivágni.

— Mit csinálsz, Mihály? — kérdezte a tisztartó úr

— Hát, — felelte fojtott hangon Mihály — kifűrészzelem innét a kezem írását! Csak nem hagyom itt ezeknek a pesti bankosoknak! . . .

A tisztartó úr nem szólt semmit csak rápillantott a fekete betűkre, meg Mihályra, sóhajtott egyet, elfordult s csendesen tovább ment. Mihály pedig szinte haragosan újra nekiesett a fűrészelésnek, de felfakadt könnyein keresztül nem igen látta, hogy merre megyén a fűrész s az bizony olyan görbén szaladt, hogy Mihály kezeírásából az M betűnek az első lábászára — mégis

csak ottmarad az ajtószárnyon, a pesti bankosoknak!

Hja, mégis csak igaz az a régi mondás, hogy: scripta manent. Íme, elmúlik a grófi uradalom, elmúlik a «nagyház», elszáll az ifjúság, a bolondság, az álom, a szerelem, a bánat s elszáll az egész élet, mint a szó, — de az írásból, ha nem is több, csak az M betűnek az egyik lábaszára, lám, valami mindig mégis fenmarad! . . .

„A ZÖLD SÓHAJ”

Annyit beszéltek és írtak erről az új regényről, hogy utoljára Pál is elhatározta, hogy a hírneves és népszerű szerzőnek ezt a mester művét most már csakugyan elolvassa. Egy szép nyári délután elővette hát az «irodalmi eseményt» s nekifogott az olvasásnak.

Az olvasás azonban nem ment sehogysém.

Az újságokból, meg az ezek által fölvert sok beszédből Pál tudta ugyan, hogy «A zöld sóhaj»-nál jelesebb dolgot még nem írtak, hanem «a hörgő némaság», a «bakszagú holdfény», a «párázó bús test zengzetes vonaglása» s általában az elmegyógyintézetbe való Nő lelki megnyúzása s lassú tűzön való megsütése, ahogy sem tudta lekötni figyelmét s fegyelmezetlen gondolatai a hallhatatlan remekmű Szépségeitől minduntalan el-elkalandoztak.

Pál határozottan szégyelte, hogy a legjobb akarattal sem tudott gyönyörködni abban, amit olvasott, de ezt valahogy még csak elviselte volna, hanem attól már egészen ideges lett, hogy minél tovább olvasott, lelkében valami hang annál hangosabban kiáltozta,

hogy: ez az örökbecsű remekmű pedig, igazában egészen hülyeség s kár ilyen ostobasággal az embernek a szemét rontani!! Az önálló józan ítéletnek ez az egyre hangsúlyosabban felzengő szava úgy kihozta a sodrából Pált, aki az úgynevezett közvéleménnyel még négy szemközt sem mert szembe szállni, hogy utoljára is becsapta a könyvet, fejébe vágta a kalapját és elindult sétálni.

«A Zöld Sóhaj»-nak saját véleménye elől megszaladt olvasója egész délután a budai erdőben kóborolt s olyan rohanást járt a hegyeket, mintha a híres remekmű érthetetlenül szép mondásai elől akart volna kiszaladni a világból. Ennek az lett a vége, hogy nagyon elfáradt s noha már alkonyodott, az erdőszélen végigdőlt a gyepen, hogy egy kicsit kifújja magát. Jó sokáig hevert ott mozdulatlanul s a nagy csendességben a maga meghajszolt szívének lassan-lassan elcsituló dobogását hallgatta. Egyszer csak arra rezzent föl, hogy az imént még néma erdőből csörtetés, jövés-menés, beszéd, nevetgélés hallik. Pál felkönyökölt és az erdő felé tekintett. Abban a pillanatban, mikor odanézett, egy fiatalember lépett ki az erdőből, s már messziről beszélni kezdett:

— Jó estét! Úgy-e ön kíváncsi, hogy mi történik itt bennt az erdei tisztáson?

Pál föltápászkodott a földről s zavartan

hebegett valamit. Az ismeretlen fiatalember közelebb jött hozzá.

— Kérem, kérem, én előttem ne mentesse magát, hiszen a tekintetéből kiolvassom, hogy kíváncsi, s így ön az én emberem; tudniillik én vagyok a Kíváncsiság!

Pál meglepetten nézett a fiatal emberre s egészen megfélekedett arról, hogy illendően bemutassa magát. A Kíváncsiság azonban, úgy látszik, nélkül is tudta, hogy kivel van dolga, s zavartalanul beszélt tovább:

— Persze, a félrecsúszott nyakkendőm, a zsebemből kikandikáló, rosszul hegyezett plajbász s közvetlen fellépésem alapján ön azt gondolja, hogy valami riporter vagyok! Nem, uram, nem: én igazán a Kíváncsiság vagyok. Valamikor, igaz, női ruhában jártam, de mióta a férfiak éppen olyan kicsinyesek, mint az asszonyok, azóta természetesen alkalmazkodom hozzájuk. Egyébiránt, hogy kielégítsem kíváncsiságát, megsúgom önnek, hogy mi itt az erdei tisztáson, éppen gyűlésre jöttünk össze. Közgyűlésünket minden esztendőben máshol tartjuk. Most ide gyülekezünk. A maradi, ósdi hajlamúak, lényüknek megfelelően persze ma is olyan öltözetekben jelennek meg, mint amilyeneket ezer esztendővel ezelőtt is viseltek, mi azonban, a modernnek, külsőnkben is modernek vagyunk. No, de jöjjön velem!

A bőbeszédű Kíváncsiság erre nagy hirtelen karonkapta az álmélkodó Pált s vitte magával befelé az erdőbe. Amint mentek, Pálnak eszébe villant, hogy gyermekkorában tanult ő valamit az Igazságról és a Hamiságról, akik versben beszélgettek egymással — de bizony arra már nem emlékezett, hogy miről volt szó köztük.

A csaliton áttörtetve, csakhamar egy nagyobbacska erdei tisztás szélére jutottak.

A Kíváncsiság megállt egy bokor mellett:

— Álljon ide; innét mindent láthat és hallhat; nekem még egy kis dolgom van, de később visszajövök!

A telihold fényes világától világos tisztáson dúsan terített asztalok mellett férfiak, nők, serdülő gyermekek ültek. Emberi alakja volt mindegyiknek, de valahogy mégis látszott, hogy nincs köztük halandó földi ember egyetlen egy sem. Némelyek körül olyan fehér fényesség ragyogott, mintha belőlük magukból sugárzott volna ez az égi világosság, mások meg olyan sötétek, feketék voltak, mintha pokolbeli árnyékok övezték volna őket körül. Ezek az undorító sötét alakok hangosan locsogtak, fecsegték, erejük érzetében pöffeszkedtek, míg a sugárzó fehér lények az utolsó asztal legvégén szerényen, szegényesen s megtörten üldögéltek nagy szomorúságukban egymás mellett, úgy, mint

ahogy a jóság, a szelídség, a tisztaság és minden nemes érzés és erény manapság szinte megvetetten kénytelen meghúzni magát e bűnöktől rothadó világban.

Pál karikára meresztett szemekkel nézte ezt a csodálatos gyülekezetet. Abból a kevésből is, amit eddig a Kíváncsiságtól hallott, már sejtette, hogy kiknek gyülekezete ez, sőt mintha egyik-másik alakra rá is ismert volna. Az a sötét alak, aki a főhelyen ült s a lakoma kezdetét nem győzvén megvárni, a zsebéből egy emberszívet vett elő, s annak vérét szívta, bizonyosan a Gyűlölet volt; ennek baloldali szomszédja, kinek ajkairól olyan gyilkos nyál csorgott, hogy a fű megperzselődött körülötte, nyilván a Rágalom, az a nő pedig, aki térdig érő ruhájában minduntalan föl-fölpattant a helyéről s finom selyemharisnyáit olyan önérzetesen mutogatta, mint akármelyik pesti házmesterkisasszony, kétségtelenül maga a Kacérság volt. A sugárzó fehér alakok között a Reményt hamar megismerte Pál; hiszen a Reményt mindenki ismeri! A többiekről azonban nem igen tudta, hogy ki kicsoda; bizony ezeknek szegényeknek hírét is alig-alig hallhatja manapság az ember, nem csoda hát, ha hirtelenében nem is igen ismeri meg őket!

A beszélgetések, nevetgélések zsongásán egy durva, erős hang süvített keresztül.

— Kezdjük már!

— Még nem lehet! — kiáltották többen — még nincs itt az Igazság.

— Oh, az Igazság mindig későn érkezik! — rikoltott egy fekete alak.

A sötét cimborák erre nagyot nevettek, de még el sem ült a rút arcokon a gúnyos derűlttség, két mankón vonszolva magát, megjött az Igazság.

— Bocsánat, — szólt szelíden — azért késtem el megint, mert rosszak a mankóim. Amikor ezeket a mankókat faragják, sokszor elfelejtik, hogy nekem csinálják őket, pedig ha már nem járhatok a magam lábán, legalább olyan mankót adnának nekem, ami nem béklyó!

Pál odanézett a mankókra: olyanok voltak azok, mint egy-egy paragrafus.

Az Igazság a helyére sántikált, hátra, az utolsó asztalhoz. Úgy látszik, csakugyan csak őrát vártak, mert alighogy elhelyezkedett s a székéhez odatámasztotta a két rosszul faragott paragrafust, a főasztal első helyén ülő Gyűlölet mögött állva, megszólalt egy ronda, elhízott szörnyalak:

— Az Igazság és társai nem szoktak részt, venni a mi dús lakomáinkon, melyeket tisztelt barátom, a Pazarlás rendez és ma is csak addig akarnak itt maradni, amíg a választáson túlesünk. Ezért azt gondolom, leg-

helyesebb lesz, ha a forma kedvéért, még a lakoma megkezdése előtt eljátszuk ezt a kis választási komédiát. En, mint Fővédnök tehát megállapítom, hogy szeretett és érdemdús Elnökünknek, a Gyűlöletnek nincs ellenjelöltje, ezért azt hiszem, szavazás nélkül is kimondhatom, hogy ezután is a Gyűlölet marad ...

A sötét alakok karban éljent ordítottak. *Pál*, noha alakja, hangja nagyon ismerős volt, sehogy se tudta kisütni, hogy volta-képen kicsoda ez a Fővédnök, aki mosolyogva örvendezhetett a feketék tombolásának.

Mikor az éljenzés lármája egy kicsit elült, a sugárzó alakok között feláll egy öreg ember s beszélni kezdett, de szavát elnyomta a sötét alakok felviharzó lármája.

— Eláll! Eláll! — kiáltoztak.

— Vízet az öregnek! — rikoltotta egy érdes hang.

E szellemesnek talált mondás olyan hangos hahotát fakasztott, hogy az öreg belátva, hogy az ő szava itt úgy sem segíthet, elhallgatott s leült a helyére. De ha versenyt ordított is volna az üvöltöző feketékkel, akkor sem mehetett volna semmire, mert a pohos Fővédnökből kibuggyant a méreg, s dühösen harsogni kezdett:

— A fogatlan vén Bölcsesség, ahelyett,

hogy szerényen befogná a száját, megint kotyogni akar, pedig a kiskutya sem kíváncsi az ő véleményére!

— Úgy van, úgy van! — zúgta a kar.

— Senki sem tagadhatja, hogy mióta a Gyűlölséget a nyakára ültettem a világbíró hatalmaknak s most ketten az orruknál fogva oda vezetjük őket, ahová akarjuk, — azóta mi jobban élünk! Ügy-e, te Hazugság, Bosszú, te Rágalom, te Kapzsiság és ti fekete cimborák, azóta valamennyien jólétben tobzódtok?! Miért törődnénk azzal, hogy akik nem akarnak velünk tartani, a Bölcsesség, az Igazság és a girhes társaik csak úgy tengnek-lengnek nyavalyásán?! Mi gondunk arra, hogy a főlnégeit, megtiport, koldussá lett országok áhítattal lesik a Remény szavát, aki folyton azt suttogja fülükbe, hogy a Béke, a Hit, a Szeretet, a Bölcsesség s az Igazság uralkodásának ideje világszerte elkövetkezik már! Elkövetkezik ám, majd megmondom micsoda! Ha akarom, egy tüzszentésemmel úgy megrázom a világot, hogy a tisztelt Bölcsesség és társai tátott szájjal bámulhatják majd, hogy az egész világon hogy ölik, marják, tépik, csalják, rabolják s rágalmazzák egymást az emberek s röhögve a Bölcsesség tanácsain, a régen ajánlott javítások helyett, hogy állítanak mindent a feje tetejére!

A sötét cimborák őrjöngve tapsoltak, éljeneztek. Az ünneplésnek e viharos zajában a Kíváncsiság visszalopódzott pártfogolt]á-hoz.

— Kicsoda ez a hatalmas Fővédnök? — kérdezte Pál, szinte már remegve a kíváncsiságtól.

— Nem ismeri meg? Persze, persze, hiszen az ő hatalmának egyik eredő forrása éppen az, hogy az emberek nem ismernek rá!

— De kérem, — esengett Pál — mondja már: kicsoda hát ez, aki a világbíró hatalmak fölött is úrnak mondhatja magát?!

— Óh, hát ki lenne más, mint: maga a megtestesült Butaság! — válaszolt a Kíváncsiság, áhítattal mondván ki e rettenetes hatalmasság nevét.

A világrengető Butaság pedig nyilván azért, mert a hűvös esti levegőben megfázott tar feje, — hirtelen nagyott tüsszentett. Ez a tüsszentés olyant harsant, mintha a villám ütött volna le a közelben s a mennydörgésforma hangtól úgy meglódult Pál koponyájában az agyvelő, hogy ettől kezdve jóformán nem emlékszik semmire sem: nem tudja, meddig állt még ott a bokorban, azt sem tudja, hogy hogyan végződött a választógyűlés, az egész dologból csak annyit tud, hogy a délutáni nagy séta után elfáradtan lepihent egy kicsit az erdőszélen, ott érte az

este s a hirtelen kerekedett zivatarban bőrig ázva érkezett haza, vacsora után elővette «A Zöld Sóhaj »-t s csodálatos módon, a Fővédnök tüsszentése után, már most olyan nagy élvezettel olvasta ezt a könyvet, hogy amíg a végére nem ért, a világ minden kincséért le nem tette volna a kezéből!

FORRÁSBAN.

A részesaratók szombaton délután a rekkenő melegben felforrott vérük lángolásával szinte már elaléltan hajszták magukat, hogy a legszélső tábla sarkán még álló búzát alkonyatig levágják. A gazda, a nagy igyekezetről meggyőződén, gyalogszerrel indult be a tanyába. Bár ő maga nem dolgozott, csak hol itt, hol ott mutatta magát, mégis igen pilledt volt, s a nyakszirtje, meg a két válla szinte fájt a melegtől. Azt, hogy ő most a legszélső táblától gyalog megy be a tanyába, majdnem vitézi cselekedetnek gondolta, mert: ilyen nagygazda már kocsin is járhatna, s nem volna kénytelen a testét gyötörni! De hát meg kell mutatni a népeknek, hogy betakarítás idején ő sem henyél városi házában, vagy a cserepes tanyaház hűvös tornácán!

Amint a tarlón átvágva, átlépte a mesgyét, András gazda megbotlott, nagyot zökkent, s mintha valami hideg kéz megszorította volna a szívét, egy pillanatra elsötétült előtte a világ. Aztán nagyot lélezett, s mintha annak az egy szempillantásnyi sötétségnek az árnyéka a lelkére hullott volna rá, arra gondolt, hogy igazán furcsa az élet: az em-

ber egyre töri magát, s egyszerre aztán . . .
Lám, tavaly ilyenkor a Beleznay szomszéd
ugyancsak hajszolta még az aratókat, s
most már por és hamu. . .

Mikor már csak egy futamatnyira lehetett
a tanyától, András gazda azt vette észre,
hogy az országút felől valamiféle idegen em-
ber fordult be a tanyaudvarra. Ahogy köze-
lebb ért, látta, hogy az idegen embernek
katonasipka van a fején. Feldobbant erre a
szíve: hátha István jött meg, ki a háború
első esztendejében muszkafogságba esett, s
azóta csak egyetlen egyszer tudott hírt
adni magáról?! Ez a reménység, sajnos,
nem sokáig tartott, mert az idegen egyszerre
csak arra felé fordult arccal, amerről a gazda
jött, s így megláthatta, hogy az bizony nem
István, hanem csakugyan valami idegen
katona, akinek nagy szőke szakálla van.
A szakáll után először azt gondolta, hogy
talán holmi rekviráló német katona tévedt
megint ide, de mikor betért a tanyaudvarra,
nyilvánvaló lett előtte, hogy az, akit a fele-
sége már feltessékelt a tornácra, szeren-
csére, nem rekviráló katona, hanem Peták
Pál, ide, Gádorosra való kubikus ember, aki
Istvánnal együtt katonáskodott, együtt esett
azzal fogságba, s most haza kerülván, szom-
bat délután, eljött a szüléknek hírt adni
egyetlen fiukról.

— No hát megjöttél? — kérdezte a gazda Petákot olyan kegyesen, mint ahogy egy százötvenhét holdas gazda szólhat egy nincstelen kubikoshoz.

— Hát, haza szöktem gazduram, s hírt hoztam Istvánról. Istennek hála, jó egészségben van. Azt gondolom, télére, talán ő is haza kerül.

Horvátné száz kérdést adott fel. Peták szaggatottan, el-elgondolkozva, lassan, mint ahogy az ilyen sokat szenvedett emberek szoktak beszélni, elmondta, hogy estek fogóságba, hogy hajszolták őket heteken keresztül befelé, mindig csak befelé, mennyit szenvedtek, mi minden nyavalyákon estek át, mennyit koplaltak, míg aztán egyszer, hetedhétországon túl, valahol Ázsiában, annak is a túlsó végén, valahol megálltak, s ott aztán munkára adták ki őket az odavaloásiaknak. István valami öreg ember kis gazdaságába jutott.

András gazdának elszorult a szíve arra a gondolatra, hogy az ő egyetlen fia valami rongyos senkinél töri magát a mindennapi kenyérért, mikor pedig itthon nagy gazdaság vár reá!

Peták úgy látszik észrevette, hogy a gazda szemén valami szomorúság fellege suhant végig, s így folytatta:

— Nincsen azért Istvánnak ott semmi

baja, mert másmilyen világ van abban a tartományban, mint erre mifelénk.

— Talán azok vörösök?

— Nem a! Épenséggel nem! Azt se tudják ott, hogy: mi az a vörös. Talán nem is igazi muszkák! Az Isten tudja miféle népek azok abban a kis tartományban.

— Hát milyen világ van arrafelé? Peták felmelegedett, s már most egyfolytában beszélt:

— Hát másféle világ van ott, az már szent. Van ott köztük is gazdagabb ember, meg szegényebb ember, csakhogy ott azok nem ölik egymást, békességben, s jóbarátságban élnek egymással valamennyien. Ott nem azt nézik, hogy kinek van több földje, marhája, hanem azt, hogy mindnyájan emberek vagyunk. Ott az elesett embert fel-emelik; aki fölfelé igyekszik, nem ütik fejbe, hanem inkább segítik, mert tudják, hogy: minél többje van valakinek, annál több jóval lehet másokhoz. Azt beszélik, hogy valamikor régen, vagy húsz esztendőn keresztül minden esztendőben végig-végig sétált a korela azon a kis tartományon. Hullott az ember, mint az őszi légy. Ettől tértek ők Istenhez, s azt mondják, hogy: ők a haláltól tanulták meg az életet! Ott már most nem csak a szájukkal követik a Jézus Krisztust az emberek, hanem cseleke-

detekkel is. Eljárnak azok is a templomba, de nem gondolják, hogy a vasárnapi templomozással egy hétre kifizették az Ūr Istent, s aztán egész héten úgy élhetnek, mint a pogányok. Akik ott laknak, jó emberek, s azt tartják, hogy aki nem jó, az nem is ember, hanem az állatok közt is az utolsó. Mert, lám, ha egy fecskemadár elpusztul, a többi fecske eltartja az ő kis árváit. . .

Erre egy kis hallgatás következett, s aztán megszólalt András gazda:

— Hát, ha olyan nagyon jó népek közt voltál, miért nem vártál békében, s miért szöktél meg tőlük?! Hiszen az úton ledurranhattak volna ezerszer!

— Jaj, gazduram! — sóhajtott Peták, — hat éhes kis fecske várt itthon az én rongyos fészkenben engemet! Nekem muszáj volt haza szökni! Aztán én ott egy bognárnál dolgoztam. Azt ott lehetett hagyni. De István nem hagyhatta ott a gazdáját, mert azt tartotta, hogyha az öreg már emberségesen kiteleltette, gazemberség lenne aratás előtt magára hagyni azt a tehetetlen embert.

András gazdának ez sem igen tetszett, mert ha az ilyesmi szolgálambéknél szép dolog, egy gazda fiánál már túlságos valami!

Peták még mondott egyet-mást, aztán felállt és indulni készült.

— No, megyek már, mert még beszólok a Szendrey-tanyába.

— Nincs idekint a tekintetes úr; beteg, fürdőbe ment, — szolt a gazda egy kicsit elfogódva.

— Nem is neki hoztam izenetet, hanem a tanyáséknak, a Kardosaknak.

Peták elköszönt s elment. András gazda pedig, mint akit fejbevertek, szédelegve ült vissza a lócára. Hát a négy esztendei muszka - fogság sem gyógyította ki azt az Istvánt?! Hát még most is annak a nincstelen tanyásnak a lányára gondol?! Eleinte azt hihette az ember, hogy ez csak olyan gyerekeskedés volt s íme úgy látszik, hogy a fiút egészen megbabonázta az a fruska! Micsoda szégyen, hogy a híres, gazdag Horvát András egyetlen fia egy tanyás, egy első béres, egy koldus lányának a képét hordja a szívében!

Horvátné befordult a házba; tudta, hogy ebben hiába szól István mellett, hiszen eleinte próbálta eleget, de hasztalan.

Horvát András sokáig füstölgött magában. Elgondolta, hogy István a legrosszabb helyre került, hiszen olyan népek között a Kardos tanyás lányát egészen méltónak tarthatja magához! Olyan népek között a fiú nem is gondol arra, hogy itthon mit szólna a világ, ha ezt a százötvenhét holdat, ezeket a szép lovakat, ezeket a zsemlye-tarka teheneket.

ezeket a címeres ökröket, ezt a vasajtós magtárt, ezt az egész nyárfás tanyát, a nagy száraz bejárásos városbeli házat, ezt az egész vagyont Hortvát András fia a Kardoslány eleibe tenné le? Hát mit szólna a világ?! . . .

*

Keserves éjtszaka következett erre az es-tére. Az asszony, amíg el nem nyomta az álom, csendesen, rejtetten sírdogált a sötétben, András gazda pedig sokáig álmatlanul vergődött az ágyán s fejében úgy szálldostak a nehéz gondolatok, mint a vetésről felriasztott varjú-madarak. Jó ideig az járt az eszében, hogy mi lesz ebből az István dolgából?! Aztán azon gondolkozott, hogy milyen emberek lehetnek azok, akik Peták mondása szerint: a haláltól tanulták meg az életet? Az is át-átvillant az eszén, hogy a Beleznay szomszéd földjén éppen úgy megy a munka, mint tavaly, pedig a szomszéd már a föld alatt van. Éjfél után a test mégis legyűrte a lélek kínjait. Az álom azonban furcsa képeket mutatott az elszenderült gazdának. Horvát András magát látta, hol-tan, koporsóban, fekete ravatalon. A koporsó mellett, jobbkéz felől, ott állt a Beleznay szomszéd, aki tavaly halt meg, balkéz felől pedig egy igen öreg ember állt. A sza-

kálla olyanforma volt, mint a Peták Pálé, de hófehér. Horvát András eleinte nem tudta, hogy ki lehet ez a vén ember, de aztán egyszerre kitalálta, hogy nem más az, hanem az az öreg ázsiai, akinél most az István él.

A két ember eleinte furcsán nevetgélve nézett a koporsóban fekvő halottra. Egyszer aztán megszólalt a Beleznay szomszéd ismerős vékony hangja:

— No, szomszéd, úgy-e ezért kár volt egész életünkben gyötörni magunkat?! Kár volt versengeni, hogy melyikünknek van több földje, szebb lova, címeresebb ökrei. Ezért, úgy-e, kár volt a garast a fogunkhoz verni, folyton rossz dohányt pipálni, soha egy jó szivart el nem füstölni?! Ezért, úgy-e, kár volt spórolni a szalonnával, míg csak meg nem avasodott, spórolni a füstölt-hússal, amíg a kukac bele nem esett?! Ügy-e, szomszéd, nem úgy éltünk-e a mi gazdaságunkban, mintha annak bezárt rabjai lettünk volna?! Mintha vasketrec lett volna a tanyánk körül! És úgy-e szomszéd, kend is itt hagyott mindent. Még az ezüst órája sincs a zsebében! Mi?!

Alighogy elhallgatott a Beleznay szomszéd, megszólalt az öreg fehér-szakállas szomorú mély hangon:

— De hamar elfelejtettétek, hogy mindnyájatok dédapja még nincstelen jobbágy

volt és deresre húzatta az uraság! Veszett egy fajzat lett belőletek! A szemetekkel sem az Istent nem nézitek, aki fölöttetek van, sem azt a szegény embert nem nézitek, aki alattatok van, hanem csak egymást nézitek, egymással méritek magatokat, egymással versengtek. És csak akkor néz a szemetek másfelé is, mikor már közel jár a halál és rátok lehel! . . .

András gazda olyasmit érzett ott a koporsóban, hogy a Beleznay szomszédnak is, meg az öreg muszkának is igaza van. Mondani azonban nem mondhatott nekik semmit, mert halott volt, s nem forgott a nyelve.

Egy darabig csend volt, aztán valami suttogást hallott, mintha a koporsónál, fejtől, két ember beszélt volna halkán egymással:

— Hát már most ökelme is meghalt s neki sincs több földje, mint amennyit mi szereztünk magunknak a halálunkkal!

— Az már igaz, — szólt a másik ember — most már Judit eljöhét a temetésére, nem tilthatja már el ökelme a koporsó mellől!

András gazda ebből ráeszmélt, hogy a Kardos tanyásnak az a két legényfia beszélt a feje mellett, akik most egy éve, egy napon estek el.

A két meghalt Kardos-fiú elhallgatott. A csendességben eszébe jutott a gazdának, hogy

ha így meghall s megért minden beszédet, akkor ő talán még nem halt meg egészen?! Összeszedte hát minden erejét s felordított. A rettenetes üvöltő hangra maga is felébredt. Felült az ágyán, meredt szemmel nézett szét a szürkület homályában s megmogsimogatta hideg veritékkel kivert homlokát.

— Az Istenért, mi baja van kendnek? — kérdezte a felesége riadtan.

— Azt álmodtam, hogy meghaltam!

— Bizonyosan azokra gondolt kend az este, akikről Peták azt mondta, hogy esztendőig köztük járt a korela. Ha halálról álmodott kend, az esőt jelent. . .

... Az asszony rosszul jövendölt, mert mikor reggel felkeltek, bizony nyoma sem volt a felhőnek a nyári égen. A reggeli mosakodásnál hiába paskolta magát a friss kútvízzel a gazda, sehogy sem tudta kimosni deres fejéből a szakállas katona, a Beleznay szomszéd, az öreg muszka és a Kardos-fiúk beszédét s bizony, mikor a tornácról széttekintett a vasárnapi reggel csendességében pihenő világon, igazán úgy tetszett neki, mintha csakugyan égig érő vasrostélyokkal volna a százötvenhét hold bekerítve, akár csak valami csodálatos tömlőc. A tanyaudvaron ide-oda jött-ment, ide is benézett, oda is benézett s így iparkodott elhagyni

ezeket a különös gondolatokat, de azok úgy vele tartottak, mint ahogy az úti por vele megy a szél alá haladó szekérrel. Végére is arra gondolt, hogy: azért is kimegy a tömlőéből, s majd odakint lerázza magáról ezeket a bolondságokat! Befogatott, felült a kocsi rugós ülésére, s egyedül befelé indult a városba, Péntekhelyre. A felesége utána kiáltott:

— Aztán el ne felejtsem kend tábori kártyát hozni, hogy az Istvánnak írjunk!

— Nem, nem felejttem el!

*

András gazda máskor, ha a városba ért. büszkén zörgött végig könnyű kocsijával a Fő-utcán és szinte hízott attól, hogy a piacon álldogáló napszámos-emberek csoportjai irigykedő szemmel nézik a nagygazdát, de most még maga előtt is titkolván azt, ami a lelkében vajúdik, a Szekfű-utcánál tettetett véletlenségből úgy meg-rántotta a gyeplőt, hogy a két pej megriadt, s ő úgy tehetett, mintha a lovak könnyebb megfékezése végett lett volna kénytelen a köves útról lekanyarodni a Szekfű-utca-ba. így, a piacteret elkerülve hajtattott be városi házába, mely hidegen s behunyt szemekkel, barátságtalanul fogadta, mintha neheztelne azért, hogy a gazdáék egész nyáron a ta-

nyán laknak s öt olykor, legfeljebb egy-egy vasárnapon próbálják elhagyatottságában megvizsgálni.

András gazda kifogta a lovakat, ellátta őket, megkeféltetett egy kicsit, s elment szokás szerint a templomba. Amint leült a presbiterek padjában, titokban körüljártatta a szemeit a gyülekezeten s megnyugvására úgy találta, hogy ezek közül senki sem sejtí, hogy az utolsó esztendőök különös dolgai által már úgylis felvert lelkében tegnap este óta milyen furcsa gondolatok kergetőztek! Az emberek csak azt látják, hogy: Horvát András bejött a tanyáról a templomba, ami igen szép dolog. Aztán az egész gyülekezet elkezdte fújni a 82-ik Dicséretet:

«... Ezt is hasonló törvénynek látom,
 Hogy szeretnem kell felebarátom,
 Melyben kívánod, hogy legyen nékem,
 Magam szeretete a mértékem;
 De én, ki rosszra hajlandó vagyok,
 Szent törvényeddel könnyen felhagyok;
 A test áll annak sokszor ellene,
 Nem szeretlek Téged, mint kellene.
 Az emberektől vagyok idegen,
 Tettetve bánok velők s hidegen;
 Titkon örülök, mikor van károk,
 Sőt még nyilván is ellenök járok.
 Oh Isten, cselekedd azt én velem,
 Hogy alázatos vallástételem
 A kevélységtől engem megmentsen
 És a megjobbulásra serkentsen!»

Ámbár Horvát András iskolás korától kezdve számtalanszor énekelte a 82-ik Dicséretet, mégis úgy érezte, mintha most kezdené érteni, hogy miről szól az az ének és úgy tetszett neki, mintha a zsoltáros könyv kövér betűi közül ama furcsa muszka-tartománybeli emberek kandikálnának ki . . .

Az esperes úr felment a prédikáló-székebe s felolvasta a textust: «Mert e parantsolatok: Ne paráználdjál; Ne ölj; Hamis tanúságot ne szólj; Ne kívánjad; és ha több parantsolat vagyon e beszédbe foglaltatva bé summa szerint, tudniillik: Szeresd felebarátodat, mint te magadat. A szeretet a mi felebarátunkat nem illeti gonosszal. Annakokáért a törvénynek betöltése: a szeretet.»

Amint a textus felolvastatott, András gazda fejében ezer kérdés rebbent fel s azok úgy kerengtek lelkében, hogy a prédikációból jóformán semmit sem hallott. Van-e itt, aki a tanítások szerint él? És ha van egy, van kettő, van tíz, van száz, miért nem tudja azokat mindenki követni? Miért gyötrik magukat mindenk az élet tülekedésében, mikor, ha a tanítások szerint élnének, boldog békesség lehetne a földön? Mely ördögök szállták meg az embereket, hogy nem tudnak jók lenni s mely gyávaság nyomja le

azokat, akik a többi miatt: nem mernek jók lenni?!

A presbiterek székével szemben, az egyik pad közepe táján, egy tarfejű, kiszáradt vén paraszt ül. Áhítatosan nézett fel a papra és besüppedt szemeiből öreg könnyek szivárogtak le fakó, sárga orcájára. Miért hullat ez könnyeket? — gondolta magában Horvát gazda — talán azért, mert ő sem úgy élt, ahogy kellett volna s most, mikor már a halál lehelletét érzi, késő bánattal elhibázott életét siratja?! . . .

Horvát András melléből mély sóhaj szakadt föl. A szomszédja, az a bizonyos Szűcs Tamás, akinek az orosházi oldalon hetven holdja van, akaratlanul rápillantott, aztán azt találgatta magában, hogy: ugyan mit sóhajtozik itt ez a Horvát András, mikor százötvenhét holdja van neki Kutason?! . . .

*

A templomból kijövet, az oszláskor a presbiterek szokás szerint nagy komolysággal egy csomóban lépegettek a piactér sarkáig; itt egyszerre, mintha a Beleznay szomszéd ismerős vékony hangja szólalt volna meg Horvát András háta mögött! Riadtan fordult vissza, de persze, nem a megholt Beleznay szomszéd, hanem Cseresnyés Ferenc kérdezte:

— Hogy vagytok András?

Cseresnyés meg sem várta a feleletet, hanem mindjárt elkezdett a háborúról, beszélni, hogy: vájjon mennyi ideig tart még? Ez a négy esztendő már éppen elég lett volna, most már se bérest, se hónapost nem lehet kapni, olyan iszonyú nagy béreket követelnek! András gazda minderre nem szólt semmit s mikor a Supkégel boltjához értek, azt mondván, hogy ott valami dolga volna, elköszönt s bement a boltba.

— Tábori kártyát kérnék.

— Tábori kártyát? — kérdezte nagy készséggel maga Supkégel úr. — Kinek tetszik a frontra írni?

— A fiainak.

— Hiszen a gazduram fia fogoly, annak nem tábori kártyán kell írni, hanem fogolykártyán! Tudom, az én fiam is fogoly. A minap kértem is egy csomó vörös keresztelapöt. Szívesen adok belőle kettőt. Én is úgy kaptam.

Horvát András köszönte szépen a Supkégel úr szívességét s hogy mégis költsön valamit a boltban, hát, miért, miért nem, Beleznay szomszéd szavára emlékezve — vett öt szivart.

A boltból, ahelyett, hogy a szokás és az illendőség szerint benézett volna a Magyar Királyba, Horvát András egyenesen haza

ment s meg sem várva a déli harangozást, a tarisznyájából megebédelt. A nyári kolbász nem volt kukacos, ennyiben tehát már nem volt igaza Beleznay szomszédnak. Evés után kiült a tornácra. Az egész ház nagy néma csendességgel hallgatott. András gazda egy darabig nézte az istálló tetejét, az udvar földjét, a szivattyús kutat s hallgatta, hogy a ház előtt a járdán jövőmenő emberek lépteinek kopogása hogy hangzik a száraz bejárásos kapualjban. Talán így van az odakint a temetőben is?! Akik élnek, járnak-kelnek, a sok láb dobogása pedig lehallik a föld alá s a megholtak, akik tudnák már most, hogy hogyan kellene élni, némán, elhagyottan fekszenek egymás mellett, gazdag, szegény egyaránt. . .

Delet harangoztak. András felriadt a harangszóra. Csupa szokásból elővette a zsebóráját, hogy jól mutat ja-e az időt, de ahogy kivette, ahelyett, hogy a mutatókat nézte volna, arra gondolt, hogy csakugyan úgy van, ahogy a Beleznay szomszéd mondta, mert az éjtszaka, a koporsóban nemcsak hogy semmi vagyon nem volt vele, de még az ezüst óra sem volt a zsebében!

A déli harangozás után elcsendesedett az utca. A nagy csendességben és a nagy magányosságban András megint arra gondolt, hogy most csakugyan úgy van, mintha már

magárahagyott, néma halott volna. Megborzongott a szíve. Hirtelen felállott a lócáról s bement a lovakhoz, meg kijött; bement a levegőtlen, fülledt szobába, a kamrába, de egyedülvalóságában nem találta helyét. Megint bezárta hát a szobákat, meg a kamrát, megint kiült a tornácra és — rágyújtott egy szivarra. A szivar kékes füstjének karikázását nézve, mintha megcsihadt volna egy kicsit. Most már arra is gondolt, hogy mégis jobb itt, mintha felment volna feketekávét inni a Körbe, ahol egyebet se hall az ember, mint vagy panaszt a napszámosokra, cselédekre, vagy örökös versengő dicsekvést, hogy: az én földem, az én búzám, az én lovam ilyen, meg olyan, a tied pedig messze alatta marad!

Az udvaron galambok kapirgáltak. András gazda nézte, nézte őket, aztán bement a kamrába, kihozott egy kosár szemet s elibük szórta. Amint a szemet így szórta, eszébe jutott, hogy volt itt egyszer egy kis lány, aki így etette a galambokat s a bátyja meg csintalankodva hesegette őket. A fiú István volt, a kis lány meg a Klári, aki meghalt. Aztán arra gondolt András gazda, hogy: lehet még itt ilyen csintalan kis fiú, aki Istvánhoz hasonlít, s olyan kislány, aki a galambokat eteti. És mikor a kislányra gondolt, ha akarta, ha nem, mindig olyan nagy szemű

kislányt látott maga előtt, mint amilyen a Kardosék lánya volt kiskorában, amikor még a libákat legeltette az útszélen. Csakugyan olyan mosolygó, nagy fekete szeme volt. . .

*

Amint a nap lefelé hajlott, András gazda befogott s elindult kifelé: a városi tömlőéből a tanyai tömlőcbe. Hanem most már szándékosan a Szekfü-utca felé fordította a lovakat. A vásártér táján három öreg munkás embert ért utói, kik a vasárnapi tisztálkodás után az egy hétre való kenyérrel és más egyébbel a tanyák felé igyekeztek. A három öreg régen kikopott az aratómunkából, de most, hogy minden embert elvittek katonának, az ilyenekre is ráfanyalodtak a gazdák. Mikor Horvát András meglátta a három öreget, miért, miért nem, az öreg muszka jutott az eszébe s anélkül, hogy sokat fontolgatta volna a dolgot, hirtelen megállt a kocsival.

— Hova igyekeznek kendtek? —kérdezte.

— A láposi tanyákra.

— No, üljenek fel kendtek. A láposi haranglábbig egy úton megyünk úgyis.

A három idős ember felmászott a kocsira s leült a kocsikasban, a maradék szénára s aztán kocogtak tovább.

Amint a temető mellett haladtak, az egyik öreg ember, aki elgondolkozva nézegette a poros akácfákat, melyek, mintha maguk is meghaltak volna, olyan mozduatlan szürkességben álltak ott a sírok fölött — odaszólt a másik kettőhöz:

— No, úgy-e kendtek sem tudják, hogy hol fekszik az apjuk?! Azt tudják, hogy itt nyugszik valahol az ó-temetőben, de hogy melyik kupac alatt, azt nem tudják. Így múlik el az ember lassankint egészen. Mind egyformán!

— Hát az az igazság! — dörmögte a másik öreg — elég, ha addig, külön-különféle az ember, amíg él; úgy illik, hogy legalább azután legyünk egyformák mindnyájan.

— Egyformák?! — szólalt meg a harmadik öreg. — Nem is volna jó, ha egyformák lennénk! A tíz ujjam sem egyforma, de ujj mind a tíz; az én ujjam mind a tíz s mind hasonlatos egymáshoz. Az kellene, hogy az emberek is hasonlatosak legyenek egymáshoz, olyanformán, hogy mindenki ember-számba menjen. És ha az én tíz ujjam segíti egymást s egyik ujjam sem karmolja meg szánt-szándékkal a másik ujjamat, hát az embereknél is így kellene lenni ennek. Csak az kellene, hogy mindenki jó ember legyen! Ebben kellene egyformának lenni!

— Megjön az is! — szólt megint az első

öreg. — Mi talán már nem érjük meg, de azért megjön! Az Úristen most ránk küldte ezt a háborút. De ez, úgy látszik, nem használt! Hát majd ránk küldi egyszer a korelát. Aztán egy meszes gödörbe vetik, akik egy napon meghalnak. Akkor aztán megtanulják az emberek, hogy kár olyanért tülekedni, ami mulandó! Én azt mondom, hogy már nem igen lehet messzi az az idő. Mert az embereknek nagyon megnőtt már a szarva; nagyon öklelik már egymást. Hát az Úristen majd letöri a szarvakat s akkor jó felebarát lesz minden ember, aki megmarad!

Horvát András elgondolkozva hallgatta, hogy okoskodnak azok ott hátul a kocsikásban s furcsállotta, hogy most ilyesmikről beszélnek az emberek mindenfelől. Mintha ez a nagy veszett háború megzavarta volna mindenkinek a fejét! Mint valami nagy fazékban, bugyborékolva úgy forr most valami a világban, s mindenki kavargatja a maga kanalával a világ főztjét! Lám, ezek is itt a kasban nem arról beszélnek, hogy a nyugati égen némi fellegek kezdenek mutatkozni s talán eső lesz, ami a kukoricára már igen elkelne, — hanem ezek is a világot rendezgetik. Ámbár, amit ezek mondanak, az még nem éppen rossz s talán igaz is némely részben. Utoljára, ha felgondolja az ember, csakugyan

nagy dolog, hogy ezek itt hárman megöregedtek, nincs semmijök és mégsem kívánnak többet, csak azt, hogy minden ember: jó ember legyen!

András gazda akaratlanul kiegyenesedett egy kicsit az első ülésen, hiszen ő — úgy érezte — ma: jó volt! És jól esett neki, h^ogy: jó volt. Kisvártatva aztán a balkezebe fogván a hajtószárat, a jobb kezével előkotorászott a belső zsebből három szivart s hátranyújtotta az embereknek:

— No, gyújtsanak rá kendtek!

*

A láposi haranglábnál a három ember lecihelődött s elköszönt. András gazda kezelt velük.

— No, Isten áldja meg kendteket!

— Köszönjük a jóságát, gazduram!

Mint valami ezüstcsengő, úgy csengett szó: a jóságát!

A lovak vígabban kocogtak hazafelé; talán azért, mert tudták, hogy innét nem messze van a tanyai istálló, vagy azért, mert megkönnyebbült a kocsi terhe, de az is lehet, hogy azért, mert a gyeplő tartásáról észrevették, hogy a gazda valahogy jobb kedvében van s örül, hogy amit soha életében meg nem tett eddig, ma megtette:

három szegény embert felvett a kocsijára, még szivarral is megkínálta őket és kezelt velük!

Mikor a láposi országútról befordultak a dülő útra, akkor vette észre András gazda, hogy a rudasnak a csatlószíja valahogy kibomlott s fityeg. Mit volt mit tenni, meg kellett állni a kocsival s le kellett szállni. Amint a gazda ott bajlódott az út közepén a csattal, melynek a nyelve megtágult s nem tartott, Gádoros felől jövet egy olyan tízéves-forma gyerek került elő. A gyerek megállott az útszélen s nézte, hogy mit meszterkedik a gazda ott a csatlószíjjal. Horvát András egy darabig ügyet sem vetett rá. Aztán, bárha eddig nem igen állt szóba gyerekekkel, évődve odaszólt neki:

— No, hékás, sohsem láttál még csatlószíjat csatolni?

— Láttam én!

— Hát ki fia vagy?

— A Kardos tanyásé!

Horvát András egy kicsit megrezzent, de nem mutatta. Hát, ez akkor annak a Juditnak az öccse! Az ám, ha megnézi az ember, ennek a gyerekeknek is olyan a szeme, mint amilyen szeme Kardos Juditnak volt, kiskorában!

Lemenőben volt a nap. Ragyogó arca elől széthúzódtak a fellegek, úgy, hogy fényes

sugarai végigtekinthettek még egyszer a földön s megaranyozhatták mind az egész világot. Az útmenti kukoricás túlsó vége felől valamiféle kurjantást hallott, A búzatarlón egy lány ballagott egy legénnyel. Persze nem ezek kurjongattak. Valaki más kiabált bent a kukoricásban, nyilván azért, hogy ennek a szerelmes párnak ártatlan boldogságát zavarja. Rossz lélek lehet! — gondolta András gazda magában, s amint a csendesen haladó pár után nézett, úgy tetszett neki, mintha István és Judit mennének ott. És mikor a legény a lánnyal kiért az országútra, a mentek-mentek elfelé, úgy, mintha világra mennének, elszorult András szíve, s arra gondolt, hogy lám, ha igazán István és Judit mennének ott, s most egy hívó szót kiáltana utánuk, bizony azok megfordulnának, s kéz a kézben, két összedobbanó szív boldogságával idefutnának hozzá! S ahogy erre gondolt, lelkében égi hárfák zengése zendült, s felhajnallott valami szelíd, megbékítő, mindent átölelő nagy örömnök érzése . . .

A Kardos gyerek még mindig ott állt az útszélen. András gazda most megint megszólította:

- Hát aztán hol jártál?
- Gádoroson voltam, tábori kártyáért.
- Aztán milyet vettél?
- Olyan pirosas színűt. Ilyet küldtünk

két testvérbátyámnak is, amíg el nem estek a csatában.

András gazda erre mondani akart valamit, de csak elhallgatott. Mégsem lehet gyerekre bízni az ilyesmit!

A csat elkészült; a gazda felült, aztán elzörgött a kocsival.

Mikor hazaérkezett, rögtön meglátta, hogy bizony a felesége szemei egész nap könynyekben fürödtek, de csak nem tette szóvá a dolgot. Csendesen megették a vacsorát, úgy, mintha tegnap este senki, semmiről, semmiféle híradást nem hozott volna. Vacsora után az asszony a konyhában tett-vett valamit, András gazda pedig kiült a tornácra, s rágyújtott — az ötödik szivarra. És amint ott üldögélve felvetette szemeit az égre, úgy érezte, hogy ámbár a nap lement, s a telihold feljött már, az ő lelkében az éjtszaka elmúlt, a nap elközelgett és a szíve immár felöltözött a világossághoz illendő öltözetbe!.. Egyszer aztán, de jó idő múlva beszólt a tornácról:

— Te, anyjuk, nem akarnál holnap Gádorosra menni, piacra?

Az asszony e kérdésből megértette, hogy itt valami készül: mert az ura miért kérdezte volna ezt tőle, mikor máskor mindig haragudott, ha kocsit kért a gádorosi piacra!? Azonban óvatossággal leplezván, hogy sej-

tése volna valamiről, egészen fakó hangon felelt:

— Bizony bemennék én, mert. . . izét kellene venni, meg borsot. Ezért pedig nem érdemes a városba menni, mikor Gádoros kö zelebb esik.

— Hát akkor, — szólt Horvát András, szintén szándékosan színtelen hangon, — ha úgy is kocsni kell Gádorosra, vigyél egy zsák lisztet, meg valami zsírozót ennek a Petáknak, mert úgy értettem ki tegnap a szavából, hogy: minden nélkül vannak. . .

Az asszony, a feleségnek és az anyának megadott csodálatos megérezés erejével ennyiből is tudta, hogy Horvát András ímhol egyet lépett már a fia felé! De nehogy elriassa az ura lelkében ébredező érzéseket, örömét titkolván, csak ennyit felelt:

— Jó, majd viszek nekik lisztet is, szalonnát is.

Ezt benn a konyhában mondta az asszony, azonban felkapott egy kancsót, kilépett a tornácra azzal a szándékkal, hogy amíg a kancsóból az állott vizet kiloccsantja az udvarra, félszemmel ráles az urára.

András a karos lócán úgy ült, s úgy szivarozott, mintha az lett volna a legfőbb gondja, hogy merre viszi a szivarfüstöt a szellő. Hanem mikor észrevette, hogy a felesége kilépett a tornácra, megemberelte

magát, s a megújulás szeméretességével, lassan, szaggatottan odaszólt:

— Aztán, ha menet, vagy jövet olyan valakit látnál, akiről tudod, hogy Muszkaországba levelet akar küldeni, mondd meg neki, hogy: ne olyan pirosas tábori-kártyát küldjön, mert az nem jó, hanem ilyet, mint ez, ni!

Ezzel András elővette a zsebéből a vörös-keresztes kártyákat.

— Kettőt hoztam, — szólt, — az egyiket add oda — neki! . . .

Az asszony, aki csakúgy, mint máskor, titokban persze ma is, mikor a tanya előtt elment, beszélt a kis Kardos-gyerekekkel, és így tudta, hogy miért járt a gyerekek Gádoroson s mit vett, — olyan hirtelen letette a kancsót a párkányra, hogy az ott feldűlt, s jó maga meg, lelkében szó nélkül való hála-imádságot ujjongva, odaborult az ura vállára.

— No, no, még kiütöd a szivart a számból! — dűnnyögte tettetéssel András gazda, s úgy tett, mintha a szemébe ment volna a szivarfüst . . .

A KÖLTŐ.

Ambrosius barát az egrészi kolostor kertjében olvasgatott a szeptember-délelőtti nap-sütésben. Az ifjú olasz barát, bár jó ideje élt már ebben a kolostorban, bizony sehogy sem tudta elfelejteni Ferrara, Urbino és Nápoly egét. Most is olyan mozdulattal fogta össze mellén a kámzsáját, mintha itt a Vág-vize mellett folyton fázó szívét így akarná felmelegíteni. A magánosan üldögél őt az olvasásban, úgy délidő felé, Johannes barát zavarta meg, aki, ámbár csak tegnapelőtt érkezett a kolostorba, ma reggel már a mezőre ment sétálni. Az új barát, Johannes, úgylátszik, igen hamar megbarátkozott a kolostor bozontos, nagy kutyájával, mert az már velejárt a mezőn s most vele jött hazafelé.

— A mezőn jártál? — kérdezte Ambrosius a felé közeledő barátot.

— Igen. Te nem szoktál a mezőn sétálni?

— Nem; olyan idegen, unalmas, szomorú itt nekem a mező. . .

Johannes leült a padra Ambrosius mellé, a kutya meg leheveredett elibük a fűre s figyelmesen nézte a két csuklyás barátot. Kis vártatva megszólalt Ambrosius:

— Hogy vizsgál bennünket ez a ronda kutya! Pedig hiába néz reánk, mert mégsem tudhatja, milyenek vagyunk. A kutya csak alulról nézve látja az ember arcát, holott így másmilyen az ember, mint szemtől-szembe nézve.

— Lehet, hogy igazad van, — felelte Johannes, — de szemtől-szembe nézve is csak az tudja, hogy milyen az ember, aki nemcsak a látószemével néz.

Erre hallgatás következett. A kutya egy darabig még fel-felpillantott a két csuklyás barátira, azután elaludt s arra sem vetette fel a szemét, hogy Johannes később megszólalt:

— Mióta vagy már itt?

— Majdnem másfél esztendeje, — felelte sóhajtva Ambrosius.

— És miért küldtek ide?

— A ferrarai herceg, Alfonzo, nővéréhez Eleonórához szonetteket írtam.

— Szeretted a hercegnőt?

— Nem! Ne érts félre! Tudtam, hogy Tasso Torquato örülten szereti a hercegnőt, én tehát azért választottam Eleonórát költői ideálomnak, hogy szonettjeim a vetélytárs versengő szerelméről szóljanak. Tassót, amint bizonyára hallottad, a herceg tömlöcbe vetette, engem pedig bíboros barátja ide száműzött: ebbe a hideg Magyarországba, ahol én most tulajdonképen költő-mivoltoméért

szenvedek! No, de megboszultam magamat!
A bíborosra, aki rímfaragó volt, ezt írtam:

— Jó költő! Soh'se félj te a lompos házi kutyától,
Égi erőt szimatol s nem bánt téged az eb!
Versfaragó pimaszoktól óvjad a lábadat inkább,
Mert az ilyen irigyebb s nemcsak ugat, harap is!

Johannes nem szólt semmit s nem is mosolygott azon, hogy ímhol egy poéta azt hirdeti, hogy a kutya megerzi, de a versfaragók nem ismerik fel a költőt!

Ambrosius újra kezdte a beszélgetést.

— Ha érdekel a költészet, szíves örömmel megmutatom neked szonettjeimet.

Johannes szemeivel az őszi ég fehér fátyol-felhőinek csendes suhanását követve, szinte elmélázva válaszolt.:

— öh, bárha magam még sohasem merem verset írni, nagyon szeretem a költeményeket! Sejtem ugyan, hogy minden érzés és minden gondolat haloványabb s fakóbb lesz, ha leírva a betű-kertbe kerül, — de mégis azt tartom, hogy a költemények az emberi léleknek igazán legcsodálatosabb virágai!

Ambrosius azt gondolta magában, hogy a költészetért így lelkesedőnek hajlandóságát még inkább megnyeri, ha annak hiúságát legyezve, személye iránt érdeklődést mutat; ezért ravaszkodva, halkán kérdezte:

— Téged valami szerel mi-történet miatt száműztek ebbe a kolostorba?

— Nem. Éppen nem! — válaszolt Johannes. — Az én történetem egészen egyszerű. Három esztendővel ezelőtt térítő-útra küldtek. Valahogy elkerültem Kifaba, ahol Ezekhiel próféta hirdette egykor a zsidó vallást. Innét Meshed-Ali felé indultam. Mikor a siíta vallás nagy prófétáját majdnem ezer esztendővel ezelőtt megölték, a gyilkosok a holttestet egy teve hátára kötötték s a tevét kiverték a pusztába. A teve a holttesttel a hátán, forróságban, szélvészben, esőben porban addig barangolt a síkságon, míg a kötelek lerothadtak és a próféta holtteste a földre zuhant. Ahol ez történt, ott épült fel Meshed-Ali városa s a próféta sírja, a siíta vallás hívőinek szent helye lett. A hívők azt tartják, hogy aki életében egyszer elzarándokolt erre a szent helyre, az idvezül, az pedig, akinek holtteste a próféta, Ali, sírja közelében pihen, az az utolsó ítélet és a pokol elkerülésével egyenesen a mennyországba jut. Ezért azután Ali halálának évfordulójára ezrek és ezrek, tízezrek és tízezrek zarándokolnak oda: perzsák, indusok és más mindenféle nemzetbeliek, akik a siíta vallás hite szerint élnek. És a hithű zarándokok megmérhetetlen mérföldek messzeségéből öszvérek és más teherhordó állatok hátára kötött koporsókban ezer és ezer számra hozzák megholt kedveseik holt-

testét ide! Döbbenetes látvány, mikor napokon át, megrendítően zengő zsolozsmákat énekelve, megölvadatlan ezrek jönnek, megolvashatatlan ezer, meg ezer koporsóval Meshed-Ali felé, ahol az út mentén két órán át sírok között megyén az utas és a temetkezőhely határát körös-körül be nem éri szemével. Minden rendű és rangú, sok nemzetbeli élőknek és holtaknak ezt a keleti mesék-ből életrekelte csodálatos zarándok]ásat látva és látva az élők szemében a varázslóan szent tűzben égő áhítatot, abbanhagytam térítő utamat, hazatértem s azt mondtam a bíborosnak: úgy érzem, nincsen erőm arra, hogy másnak hitét, a magam hite erejével megzavarjam!! — Hát engem ezért száműztek ebbe a kolostorba

Johannes elhallgatott. Ambrosius kérdőleg nézett reá s mikor látta, hogy az eddigiek magyarázatára hiába vár, megszólalt:

— Megvallom, nem értem miért s hogyan hathatott reád ez a Meshed-Ali felé való csődülés, az a tolongás, az emberi és állati hangoknak összhangtalan lármája.

Mielőtt Johannes válaszolhatott volna, észrevette, hogy az alház felől egy vézna, száraz ember indul el az udvar felé.

— Ki ez az ember? — kérdezte hirtelen.

— A harangozó.

— Olyan szenvedőnek látszik . . .

— Inkább eszelős. Itt a vidéken élt egyezer egy gazdag, nemes úr, Borsa nevezetű, aki egy szolgáló leányát, két fiával együtt, erre a kolostorra testálta azzal, hogy a fiúknak minden ivadéka a kolostor harangozója legyen. Ez a mostani harangozó, az utolsó jobbágy-ivadék, a többi elpusztult az ennek a félig bolondnak az a büszkesége, hogy családjában ő az utolsó s az ő véreből több örökös-jobbágy nem sínylődik ezen a földön.

Mire Ambrosius idáig jutott a beszédben, az öregedő, fakó ember egészen a közelükbe ért. Johannes felállt, néhány lépést tett a harangozó felé, elkapta annak a jobbját, megrázta azt kétszer-háromszor, sokszor, bensőséggel, részvétellel, szeretettel. A harangozó szürke szemében megcsillant az életnek valami kis szikrája s lehajolván, megakart csókolni a barát kezét. Johannes elvonta jobbát a kézcsók elől és szelíden megsimogatta a szomorú jobbágy deres fejét. Valamit mondott is, de a harangozó nem értette a latin beszédet.

A jobbágy tovább vánszorgott, Johannes visszaült a helyére Ambrosius mellé, aki csodálkozó szemmel nézett reá. A kutya fektében, tetszésének jeléül, megcsóválta a farkát s egyszer-kétszer végigsepert a fűvön.

A jobbágy odaért a haranglábbhoz s megcsendült a déli harangszó. A két barát ke-

resztet vetett s imádkozott. Alig, hogy a harang elnémult, Ambrosius felállt a padról s szólt Johannesnek:

— Menjünk ebédelni.

Johannes gépiesen, szótlanul elindult társával; a kutya is feltápászkodott s Johannes nyomán haladva, követte őket. A kolostorház boltíves ajtaja előtt Johannes megállt, visszanézett az alházba igyekvő harangozó felé s elmélázva megszólalt:

— Ezért ilyen bús hát itten a harangszó!...

— Dehogy! Azért szól a harang itten olyan furcsán, mert nem igazi mester öntötte, hanem valami kontár. De nézd Johannes — és itt Ambrosius a kolostorház túlsó vége felé mutatott — odasüt délután a nap, az ebédutáni alvás után ülünk majd oda s én felolvasom majd neked szonettjeim legjavát!

Ambrosius szeme szinte ragyogott az örömtől, mert szentül hitte, hogy aki a szomorú magyar mezőket is szépnek találja, akit az élők s holtak Meshed-Ali felé csődülése érthetetlenül meghatott s akit egy félbolond jobbágyivadék sorsa is érdekel, ez az egyszerű, közönséges ember, az ő költői nagysága előtt földig borulva, bizony álmélkodva fogja hallgatni a megfontoltan kiválasztott ideálhoz írt szonetteket, melyekben a rímek, mint valami mester öntötte ezüstharang, úgy zengenek.

— Bocsáss meg testvér — válaszolt Johannes, s kezét gyöngéden a költő-mivoltjéért szenvedő Ambrosius vállára tette, — de én délután megint a mezőre megyek. Ma reggel a Vág partján egy bokor alatt egy leesett fészket találtam két kis madárfiókéval. A fészket feltettem a bokorra a kis madarakkal együtt. Ma délután hát ki kell mennem megnézni, hogy az anyjuk reájuk talált-e? S azután olyan szép itt az ősz, szelíd szomorúságukban olyan szépek itt a vágmenti mezők s olyan szép a hervadó mezők és ligetek búcsúzkodása . . .

A két csuklyás barát belépett a kolostorház kapuján. A kutya lefeküdt a küszöbre, behunyta a szemét, összeráncolta a homlokát, mint aki gondolkodik. Igen, igen, — ez az új barát nem olyan, mint a többi; ez az új barát szereti a mezőket járni s ma reggel is, mikor mindenkitől távol, egészen egyedül voltak, énekszó nélkül is szépen zengő szavakat mondogatott, alig dudorászva, de csak úgy maga-magának! Ez az új barát nem olyan, mint a többi ...

**SEMMI FÁJDALOM NEM LESZEN
TÖBBÉ...**

Mikor az öreg Sós András felérkezett a Mennyország kapuja elé, Szent Péter éppen kint ült a kapu előtt a kis padon. Sós András illedelmesen köszönt, Szent Péter nyájasan fogadta.

— Hát, könyörgöm, itt volnék megint — így kezdte az öreg András egy kicsit elfogódott hangon.

— Jól van, fiam! — felelte jóságos szelíd szóval Szent Péter. — Emlékszem, hogyne emlékezném?! Tizenkilencben, ősszel jártál itt először, mikor az az ellenséges katona az országúton hátulról fejbevágott.

Az öreg András bólintgatott a fejével, hogy: csakugyan tizenkilencben, ősszel történt az a bizonyos dolog.

— Hát András fiam, — folytatta Szent Péter — mint istenfélő embert, úgy-e bizony, én akkor is szívesen fogadtalak, de akkor te még semmi áron se akartál itt maradni, mert azt mondtad, azokkal a szomszédokkal, akik a ti országotokat háborgatják, előbb még el akartok igazítani valamit.

Sós András elpirosodott egy kicsit s akadozva felelt:

— Szentséges szent atyám! Nem az én

bűnöm, hogy akkor azt a dolgot nem tudtuk eligazítani, hanem . . .

— Jó, jó, fiam! — nyugtatta Szent Péter az öreget. — Tudok én mindent, ha nem is mondd! Hát csak menj be a Mennyország kapuján! Ha egyszer odabent leszel, majd te is többet tudsz! Eredj csak egyenesen a széles úton, az első keresztútig. Onnét már majd meglátod azt a fehér felhőkből való, kettős kereszttel ékesített hármashegy, a mely megmutatja neked, hogy hol kezdődik Szent István király magyarjainak égi hazája. Ott találod majd a legkisebbik unokádat is, a Miskát, aki tavaly tavasszal jött fel.

Sós András nagy hálálkodással elköszönt, felmagasztalt lélekkel bement a kapun s elindult a széles úton, előre, befelé. Alig haladt egy-két futamnyira, egy csomó idegen-országbeli ellenséges katonával találkozott. Az öreg köszönt a sétálgató katonáknak, azok is köszöntek, de olyan szomorúan, hogy András nem állhatta meg szó nélkül.

— Ejnye, katona-urai m'ék, hát mit szomorkodnak itt a Mennyországban?

— Jaj, bácsi! — szólt egy fiatal bakancsos — hogyne szomorkodnánk, mikor itten mi már mindnyájan tudjuk, hogy amit a kendtek országa ellen a mi földi atyánkfiai tesznek, azt az Isten nem hagyja annyiban, s mindazokat, akiket felfuvalkodva, bolond

fejjel az ő parancsolata és Jézus Krisztus tanítása ellen cselekesznek, megbünteti s porig alázza!

Az Isten igazságos! — gondolta Sós András magában, nagy áhítattal, de mert szívében nem volt se gyűlölet, se káröröm, nem ujjongott fel ez ártatlan katonák előtt, hanem így szólt:

— Aztán, miért nem integetnek le kendtek az otthon valósiaknak, hogy ne ostobáskodjanak tovább, hanem vegyék elő már a job-bik eszüket?!

— Integetni — felelte erre egy tüzér - katoná — integetünk mi minden éjtszaka millió csillagnak csillogó szemével, de az a baj, hogy a mi otthoni népeink a maguknak hazudott diadaltól megkötyagosodva, mostanában sohase néznek fel az égre . . .

Erre már az öreg András se tudott egyebet mondani, csak azt, hogy bizony ez már rettenetes nagy baj, — aztán elköszönt a szomorú katonáktól és ment tovább a széles úton előre.

Az első keresztútnál megállott András és szétttekintett. Hát onnét csakugyan megpillantotta a fehér felhőkből való hármashegy a kettős kereszttel. Elindult arra felé. Ment, mendegélt, folyton nézelődve, hogy nem jön-e az unokája elébe? Sok mindefféle idegen-országbeli angyal jött, ment,

sürgött, forgott az úton fel s alá, de magyar angyal egy se volt köztük! Az öreg már-már aggódott, hogy mi van hát a magyar angyalokkal s miért nem szalad a Miska elébe, mint ahogy odahaza mindig tette, amíg a földön élt?! Amint András így haladt előre, valami szép mező szélén egy juhászt pillantott meg. Mikor közelebb ért, akkor látta, hogy bizony az a juhász nem más, mint a régi komája: Szokolai Ádám.

— No csakhogymegjött már kend is! — kiáltotta örvendezve Szokolai Ádám, mikor észrevette András közeledtét.

A két öreg barátságosan kezelt. Az öreg András kérdezősködni kezdett:

— Aztán mit csinál itt kend, komám?

— Hát ezeket a bárányfelhőket bízták rám, ezeket terelgetem.

— Aztán, nem tudja kend, hogy a Miska unokám miért nem jött elibém?

— Azért, mert alszik!

— Alszik?! Fényes délelőtt alszik?! Talán beteg?

— Nem a! De egész éjszaka nem aludt.

— Hát, ha nem aludt, mit csinált egész éjszaka?

— Azt, amit a többi magyar angyal!

— A többi magyar angyal? Hát azoknak mi a dolga éjszaka?

— Leszállanak a földre, Magyarországba!

Az öreg Sós András erre nagyot nézett.

— Leszállanak, azt mondja kend? Aztán mit csinálnak odalent Magyarországon?

— Persze, persze — mosolygott Szokolai Ádám — kend most jött onnét, hát nem tudhatja! No hát elmondom. De elébb ülünk ide az árokpartra ez alá az aranyalmafa alá, mert úgy látom, a nagy útban, megfáradt kend egy kicsit.

A két öreg magyar leült az árokpartra, az aranyalmafa alá, Szokolai Ádám aztán így kezdte:

— Hát tudja meg kend, amit itt már a legkisebb angyal is tud, hogy rövidesen nagy fordulás lesz odalent a világban! Boldogasszony anyánk, a mi patrónánk a minap azt mondta a Mindenhatónak: «ímhó, Uram, megbizonyosodott, hogy a magyar az egyetlen nép a világon, mely voltaképpen senkit sem tud gyűlölni, csak egymásközt marakodik. A sok megpróbáltatás nyomorúsága után pusztítsd ki már most, Uram, a magyar szívekből ennek a testvéri viszálykodásnak még a csiráját is s akkor ennek a megtisztult szívű, derék, dolgos, okos népnek az országa a krisztusi szeretet erejével a világnak világító példája lesz!» — A Mindenhatónak tetszett, amit a mi patrónánk mondott, s most aztán, isteni rendelésre, a magyar angyalok esténkint leszállnak Magyaror-

szágba s odaülnek egy-egy magyar ember ágya szélére. És mikor a ház elcsöndesedik egészen, minden angyal suttogva megkérdezi a maga magyar emberét: «Vájjon jó voltál-e ma? Nem vétettél-e Jézusnak tanítása ellen? Dolgoztál-e s ha dolgoztál, érezted-e, hogy az élet legnagyobb öröme a kötelesség teljesítése?» Aztán, mikor elalszik a magyar ember, az angyal arról suttog neki egész éjtszaka, hogy: nagy és boldog lesz megint Magyarország, — reggel pedig, mikor a magyar ember fölserken, azt mondja neki: «Rajtad múlik, hogy az álomból valóság legyen; szeresd felebarátod, mint tenmagadat, járj jó példával elől a munkában, aztán fogjatok kezét bármely hitnek vagytok valói, mindnyájan, szegények, gazdagok, urak, parasztok, kalmárok, mivesek s akkor a ti országotok lesz a legelső széles e világon!» — A magyar eleinte nem tudja, hogy ki beszél így hozzá, a lelkiismeret szava-e, vagy miféle szózat, de aztán megsejti, hogy égi üzenet zendül föl a lelkében, gyakorta magábaszáll, kitépdesi szívéből a viszálykodásnak gyökereit s megigazul!

Az öreg Sós András nagy lelki gyönyörűséggel hallgatta a koma szavait, szíve a boldog örömtől úgy dobogott, hogy egy szó nem sok, de annyit sem tudott mondani, csak hol összekulcsolta a kezét, hol a könnyeit törölgette.

— És mi már tudjuk — mondta tovább Szokolai Ádám — hogy az angyalok munkája szépen halad, ma-holnap beteljesednek az idők és Isten eltöröl minden könnyhullatást a magyarok szeméből, nem leszen többé semmi keserőséggel való sírás, sem kiáltás, sem semmi fájdalom nem leszen többé és a magyarokról elmúlik az éjtszaka, nem szűkölködnek szövétnek világossága nélkül, sem a napnak világossága nélkül, mert az Úr Isten világosítja meg őket és országolnak mind-örökkön-örökké! ...

Sós András összekulcsolt kezére hajtotta fejét és szó nélkül való imádsággal imádkozott sokáig. Aztán Szokolai Ádám felállott az árokpartról.

— No, gyerünk komám! én is hazaterelem már most ezeket a bárányfelhőket. Sok lesz már nekik a meleg! Aztán, Miska is kialakhatta magát ezóta!

A két öreg tovább indult. Alig haladtak valamennyire, egy dülő-útról elibük fordult a nagyútra a Göncöl-szekere. A csillagszekér, szénásszekér módjára, magasan meg volt rakva bazsarózsával. Asszonyok mentek a szekér mellett.

— Hová hordják ezek az asszonyok ezt a tenger-sok bazsarózsát? — kérdezte András a komáját.

— Hát ezek a mi asszonyaink, magyar

asszonyok és azért gyűjtik ezt a sok bazsarózsát, hogy ha megjön az idők teljessége, minél többet dobálhassanak le Magyarországra. Mert: ezek a rózsák Istennek azok a virágai, amikből odalent áldás fakad!

A haladó szekérről, amint egyet-egyet döccent, le-lehullott egy-egy bazsarózsa. A magyar asszonyok bizony nem kapkodtak a rózsák után; úgy tettek, mintha semmit sem vennének észre. Nyilván azt gondolták magukban, hogy felfér arra a szegény, meggyötört földi hazájukra, ha biztatónak előbb is le-lehull egy-egy égi áldás virág! . . .

Az öreg András, mint afféle, a földről most felszabadult kíváncsi ember, lepillantott egy hulló bazsarózsa után, hogy: vaj - jon hová s kinek a házára száll le az áldás? De a hulló virág a feleútján se volt még a földnek, mikor Miska hangjára az öreg felkapta a fejét.

— Gyűjjék már öregapám, régen várom már! —kiáltotta Miska messziről és széttárt karokkal szaladt az öregapjához.

Sós András ölbekapta az unokáját, összecsókolgatta, aztán a gyerek kézenfogta az öregapját, s így vezette befelé a magyarok égi országába.

SZIVÁRVÁNY.

Míg az édesanyja feketegyászbba öltözött udvari asszonyaival a sziklavár boltozatos kápolnájában imádkozott, a szegény kis Katica királykisasszony egész nap a tengerparton sírdogált magában. A kis királykisasszony egykor piros arca egyre halóvá nyúlt s a nagy búbanatban gyöngé kis alakja egyre jobban hervadt. Játszani, hasztalan biztatták, sohasem játszott, a danolást régen elfelejtette s úgy üldögélt szegényke nap-nap után a nagy víz mellett, mint valami beteg kis madár.

Egy szép tavaszi reggel délről jövő fecske csapat szállott le a spalatói sziklákra pihenni.

— Nézd csak, fiam — így szólt a fecske sereg vezére az egyik fiatal fecskéhez, — látod-e azt a kislányt, aki ott lent üldögél a parton?

— Látom, — felelte a kis fecske — innét is látom, hogy két kis kezecskéjét az ölében összekulcsolva, szemét az ég felé fordítja s úgy peregnek könnyei.

— No fiam, hát eredj oda ahhoz a kis lányhoz, szólítsd meg s tudakold ki tőle, hogy miért sírdogál?

A kis fecske leszállott a királykisasszony közelébe és megszólította:

— Ugyan kislány, mondd meg nékem, miért hullnak könnyeid? Hátha segíthetünk rajtad?

— Jaj, kedves fecske! — felelte szomorún a kis királykisasszony, — köszönöm hozzám való jószágodat, de nem tudhatsz te rajtam segíteni!

— No, no, hátha segíthetek mégis?! A tengerbe esett a bábud, szétszóródott a kalárisod itt a köves parton, vagy kirepült a kalickádból a kedves madarad s azt lesed, az ég felé nézve?

— Bábuval nem játszom, gyöngyöt nem viselek, madarat nem vetek rabságba, hiszen az én királyi édesapám földönfutó, bujdosó s az én szép hazámat földúlták a tatárok . . .

A kis fecskemadár erre a szóra hirtelen odarebbent a kis királykisasszony vállára s onnét csicssergett neki:

— Oh, hát te Béla király kislánya vagy?! Akkor tudom, miért omlanak könnyeid! Hiszen, bár nagy kénytelenségből télire Afrikába járunk, mi magyar fecskék vagyunk, Magyarország a mi hazánk, a mi otthonunk! Tavaly ősszel, mikor eljöttünk hazulról, igaz, nem tagadhatom, egy rom volt az egész ország, a tatárok lenyilaztak, vagy kardélre hánytak mindenkit, aki elibük került, felperzselték minden falut, minden várost s aki

magyar élve maradt, erdőkben, mocsarakban, nádasokban bujdosott. De, látod, szomorú kis királykisasszony, mi mégis reménykedve megyünk most haza, a Tisza mellé s az elpusztult fészkek helyébe új fészket rakunk, mert szentül hisszük, hogy a vadállattá lett ember veszett pusztítását megelégteli a Teremtő s a halálra gyötört ártatlanokat új életre kelti! És, ha hazaérünk, meg is biztatjuk a magyar gyerekeket! Azok megértik a mi szavunkat s azután tovább adják az öregeknek . . .

A kis királykisasszonynak felragyogott az arca, szelíden, szeretettel megsimogatta a kis fecskét, megcsókolgatta s így. beszélt hozzá:

— Oh, csak menjetek, kedves fecskék, siesetek s biztassátok meg a magyar gyerekeket!

— Holnap hajnalban indulunk tovább, hazafelé!

— És ha hazaértetek kedves fecskék, mondjátok meg az én nevemben a magyar gyerekeknek, hogy higgyenek ök is ama égi jelben, mely nékik is megmutattatik, ha úgy, mint én, Isten szeme felé fordítják arcukat s könnyező szemeiket fölvetik az égre . . .

— Megvisszük, kis királykisasszony, megvisszük a te üzenetedet, s majd ha ősszel visszafelé jövünk, hírt hozunk hazulról.

— Oh, kedves fecském, — sóhajtott a kis királykisasszony — én elhervadok itt a szik-

lák között, de ha errefelé jártok, pihenjeteek majd meg a síromon s én meghallom, ott is. ami hírt hoztok hazulról. . .

A kis fecske egy darabig vigasztalgatta a halálba hervadó kis királykisasszonyt, azután ennek kértére, visszaszállott társaihoz s meg jelentette a magyar fecskék vezérének Katica királykisasszony üzenetét.

A magyar fecskék aztán hűségesen meg is hozták az üzenetet a magyar gyerekeknek. Azok megértették a fecskék szavát, tovább is adták az öregebbeknek és a tatárdúlta országban bujdosó magyarok búsan lehorasztott fejüket felvetették az égre s íme, a nap sugarai hulló könnyeikben, félig lehunytt szempilláik alatt, égi jelként, megragyogtatták a szivárványnak s a mi nemzeti lobogónknak hasonlatos színeit!

... A költöző magyar fecskék, ha délfelé menet megpihennek Katica királykisasszony spalátói sírja mellett, most, hogy megint rajtunk a tatár, megint hírül vihetik, hogy felvetvén szemeinket az égre, könnyeinkben most is látjuk Isten szövetségének az özönvíz után adott jelét s minél sűrűbb könnyeink hullása, annál biztatóbban ragyognak a szivárványban a mi nemzeti lobogónknak szent színei!

TARTALOM.

	Oldal
Feltámadás.....	3
Galambosék éjtszakája.....	17
Szerelem.....	38
Egyenlőség.....	45
Mennyből az angyal.....	59
Szekeres Juli meséje.....	69
A legnagyobb csoda.....	89
Az apja fia.....	97
Mundus vult decipi.....	113
Mihály kezeírása.....	119
« A zöld sóhaj ».....	189
Forrásban.....	151
A költő.....	179
Semmi fájdalom nem leszen többé.....	189
Szivárvány.....	199